

1982/83:52

Torsdagen den 16 december fm.

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 8 innevarande månad.

2 § Utökning av antalet suppleanter i utrikes- och jordbruksutskotten

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Enligt till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit att antalet suppleanter i utrikesutskottet skall utökas från 18 till 19 och i jordbruksutskottet från 15 till 16.

Jag hemställer att antalet suppleanter i utrikesutskottet bestäms till 19 och i jordbruksutskottet till 16.

Denna hemställan bifölls.

3 § Meddelande om val

Anf. 2 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att val av valprövningsnämnd samt fyllnadsval till utskott kommer att ske vid morgondagens sammanträde.

4 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1982/83:12 till näringsutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:17

Utrikesutskottets betänkande 1982/83:13

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:10

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

6 § Upphävande av beslutet om karensdagar, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om finansutskottets betänkande 1982/83:10, skatteutskottets betänkande 1982/83:14, socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:9, socialutskottets betänkande 1982/83:12, socialförsäkringsutskottets betänkande 1982/83:13, jordbruksutskottets betänkande 1982/83:21 och arbetsmarknadsutskottets betänkande 1982/83:12.

Anf. 3 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Matpriserna är en tung post för många hushåll, speciellt för hushåll med låga inkomster och många munnar att mätta. Det gäller speciellt de viktiga livsmedel som bygger på råvaror från vårt svenska jordbruk, som t. ex. mjölk, matbröd, ost och vissa köttvaror. Det gäller kanske i mindre utsträckning livsmedel som är mera lyxbetonade. Nu blir återigen maten dyrare på grund av nyss avslutade jordbruksförhandlingar.

Rimliga priser på våra baslivsmedel är en viktig fördelningspolitisk fråga i samhället. Men de ekonomiskt svaga hushållens situation är i stor utsträckning också beroende av vilken köpkraft de har och av hur deras livsföring och ekonomiska planering kan underlättas. De sociala förmånerna, vilkas värde socialdemokraterna i dag kämpar för att återställa till den nivå som de hade innan svångremspolitiken sattes in under den borgerliga regeringens tid, har stor betydelse för många hushålls köpkraft och för deras trygghet. Därför har också många socialdemokrater, bl. a. flera socialdemokratiska kvinnor, i år protesterat mot att matpriserna gått upp så mycket.

Vi fick förra året en höjning med 12 % av priserna på våra livsmedel och med hela 18 % av priserna på våra baslivsmedel. I år förväntas baslivsmedelens priser öka med 15 % och livsmedelspriserna i stort med 14 %. medan alla andra varupriser tillsammans taget beräknas öka med knappt 10 %.

Det finns många socialdemokrater som reagerar mycket hårt mot denna enorma stegring av våra matpriser. Så när tidningarna i dag vill få en ökning av livsmedelssubventionerna till att framstå som att socialdemokraterna har gjort en omvändelse under galgen uttrycker de sig ytterligt dramatiskt. Jag skulle tvärtom vilja beskriva det som en process som har värkt fram. Men det finns långt in i socialdemokratiska kretsar en känsla av att vi måste ha en ansvarsfull finansiering för att få ordning på statens ekonomi.

Vi avvisar i dag moderaternas, folkpartiets och centerns yrkanden om avslag när det gäller förbättringar av sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och pensionerna samt i fråga om utbyggnaden av barnomsorgen. Dessa reformer är ryggraden i trygghetssystemet för många barnfamiljer och en förutsättning för att de skall klara den dagliga försörjningen, inkl. inköp av livsmedel.

När socialdemokraterna föreslår att den allmänna omsättningsskatten skall återföras till det värde den hade hösten 1981 vill vi genom en höjning av subventionerna på baslivsmedel friställa viktiga dagliga livsmedel från verkan av momshöjningen.

Det är intressant att se oppositionspartiernas olika ställningstaganden när

det gäller subventionerna på baslivsmedel. Moderaterna går hårt emot en ökning av livsmedelssubventionerna, t. o. m. i ett läge då jordbruket har stora problem med en vikande konsumtion av baslivsmedel. Detta gällde under 1981 och gäller troligen också under 1982. Man uttrycker t. o. m. i reservationen till jordbruksutskottets betänkande nr 21, att en reduktion av livsmedelssubventionerna med 375 milj. kr. ytterligare är nödvändig och att dessa subventioner, som i dag förbilligar hushållsinköpen med ca 3 milj. kr., på sikt måste avvecklas.

Jag hoppas verkligen att detta ställningstagande kommer att höras ut till alla svenska jordbrukare och till alla svenska hushåll. Jag tror att den troligen ökande skara jordbrukare som stöder moderaterna och som i det senaste valet gav dem sin röst, tar emot ett sådant besked med blandade känslor. För ekonomiskt svaga barnfamiljers vardagsproblem har moderaterna en mycket tom säck att ge till jul.

Folkpartiet är mycket fåordigt i sitt ställningstagande. Det vill inte ha höjd moms och därför inga rättvisereformer och inga subventioner. Tummen ner för allt. Det finns, herr talman, tydligen någon dag då inget nytt hörs från folkpartiet.

Centern är – troligen av avsättningskäl – positiv till livsmedelssubventioner, men vill inte ha höjd moms och har därför i jordbruksutskottet endast ett särskilt yttrande. Eftersom man är positiv till att restituera höjd moms med livsmedelssubventioner, förutsätter jag att man efter ett beslut om höjd omsättningsskatt kommer att stödja socialdemokraternas förslag om ökade livsmedelssubventioner. Till detta bidrar inte minst att LRF:s ordförande Sven Tågmark häromdagen i en tidningsintervju har gett uttryck för detta när han har sagt: "Därför vore det motiverat med ökade livsmedelssubventioner." Ett förslag om ytterligare ökade livsmedelssubventioner syns alltså ha ett brett stöd i den svenska opinionen.

Eftersom vpk här i riksdagen inte har fullföljt sin reservation, har jag ingen kommentar att foga till den reservationen.

Det bör vara intressant för de politiker som skall fatta beslut om moms, om slopande av moms på mat eller om livsmedelssubventioner att veta, hur effekterna egentligen blir av olika alternativ när det gäller dessa typer av stöd till konsumenterna. Det finns faktiskt besked på den punkten. En expertgrupp som har gjort studier i offentlig ekonomi har med hjälp av statens jordbruksnämnd räknat ut att för trebarnsfamiljer med en inkomst på 41 000–67 000 kr. per år blir resultatet följande:

För det första ger livsmedelssubventionerna som de ser ut 1982 brutto 2 100 kr. i tillskott för ett år. För det andra blir nettoeffekten 1982 av minskad moms på mat inom samma kostnad en minskning med 500 kr. på ett år. För det tredje blir nettoeffekten för familjen av borttagen livsmedelssubvention och minskad allmän moms inom samma samhällsekonomiska kostnad en försämring med 900 kr. på ett år. För det fjärde skulle nettoeffekten 1982 av borttagna livsmedelssubventioner och ökade barnbidrag till samhällsekonomisk kostnad ge barnfamiljerna 2 900 kr. extra per år.

Vid en överslagsmässig bedömning kan det alltså synas som om

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

livsmedelssubventioner i kombination med ökade barnbidrag är de stödformer som bäst tillgodoser barnfamiljer med låga inkomster. Det är just dessa reformer som den socialdemokratiska regeringen i dagens debatt vill ha stöd för. Och därför föreslår vi nu höjningar av livsmedelssubventioner för att kompensera momshöjningen. Dessa siffror ger också stöd för att man inte utan vidare kan ta bort moms på mat. Detta tarvar ytterligare utredning.

Jag tycker att såväl vpk som centern, som båda önskar stimulera konsumtionen av baslivsmedel – centern har i regeringsställning alltid talat sig varm för grupper som har det svårt i åtstramningstider – med gott samvete bör kunna rösta för jordbruksutskottets förslag i betänkandet. Om sedan ytterligare subventioner kan komma till stånd, understryker det bara de argument jag här har framfört.

Med stöd av det anförda yrkar jag bifall till jordbruksutskottets förslag och avslag på reservationerna 1 och 2.

Anf. 4 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! I den för dagen tämligen nya politiska situation, då Grethe Lundblad har att slåss åt alla håll, uppträder hon helt plötsligt som en jordbrukets beskyddare. Jag måste göra kammaren uppmärksam på det mycket säregna förhållandet att Grethe Lundblad faktiskt uttrycker sig i debatten här i dag så att man skulle tro att livsmedelssubventioneringen är någonting som är tillkommet som ett stöd för att vidga avsättningsutrymmet för lantbrukets produkter. Det är första gången som Grethe Lundblad gör detta. Jag vet inte om jordbruket skall glädjas över den här nyheten eller bara förvånas över den. Det är onekligen så att livsmedelssubventioneringen har tillkommit för att dämpa kostnaderna på de s. k. baslivsmedlen.

När Grethe Lundblad, som hon uttryckte det, upplever att en ytterligare ökning av livsmedelssubventioneringen är en process som sakta har värkt fram, är det värt att notera att om den skall värka fram inom socialdemokratin är det då kommunisterna sätter kniven på strupen på socialdemokraterna. Då kan man rent av i riksdagsdebatten, Grethe Lundblad, slå ett slag för jordbruket. Det var ett högst anmärkningsvärt inlägg som gjordes.

Vi hade för vår del, om vi skulle yttra oss om jordbruket, konsumenterna eller andra grupper eller skulle ha intresse av en höjd livsmedelssubventionering, mycket väl kunnat sälla oss till den skaran. Självfallet tycker jordbruket att det är bra med dämpade livsmedelskostnader. Vi alla i egenskap av konsumenter tycker i ännu större utsträckning att det är bra.

Vad vi har gjort är att vi fullt ut tagit det ansvar som vi känner för nationens ekonomi och sagt att – och det var detta jag uttryckte i mitt anförande sent i natt – om vi skall komma till rätta med den här situationen är ingen samhällssektor så angelägen att den kan ställas utanför besparingar, utan vi nödgas göra också impopulära besparingar som att dämpa livsmedelssubventioner. Vi framförde detta krav i vårt budgetförslag i våras, och vi har ingen annan politik i dag heller. Vi vet att vi så småningom får rätt på den punkten. Det finns ingen annan väg ut ur den ekonomiska situationen än att alla samhällslivets områden får släppa till kära bitar. För den skull. Grethe

Lundblad, är den politik ni nu bedriver ödesdiger för hela det svenska folket. Den är inte till gagn ens för det svenska jordbruket i det längre perspektivet. I en riksdagsdebatt kan det te sig lockande att man erbjuds en ökad livsmedelssubventionering för att öka utrymmet för svenska livsmedel. Men det hjälper inte om nationens ekonomi sakta men säkert går mot en försämrad situation. Svenskt jordbruk har inte råd med den typ av hjälp som Grethe Lundblad och hennes parti erbjuder.

Anf. 5 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Vad det nu gäller är ju livsmedelssubventioner som fördelningspolitiskt instrument, när momshöjningen får effekter även på livsmedelspriserna. Vi ifrågasätter – och jag måste också fråga Grethe Lundblad om hon anser det – att subventioner av livsmedelspriserna är det bästa fördelningspolitiska sättet att stötta exempelvis barnfamiljerna.

I vårt parti vill vi ju ha en rättvis fördelningspolitik för t. ex. barnfamiljerna, men vi är inte säkra på att generella subventioner är det bästa sättet. Statens utgifter måste ju begränsas – det tror jag att vi i varje fall så småningom måste bli överens om. Samtidigt skall stöd ges där stöd bäst behövs. Då menar vi att det bästa sättet att stötta barnfamiljer kanske ändå är med högre barnbidrag, t. ex. flerbarnsstödet, som infördes av folkparti-centerregeringen och som nu även socialdemokraterna accepterar.

Jag tror att vi tvingas att mer och mer fjärma oss ifrån generella subventioner, exempelvis inom bostadssektorn, för att klara vår samhälls-ekonomi i fortsättningen. När vi nu motsätter oss momshöjningen är det av den anledningen helt följdriktigt att vi också motsätter oss höjningen av livsmedelssubventionerna.

Anf. 6 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag skulle gärna vilja säga till Arne Andersson i Ljung att mitt anförande faktiskt var skrivet före gårdagskvällen och att de tankar jag gav uttryck för alltså på inget sätt var påverkade av den situationen. Detta var enbart en liten kommentar.

Jag vet om att livsmedelssubventionerna tillkom som ett stöd för konsumenterna. Men det kan inte vara obekant för Arne Andersson, som själv är jordbrukare, att det finns uträkningar som klart visar att de också har inneburit ett gott ekonomiskt tillskott för jordbrukarna på grund av ökad avsättning av just baslivsmedel. Jag läste ju nys från talarstolen upp vad det stod i tidningen häromdagen att LRF:s ordförande sagt. Gång på gång har man från jordbrukarhåll sagt att man vill ha ökade livsmedelssubventioner, därför att det – precis som jag också tycker – måste vara fel att vi i dag avsätter stora överskott på världsmarknaden med hjälp av stora bidrag, samtidigt som den svenska konsumtionen viker därför att priserna blivit höga.

Arne Andersson säger att vi alla måste ta ett samhällsansvar. Det tycker jag är riktigt. Men det borde ju få till följd att moderaterna också började titta efter var det är vi kan skära i samhället. Är det inte så att det fortfarande finns bättre källor att ösa ur än att minska för låginkomsttagarna och

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

barnfamiljerna? Det finns ju människor som har råd med en lyxkonsumtion, som man i stället kunde stävja.

Till Börje Stensson skulle jag vilja säga att jag tror han har lyssnat dåligt på mitt anförande. Vad jag sade när jag räknade upp de olika stödformerna var just att livsmedelssubventionerna i och för sig inte är något överlägset medel att stödja barnfamiljerna, utan det är ökade barnbidrag. Därför har också regeringen kommit med en kombination av ökade subventioner och ökade barnbidrag.

Jag måste beklaga att folkpartiet, trots vad Börje Stensson här säger, inte kan ställa sig bakom denna reform, som ju bl. a. syftar till att ge bättre köpkraft åt hushåll som har det svårt, som lider av arbetslöshet eller sjukdom, och samtidigt se till att man minskar de dagliga kostnaderna för en stor del av Sveriges befolkning. Jag tycker att det hade varit riktigare om de borgerliga partierna här i kammaren hade stött dessa förslag.

Anf. 7 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag sade alldeles nyss att från strikt intressepolitisk synpunkt är det alldeles självklart att Sveriges jordbrukare, vi alla i egenskap av konsumenter och möjligen andra grupper som råkar vara intressenter i sammanhanget tycker att det är bra att livsmedlen är billiga – det är väl inte märkvärdigt. När Grethe Lundblad påpekar att det finns bättre källor att ösa ur, då vittnar det om bristande insikt om landets ekonomi.

Grethe Lundblad är faktiskt inte omdömesgill i detta fall. Tala med partivännerna. Grethe Lundblad! Finns det någon enda källa som ensam kan reparera vår dåliga ekonomi? Finns det någon källa som är så stor att den t. ex. kan betala våra låneräntor för ett enda år? Det finns inte någon sådan källa. Grethe Lundblad, Följaktligen är moderata samlingspartiets ekonomiska program riktigt på den punkten. På alla områden nödgas man släppa till. Det är därför som vi lägger fram vårt program.

Vidare är vi fullkomligt medvetna om att det är fråga om mycket impopulära förslag, men vi är samtidigt medvetna om att det är en ärlig redovisning. Hela svenska folket får därmed klart för sig att ingen sektor kan förmås undantas. Vi står för vårt program trots att det som sagt är ett impopulärt sådant, men det är ett program som i varje fall har förutsättningar att lyckas med reparationen av landets ekonomi. Ni socialdemokrater lyckas däremot inte med det.

Följaktligen är jag mycket förvånad över att Grethe Lundblad använder den uppkomna situationen som ett slagträ. Hon vänder jordbrukare mot moderata samlingspartiet. Grethe Lundblad har faktiskt själv haft en hel del att sopa bort framför egen dörr när det gäller umgänget med Sveriges bönder. Detta går inte att reparera genom ett opportunt inlägg i Sveriges riksdag.

Anf. 8 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Grethe Lundblad vet ju att folkparti-centerregeringen hade en annan inriktning av den ekonomiska politiken. Det gäller ansträngningar för en minskad ökningstakt i statens utgifter och därmed en lägre inflation.

olika åtgärder som skulle medverka till en sanering av samhällsekonomin. För att åstadkomma detta krävdes vissa ingrepp. Det råder inget tvivel om att det kan vara kännbart med sådana. Men den nuvarande inriktningen av politiken, med ökade bidrag, ökade subventioner, ökade skatteuttag och därmed en ökad inflationstakt, är inte bra för någon svensk medborgare.

Anf. 9 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Beträffande Arne Anderssons i Ljung uttalande skall jag fatta mig ganska kort. Jag anser – och har hela tiden ansett – att det när det gäller den svenska jordbrukspolitiken skall vara en avvägning mellan hänsynen till rimliga priser på våra baslivsmedel för Sveriges konsumenter och hänsynen till en god standardutveckling för Sveriges jordbrukare. Men det är faktiskt så, att en plötslig minskning av subventionerna inte kommer att ge vare sig rimliga priser för konsumenterna eller en god standardutveckling för Sveriges jordbrukare. Därför får jag för dagen säga att en plötslig minskning av subventionerna inte innebär en god utveckling för den svenska jordbrukspolitiken.

Anf. 10 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Denna långa debatt, som nu är inne på sin andra dag, har varit fylld av många värdeladdade ord. Det har talats om vallöften och om svek, om att ta bort eller att återinföra. Det har gjorts allvarliga försök – låt vara från flera håll – att måla helt i svart och vitt. I debatten i våras hade jag anledning att påpeka – åtminstone vad gäller arbetsmarknadsutskottets frågor – att skillnaden inte var så gigantisk som man skulle kunna tro, av den indignerade debatttonen att döma. När nu socialdemokraterna talar om ett återinförande eller återställande beträffande det som har varit, vill jag påminna kammaren om några fakta.

Det första är att det inte handlar om att återinföra allt det som gällde före den 1 juli i år. Några exempel:

Socialdemokraterna skärper avstängningsreglerna.

Socialdemokraterna accepterar att kraven på kassornas fonder är betydligt lägre.

Socialdemokraterna tar bort den särskilda compensation som kunde bli aktuell då en arbetslös hade både kassaersättning och pension.

Socialdemokraterna godtar en jämkning av reglerna för utbildningsbidrag till deltagare som har rätt till ersättning från A-kassa.

Vidare accepterar socialdemokraterna den förenkling som den förra regeringen och arbetsmarknadsministern Ingemar Eliasson då föreslog i riksdagen, nämligen ett förenklat och mindre krångligt system. Den socialdemokratiska regeringen fullföljer den tanken, och vår kritik i reservation 1 på den punkten är att den nya regeringen till skillnad från mittenregeringen inte har redovisat hur systemet ser ut med det förändrade statsbidrag som man nu föreslår.

Vi har också lyssnat till en häftig debatt kring karensdagarna. Socialdemokraterna har, inte minst i valrörelsen, hårt kritiserat den tidigare

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

riksdagsmajoriteten för att man skulle ha infört en ny klasslag då ett antal karensdagar i sjukförsäkringen infördes. Men visst framstår detta som dubbelmoral, eftersom socialdemokraterna i den kritiken utelämnar det faktum att arbetslöshetsförsäkringen har mer än dubbelt så lång karenstid som det förra riksmötet beslöt beträffande sjukförsäkringen. I arbetslöshetsförsäkringen ingår fem dagars karenstid, och på den punkten har inte någon socialdemokrat knystat om att detta skulle vara någon form av klasslagstiftning. Kan det möjligen bero på att just denna "klasslag" alltid har funnits och inte ändrades då arbetslöshetsförsäkringen utformades på socialdemokratiskt initiativ i början av 1970-talet?

En annan kritisk synpunkt från socialdemokraterna är att det har varit en eftersläpning i arbetslöshetsersättningen i förhållande till sjukförsäkringen, och det har vi som hörde till den tidigare riksdagsmajoriteten inte heller förnekat. Men visst skulle det vara klädsamt om socialdemokraterna ändå höll i minnet att den verkligt stora eftersläpningen skedde mellan 1974 och 1976.

Man skulle, herr talman, kunna säga att det har varit mycket väsen men blev litet ull. Det gäller i stor utsträckning det skrammel som åstadkoms i detta ärende från socialdemokratiskt håll i opposition, och nu försöker man framställa regeringsförslaget i ett förklarar ljus.

I reservation 1 har vi lämnat öppet för att här i riksdagen ånyo pröva en uppräknings eller höjnings av arbetslöshetsersättningen, och vi säger att det faktum att den socialdemokratiska regeringen nu urholkat köpkraften och gjort stora reallönesänkningar, det kan innebära att det kan behövas en justering nästa budgetår. Därför är vi öppna för att det senare läggs ett förslag.

På en punkt är utskottet enigt om att ge regeringen ett tillkännagivande. Det är med anledning av att kontant arbetsmarknadsstöd inte längre skall utgå till ungdomar under 18 år. Från flera håll inom oppositionspartierna menar vi att detta slopande inte utan vidare kan ske. När nu regeringsförslaget accepteras, kompletteras det med att riksdagen skall skriva till regeringen och säga att insatserna för utbildning, praktik och arbete för de berörda ungdomarna måste följas väldigt noga. Det gäller dels effekterna av den här lagändringen, dels också att regeringen måste vara beredd att ta kompletterande initiativ för att alla ungdomar skall uppleva att ungdomsgarantin är en realitet. Vi kräver också att regeringen till riksdagen redovisar resultatet av en sådan uppföljning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 12 och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Låt mig också, herr talman – eftersom vi är inne på det varv som berör arbetsmarknadsfrågorna – göra ett litet tillägg.

I gårdagens debatt drog folkpartiledaren Ola Ullsten gränser mot både socialistisk och konservativ politik. Men det får man inte göra, tyckte en förnärmas moderatledare. Det finns viktigare saker att diskutera, sade han. O. K., men i nästa mening gick herr Adelson till fränt angrepp mot

trygghetslagarna i arbetslivet. Och detta är ett angrepp på mittenregeringen och särskilt på folkpartiet, och det kräver en kommentar i det här sammanhanget.

Om sakfrågan är att säga: Riksdagen beslöt så sent som i våras att reformera lagen om anställningsskydd. Den förändrades och förbättrades. Det blev möjligt att bl. a. provanställa upp till sex månader och anställa tillfällig arbetskraft vid arbetstoppar, och det blev mer rättvisa regler för skadestånd. Däremot sade riksdagen nej till moderata framstötningar om att skrota turordningsreglerna, riksdagen sade nej till långtgående tillämpning av anställning vid arbetstoppar, och riksdagen avvisade bestämt moderaternas önskan att med lag sätta ingångna avtal ur spel.

Riksdagens beslut togs med den borgerliga majoritet som då fanns i denna kammare. Därför är det riktigt och nödvändigt att redovisa denna skillnad mellan konservativ och liberal politik när det gäller inställningen till de arbetsrättsliga frågorna.

Anf. 11 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Frågan om arbetslöshetsförsäkringen har debatterats tidigare i år. Senast skedde det när Fälldinregeringen framlade propositionen om ändrade bidragsregler. Den gången tog riksdagen hänsyn till det statsfinansiella läge som vi då befann oss i, ett läge som efter socialdemokraternas övertagande av regeringsmakten inte har förbättrats, utan avsevärt försämrats. Med tanke på detta borde socialdemokraterna inte ha lagt fram sin proposition, utan varit realistiska och avstått från att fullfölja vallöftet om arbetslöshetsförsäkringen – det hade i så fall inte varit en engångsföreteelse.

Vårens beslut innebar att arbetslöshetsersättningen höjdes från 210 till 230 kr. per dag – det var alltså inte fråga om någon sänkning, vilket man kan tro när man hör socialdemokraterna tala om den sociala nedrustningen. Dessutom gavs möjlighet till frivillig påbyggnad upp till visst belopp, varvid kassorna själva skulle stå för finansieringen. Socialdemokraterna ansåg, då som nu, detta som helt otillräckligt. De anser att mera hänsyn skall tas till arbetslöshetskassornas samorganisation än till vårt statsfinansiella läge.

Vi förändrade statsbidragen till kassorna, som via fonder och medlemsavgifter fick ta på sig ett ökat ansvar för verksamheten. Här är det fråga om små, marginella höjningar för medlemmarna. Vi återinförde helt enkelt statsbidragsnivån till 1974 års läge, ett läge som socialdemokraterna då ansåg vara rätt. Nu accepterar socialdemokraterna inte vårt beslut, trots att vårt statsfinansiella läge i dag är betydligt sämre än det var 1974.

Vi skärpte vidare reglerna om avstängning från kassorna. Det gällde bl. a. kravet på att ta anvisat arbete. Detta krav tycker socialdemokraterna, då som nu, är omotiverat hårt.

I det betänkande vi i dag skall ta ställning till föreslås en total förändring av det beslut som riksdagen fattade tidigare i år. Vi reserverar oss för bl. a. att det inte finns skäl att ändra på det som beslutades i våras. Det statsfinansiella läget har förvärrats efter den 19 september, och största möjliga sparsamhet

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

och prioritering med hänsyn därtill bör eftersträvas.

Herr talman! Att som politiker tala om sparsamhet och ibland nödgas genomföra mindre höjningar än vad som är önskvärt innebär att man försätts i en mycket svår situation, men som politiker måste man konstatera att möjligheterna till ständiga förbättringar är begränsade. I opposition är emellertid vissa politiker betydligt friare i sina krav. Socialdemokraterna har under sina sex oppositionsår just tillhört denna "fria grupp". De har sagt nej till det mesta, men till ökade utgifter har de sagt ja. Låt mig ge ett litet, men talande exempel.

När Fälldinregeringen 1980 ville höja momsen, då sade socialdemokraterna nej. När Fälldinregeringen 1981 ville sänka momsen, då sade de också nej. I dag säger socialdemokraterna ja till en momshöjning.

Jag läste i tidningen att den berömda studiecirkeln skulle ha avslutats i natt och att resultatet blivit att man säger ja till höjd moms. Det är brukligt att cirkeldeltagarna själva får betala avgiften i sådana här sammanhang, men i det här fallet blir det konsumenterna som drabbas.

En höjning av momsen betyder att kostnaderna ökar för alla: för barnfamiljer, för pensionärer, för kommuner och landsting. Kommuner och landsting tvingas höja skatterna, vilket drabbar samma kategorier människor.

Jag kan anföra ett exempel från min hemkommun. När vi sammanställde budgeten i höstas fick vi höja skatten med 75 öre på grund av socialdemokraternas ekonomiska politik. Kostnaderna för barnomsorgen ökade också, och barnfamiljerna drabbas alltså på grund av den höga inflationen.

Socialdemokraternas vallöften och finansieringsformer drabbar alla i vårt samhälle, t. o. m. arbetslösa och sjukskrivna.

Vi i centern har alltid drivit frågan om rätten till arbete. Om alla hade ett jobb, skulle vi inte behöva någon arbetslöshetsförsäkring. Att i dag tänka så är helt oréalistiskt.

Fälldinregeringen satsade helhjärtat på att hålla tillbaka arbetslösheten. Åtskilliga miljarder har satsats på arbetsmarknadspolitiken under det senaste budgetåret. Vi betraktar inte detta som en uppoffring utan helt enkelt som en skyldighet. Tack vare Fälldinregeringen kunde arbetslösheten pressas tillbaka till att omfatta drygt 120 000 personer i oktober månad.

Den internationella ekonomiska tillbakagång som vi upplevt under senare år har självfallet också drabbat vårt land i form av arbetslöshet, sjunkande reallöner och minskade resurser. Socialdemokraterna har aldrig vid något tillfälle erkänt att Sverige skulle ha problem och störningar på grund av omvärlden. Jag skulle tro, herr talman, att det inte dröjer speciellt länge innan socialdemokraterna just kommer att peka på problemen i vår omvärld.

Vårt budgetunderskott är ett bevis för att vi levt över våra tillgångar. Denna utveckling gjorde till slut ett sparande helt nödvändigt – ett sparande som socialdemokraterna inte ville vara med om. Samtidigt kritiserade socialdemokraterna regeringen för det stora budgetunderskottet, ett budgetunderskott som nu ökar lavinartat efter Olof Palmes tillträde.

Vi centerpartister är väl medvetna om den kostnadsexplosion som nu satt i gång. Den av socialdemokraterna genomförda spekulationsdevalveringen leder till höjda priser inte bara på kort sikt, utan också på lång.

Vi centerpartister ansåg att det inför denna utveckling kunde vara befogat med en höjning av arbetslöshetsersättningen fr. o. m. den 1 juli 1983. Det visar alltså att vi inte är ointresserade av höjningar för den grupp det här gäller. I centermotionen sade vi också att man skulle beakta den situation som de utförsäkrade hamnade i. Vi ville att regeringen skulle återkomma i denna fråga.

Utskottet avstyrker centermotionen och anser att initiativet skall komma från Arbetslöshetskassornas samorganisation. Med detta menar väl utskottet att riksdagen inte skall lägga sig i den frågan och ta initiativ på detta område.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 4 till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 12 och i övrigt till vad utskottet har hemställt.

Anf. 12 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna är överens med regeringen om att det är nödvändigt att höja ersättningen vid arbetslöshet. Vi har liksom socialdemokraterna gått emot de borgerliga regeringarnas urholkning av arbetslöshetsförsäkringarna. Det är bra att ersättningen nu höjs till en högsta nivå på 280 kr. per dag. Men det är dumt att samma människor som lever i en ekonomiskt osäker tillvaro skall drabbas av höjd moms.

När vpk är överens med regeringen om dess förslag, gäller det dock ej vad som kallas kontantstöd vid arbetslöshet, nämligen KAS. Det belopp det här gäller höjs till 100 kr. per dag, vilket vi tycker är för lågt. Vi skulle helst vilja ha det till 120 kr. per dag. Detta krävde vi i våras, men vi har inte gjort det med anledning av den här propositionen. Vi tänker dock återkomma till nästa budgetår.

Vad vi definitivt inte är överens med regeringen om är att man tar bort 16-17-åringarnas möjligheter att få KAS. Vi anser att det är ett grovt misstag. Regeringens motiv för att sätta gränsen vid 18 år är att man säger sig att det finns goda möjligheter för att dessa ungdomar skall få ungdomsplatser eller yrkesintroduktion.

Redan nu vet vi att detta inte fungerar, och vi tror inte heller att det kommer att fungera fullt ut och tillfredsställande. Det är därför som det är ett misstag att ta bort KAS för dessa grupper. De är hårt utsatta, och redan i dag befinner de sig kanske på utslagningens brant. De har alltså en svår situation och hotas nu av arbetslöshet utan ersättning. Vi tycker att det är fel att i detta läge, när inga som helst bevis finns för att det kommer att gå bra, ta bort möjligheten för 16-17-åringar att få KAS. Det mest anmärkningsvärda i hela det här förslaget till förbättrad arbetslöshetsförsäkring är emellertid att socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet, på direktiv från regeringen, har kopplat förbättringarna till en höjning av mervärdeskatten. Finansieringen av förbättringarna i arbetslöshetsersättningens storlek och statsbidra-

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

gen till arbetslöshetskassorna belöper sig till 700 milj. kr. för den återstående delen av detta budgetår. Den höjning av arbetsmarknadsavgiften som föreslås ger denna summa och täcker sålunda det gemensamma vallöftet från socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna att återställa värdet av arbetslöshetsförsäkringen.

Kopplingen mellan en höjning av mervärdesskatt och vallöften äger alltså inte giltighet, eftersom den majoritet som finns i riksdagen för en höjning av arbetsgivaravgifterna på den här punkten gör att reformen är säkrad. Arbetsmarknadsministern har redan i propositionen sagt att man täcker höjningarna genom höjningen av arbetsgivaravgiften. Han redovisar också att arbetslösheten ökat i en sådan omfattning att det krävs extra medel. Men då gäller det insatser för att täcka kostnader som beror på en ökning av arbetslösheten och inte att uppfylla vallöften. I betänkandet står det klart uttryckt att 700 milj. kr. går till det som omfattas av vallöftena medan 2 miljarder är avsedda att täcka kostnader som förorsakats av den uppkomna ökade arbetslösheten. Att i det läget koppla själva vallöftet till momsens måste vara helt felaktigt, och regeringen och socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet tar en stor risk när de spelar med de arbetslösa. Det tycker vi från vänsterpartiet kommunisterna är djupt oansvarigt.

Oavsett hur det går med momshöjningen, och om den inte skulle bli avslagen, hade ändå regeringen fått återkomma och se till att kostnaderna för den ökade arbetslösheten blivit täckta. Det är läget i dag, och därför är det cyniskt att använda tekniken att koppla till momsens så hårt som man gör.

Redan i valrörelsen anfördes att en momshöjning är ett slag mot de grupper som har fått mycket stryk under sex års borgerligt regerande, och utvecklingen därefter har inte precis varit bättre. Nu har regeringen klart deklarerat att man för sjunde året i rad tänker sänka reallönerna.

Momshöjningen är bara toppen på isberget, och försämringarna totalt sett drabbar främst industriarbetare och andra lågavlönade. Regeringens chockdevalvering drabbar dessa grupper mycket hårdare än andra grupper – framför allt de högavlönade. Hyreshöjningen är också en hård belastning i dagens läge. Inflationen nästa år på 12–15 % kommer att slå hårt på industriarbetarnas och andra lågavlönades ekonomi.

Fackföreningarna har redan, sedan första gången momsens aktualiserades, anpassat sina krav till en reallönesänkning, och socialdemokraterna skall i dag eller i morgon driva igenom den orättvisa skatteuppgörelsen, som innebär att de högavlönade får mest – samtidigt som det på börsen och i samhället i övrigt sker en miljardomfördelning till kapitalägare och andra rika. Denna politik – med en momshöjning därtill – måste ses såsom djupt orättfärdig. Den har inte någon som helst överensstämmelse med de vackra ord som uttalats i valrörelsen eller i agitation i andra sammanhang. För vpk handlar det om att försvara industriarbetarnas och övriga lågavlönades reallöner. Därför måste det till en helt annan fördelning i samhället. Svångremmen skall dras åt på de rika och inte på dem som har de lägsta inkomsterna.

Det är därför vi nu tillstyrker de reservationer som är fogade till utskottets betänkande och som innebär att arbetslöshetsförsäkringen skall höjas oavsett hur det går med mervärdesskatten och att KAS skall gälla också 16–17-åringar. Jag yrkar alltså bifall till vpk-reservationerna till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 12.

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Anf. 13 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Debatten har varit lång, och det har talats mycket om olika hjärtefrågor. Under de 44 socialdemokratiska regeringsåren var partiets hjärtefråga att finansiera de reformer som genomfördes.

Det innebar att man för medborgarna byggde upp ett socialt trygghetsnät som saknade motsvarighet i andra länder, samtidigt som man hade sunda statsfinanser. Staten lånade inte till konsumtion, och budgetunderskottet var 3.7 miljarder när socialdemokraterna lämnade regeringen – en situation som i dag ter sig som en vacker dröm långt, långt borta.

Med det förslag som regeringen framlagt och som stöds av utskottets majoritet undanröjs de försämringar i arbetslöshetsförsäkringen som drevs igenom i våras av den borgerliga majoriteten mot en stark folkopinion.

Förslaget följer socialdemokratisk tradition och ger social trygghet, och rättvisa kombinerad med ansvarsfull ekonomisk politik.

Det är ett av socialdemokraternas fyra vallöften, som skall omsättas i praktisk verklighet. De borgerliga partierna avstyrker förslaget, och vpk tillstyrker förslaget i dess huvuddelar.

Kort bakgrund: Den 1 januari 1974 reformerades arbetslöshetsförsäkringen. Det innebar att försäkringen skulle ersätta förlorad arbetsinkomst vid arbetslöshet, och att ersättningens storlek skulle anpassas till dagersättning vid sjukdom, 91.7 % av inkomsten före arbetslösheten.

De erkända arbetslöshetskassornas samorganisation begärde i juli 1981 att ersättningen vid arbetslöshet skulle förstärkas. Arbetslöshetskassornas krav på höjda ersättningar tillgodosågs fram till regeringsskiftet 1976, men därefter har ersättningarna vid arbetslöshet släpat efter. Så skedde också i våras när regeringen drev igenom sitt sociala nedrustningsprogram.

Arbetslösheten har ökat kraftigt under de borgerliga regeringsåren – det gäller de arbetslösa antal och arbetslöshetstidens längd. Arbetslöshetsersättningarna har släpat efter. Exempelvis har en byggnadsarbetare, en industritjänsteman eller en förskollärare knappt 50 % av tidigare lön vid arbetslöshet.

Solidariteten sätts på hårda prov när man skall värna om levnadsstandarden, exempelvis för de arbetslösa. De fackliga organisationerna har reagerat kraftigt mot nedrustningen av arbetslöshetsförsäkringen. Det finns fortfarande många i de fackliga leden som har kvar minnet av en situation då almosor från de välbeställda klarade livhanken för de arbetslösa.

Herr talman! På grund av den arbetsfördelning som Erik Johansson och jag kommit överens om kommer jag att behandla reservationerna 2, 3 och 5 till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 12 från vpk.

Det förslag regeringen framlagt förutsätter en samlad finansiering av de

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

föreslagna reformerna. Vi socialdemokrater i utskottet biträder detta förslag.

Även vänsterpartiet kommunisterna vill ha en totalfinansiering. Det kan man se bl. a. av vpk:s avvikande mening i finansutskottets yttrande till arbetsmarknadsutskottet. I en avvikande mening från Carl-Henrik Hermansson står det: "Utskottet förordar att åtgärderna totalfinansieras." Kravet på totalfinansiering känns nödvändigt och mycket angeläget för oss socialdemokrater. Vi har i sex år fått uppleva regeringar som inte har verkat ha någon insikt i sambandet mellan statens inkomster och utgifter och budgetunderskottet. Vi har haft en riksdagsmajoritet som har röstat igenom utgifter för staten utan att se till att staten har fått inkomster som täcker utgifterna. En ekonomi i obalans innebär stora risker, och konsekvenserna kan bli allvarliga för barnfamiljer och arbetslösa. Deras sociala trygghet naggas i kanten.

Det är en politik som vi socialdemokrater har sagt nej till. Allt enligt gammal socialdemokratisk tradition att se till att staten har sunda finanser för att man skall kunna värna om de svagas trygghet i samhället.

I reservation 2 släpper emellertid vpk kravet på totalfinansiering genom att inte vara med om att finansiera de förhöjda utbildningsbidragen vid arbetsmarknadsutbildningen. Dessa utbildningsbidrag är knutna till ersättningen vid arbetslöshet, och en höjning av dagersättningen får budgetmässiga konsekvenser. Det krävs ytterligare 631,2 milj. kr. i anslagsmedel härför.

Lars-Ove Hagberg säger att vi har tagit en risk när vi har kopplat finansieringen av förslaget till momshöjningen. Det är klart att det är en risk, om man förutsätter att vpk gör gemensam sak med borgarna och röstar mot våra förslag. Men det har varit en hjärtesak för oss socialdemokrater att finansiera utgifterna.

Det är också vår bedömning i utskottet. Därför yrkar vi avslag på vpk:s reservation nr 2 och yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag vill stryka under att vi socialdemokrater tillstyrker förslagen under den i hemställan uttryckligen gjorda förutsättningen att riksdagen bifaller hemställan i skatteutskottets betänkande nr 14 och socialförsäkringsutskottets betänkande nr 9.

I reservation nr 3 behandlas åldersgräns för kontant arbetsmarknadsstöd. Regeringen föreslår att åldersgränsen för stödet höjs till 18 år. Motivet för detta är att man samtidigt i annat sammanhang föreslår ökade anslag till ungdomsarbetsplatser. Vi kommer i morgon mer ingående att diskutera ungdomsplatser. Jag vill dock framhålla vad vi har skrivit om att det är viktigt att man noggrant följer upp hur det här slår och att regeringen redovisar resultatet för riksdagen.

Vpk yrkar avslag på den höjda åldersgränsen. Avslaget innebär att de ungdomar som går på s. k. ungdomsplatser får 85 kr. om dagen och de ungdomar som har KAS får 100 kr. om dagen. Det är en orimlig situation, anser vi, att man får mer pengar om man är arbetslös än om man går till ett arbete, en s. k. ungdomsplats.

Från socialdemokraternas sida anser vi att det är riktigt och angeläget att ha ett påtryckningsmedel gentemot kommunerna, som har ett uppföljningsansvar för ungdomar upp till 18 år. Det är viktigt att se till att ungdomar får utbildning eller arbete. Vi vill komma ifrån att ungdomar under 18 år erbjuds understöd i stället för utbildning eller arbete.

Vpk hänvisar till att den besparing som höjningen av åldersgränsen skulle innebära är ringa. Jag vill med skärpa framhålla att motivet för höjningen av åldersgränsen inte är att man skall spara 22 milj. kr. Regeringen har dock höjt anslaget med 90 milj. kr. i ökad satsning på ungdomsplatser.

Regeringen förutsätter att skolöverstyrelsen skall följa verksamheten och hos regeringen begära ytterligare medel om så behövs. Utskottsmajoriteten instämmer i detta yrkande.

Avtalet mellan arbetsmarknadens parter om ungdomsplatser, vilket träffades i december 1981, innebär också att skolstyrelserna i sina kontakter med arbetsgivare och fackföreningar bör aktualisera frågan om ungdomsplatser. Parterna har också genom överenskommelsen påtagit sig ett ansvar för att tillräckligt många platser ställs till förfogande och att det blir meningsfulla arbeten.

Jag kan till herr Hagberg säga att jag har ringt runt till en del som arbetar med ungdomsgruppen i fråga och bl. a. fått beskedet att de ungdomar som hamnar utanför KAS är sådana som inte heller har kvalificerat sig för KAS. Det är mycket få ungdomar som det är fråga om. I Luleå skulle t. ex. inte en enda ha undgått att omfattas av bestämmelsen i fråga. Det säger litet grand om problemets vidd. Jag anser att det är mycket viktigt att man satsar tillräckligt mycket medel för ungdomsplatser.

Med detta yrkar jag avslag på vpk-reservationen och bifall till utskottets hemställan i motsvarande avseende.

Reservation nr 5 från vpk med lagförslag beträffande kontant arbetsmarknadsstöd är en följd av vpk:s ställningstagande till förändring av åldersgränsen. I det avscendet yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation nr 5.

Min partikamrat Erik Johansson kommer att kommentera de borgerliga reservationerna.

Anf. 14 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall inte kommentera det nationalekonomiska avsnittet i Frida Berglunds inlägg utan endast beröra den övriga delen av detta. Jag vill invända mot den beskrivning som utskottets ordförande gjorde och som innebar att allt skulle ha varit gott och väl före 1976, att det sedan kom en mörk period omfattande sex år men att ljuset nu ånyo har brutit fram. Det stämmer inte, Frida Berglund. Låt mig erinra om att den förra regeringen och den förra riksdagsmajoriteten beslöt att det, så sent som den 1 juli i år, skulle ske en uppräkning med 10 % av A-kassornas ersättningar. Det förelåg enighet beträffande flera punkter i detta beslut.

Jag erinrade i mitt inlägg om att socialdemokraterna accepterade en skärpning av avstängningsreglerna, om att socialdemokraterna var med på

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

kraven om lägre A-kassefönder och på borttagande av den särskilda kompensationen och om att de gick med på en jämkning av reglerna om utbildningsbidrag resp. ersättning från A-kassorna.

Frida Berglund berättade vidare att förlorad arbetsförtjänst skulle täckas via sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring. Jag skulle dock vilja ställa följande fråga till Frida Berglund: Varför har ni nu övergivit ert gamla krav på att det skall vara likhet mellan sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring?

Jag sade vidare i mitt inlägg att det har skett eftersläpningar när det gäller A-kassorna. Det skulle dock, som någon uttryckt det, vara litet klädsamt om man på socialdemokratiskt håll någon gång erinrade sig att den verkligt stora eftersläpningen skedde mellan 1974 och 1976. Jag tror inte att debatten och sakfrågan gagnas av att vi genomgående försöker att måla det egna i vitt. Det stämmer inte alltid. Inte heller stämmer det om vi genomgående målar motståndarens göranden och låtanden i svart. Vi bör kunna erkänna både egna fel och andras förtjänster. Jag tror att hela denna debatt skulle tjäna på en balans i beskrivningen av de faktiska förhållandena.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Visst har Frida Berglund och de andra socialdemokraterna hjärtefrågor. Hjärtefrågan är nu inte rättvisan utan orättvisan. De tycker att en momshöjning är viktigare än ett återställande av arbetslöshetsersättningen. Jag kan inte se saken på annat sätt, men tycker att det är en våghalsig politik. Det hade funnits någon logik i det hela, om man hade villkorat med en höjning av arbetsmarknadsavgiften. Nu tycker jag att de har tagit ett väl stort samlat grepp, som mest visar vilken makt man vill ha. Det handlar mindre om sakfrågans innehåll och om vilkas intressen man vill företräda. Finansieringen är ju inte helt klar. Arbetslösheten i övrigt, som skall diskuteras senare i dag, i morgon eller i natt, finansieras ju i mycket ringa grad, så vi skall kanske i detta läge, och framöver, vara försiktiga när vi diskuterar vad som är finansiering.

Dessutom kan man ju diskutera vilken finansiering det gäller. Såvitt jag förstår kan den här debatten om finansieringen av olika saker komma att bli sådan att socialdemokraterna när det gäller orättvisa förslag får söka stöd hos de borgerliga. Något stöd hos vpk finns inte härvidlag – det hoppas jag att socialdemokraterna har fått klart för sig vid det här laget. Därför tycker jag att socialdemokratin har spelat ett ynkligt spel, framför allt när det gäller arbetsmarknadsutskottets behandling av höjning av ersättningarna vid arbetslöshet.

Beträffande KAS och 16–17-åringarna finns det två linjer. Det är inga som drabbas, säger man. Men då kan man fråga sig varför somliga vill ta bort det här instrumentet. Det skall också komma en uppföljning och redovisning, men vad skall den innehålla? Om vi skall ta bort systemet, hade det väl varit rimligt att det hade gjorts en redovisning för att se hur det hela ser ut. Det är detta osäkerhetsmoment som vi tycker är osmakligt. Vi har ju en okontrollerbar utveckling av arbetslösheten. Vi vet inte vad den kommer att

innebära i sommar eller nästa höst. I det läget är det inte så bra att ta bort någonting. Instrumentet kan vara mycket bra att ha, och därför vill vi för vår del ha kvar det. Jag tror alltså inte att det är bra att ta bort det här instrumentet.

Anf. 16 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag skall inte närmare kommentera avstängningsregler m. m., eftersom Erik Johansson kommer att beröra detta. Elver Jonsson vill jag bara fråga hur man kan ställa kravet på en regering som suttit i kanslihuset knappt tre månader att den skall ha hunnit reparera allt det som ni raserade under era sex borgerliga år.

När det sedan gäller att beskriva motståndarna i vitt, svart eller grått vill jag säga att det svarta hos er – och det kan ni aldrig komma ifrån – är att ni inte har sett till att staten har sunda finanser. Det är där våra möjligheter har raserats när det gäller att snabbt komma upp till 1976 års nivå. Här måste alla borgerliga partier ta på sig ansvaret, eftersom de inte har sett till att inkomster och utgifter är i balans. Vi har knutit våra reformer till en finansiering som bygger på balans. Det är inte fråga om vad man har makt till eller ej, utan det gäller att i den nuvarande situationen driva en politik som innebär att man inte kör den svenska ekonomin ännu längre ned i botten.

När det gäller KAS anser vi att det negativa är, att om någon skulle kvalificera sig för KAS, får han 100 kr. om dagen, medan han får 85 kr. om dagen om han har en ungdomsplats. Då har man tagit bort den stimulans det skulle innebära att ta en ungdomsplats, som ändå betyder mycket för ungdomarna när det gäller att få en fot in i arbetsmarknaden.

Vi har sagt att vi vill ha en redovisning och uppföljning, och att kommunerna bör ha ett stort ansvar i uppföljningen. Vi har mött de argument som Lars-Ove Hagberg också tar upp, men vid en närmare granskning av situationen funnit att den inte alls varit så alarmerande som man givit sken av. Vi vill verkligen se till att ingen faller mellan paragraferna. Det är vår uppriktiga önskan att se till att ungdomar får antingen arbete eller utbildning, och vi ställer resurser till förfogande för det.

Anf. 17 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Frida Berglund gav inget besked om varför socialdemokraterna övergivit sitt krav om likhet mellan sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring. I stället säger hon att det väl inte är att begära att en nyttillträdande regering på några veckor skall kunna klara upp allting som raserats under de sex år som gått närmast före.

Till detta är bara att säga att det här skulle behövas bevis. På flera punkter, t. ex. när det gäller reglerna för A-kassa m. m., har socialdemokraterna ställt upp på de förändringar som den tidigare regeringen föreslog.

Hur kan Frida Berglund tala om sex år av rasering, när den verkliga doppingen och eftersläpningen skedde mellan 1974 och 1976? Man kan väl

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

ändå inte påstå att den socialdemokratiska regeringen då var nytillträdd precis.

Anf. 18 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Det argument som återstår för Frida Berglund är att en ungdomsplats ger 85 kr. per dag medan KAS ger 100 kronor. Man kunde lika gärna dra slutsatsen att 85 kr. är alldeles för litet för en ungdomsplats i detta läge, om nu 100 kr. för KAS är riktigt, som jag tycker det är. Varför skall det vara skillnad mellan åldersgrupperna i denna besvärliga situation?

Vi får nog se på utvecklingen framöver. Om vi får fler arbeten och en förändring av utvecklingen, som Frida Berglund säger, då är allt detta helt obehövt, men att i dagens läge ta bort detta ser vi som en stor risk.

Jag kan konstatera att socialdemokraternas argument om arbetslöshetskassenivå och dessa vallöften har kommit i bakgrunden. I förgrunden är hjärtefrågan om en allmän momshöjning. Den är helt överskuggande.

Det som rimligen borde vara hjärtefrågan är att se till att bevara reallönerna, se till att människor inte drabbas av arbetslöshet och att finansieringen sker rättvist och inte drabbar industriarbetare och lågavlönade. Men detta ligger lågt i kurs nu efter valdagen, tyvärr. Alldeles oavsett hur det går i denna kammare i fortsättningen återstår den verklighet vi råkar ut för med en reallönesänkning på 5 %.

Anf. 19 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Till Elver Jonsson vill jag säga att med det förslag som nu finns kommer arbetslöshetsersättningen att bli drygt 90 %. Om detta på decimalen överensstämmer med sjukkasseersättningen kan jag inte f. n. säga. Vad jag däremot kan säga är att det borgerliga alternativet med avslag innebär skillnader som är betydligt större än de eventuella decimaler som det kan vara fråga om.

Det har inte varit möjligt för oss att diskutera om ungdomsplatserna är för dåligt betalda eller ej, eftersom det här är fråga om en överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter. Regeringen försöker se till att systemet fungerar och att det finns tillräckliga medel. Samtidigt säger vi att kommunerna skall ha ett stort ansvar för att ungdomar bereds arbete och utbildning i stället för stöd. Det ligger mycket i att de som är unga och skall ut på arbetsmarknaden får sysselsättning i stället för att erbjudas en liten summa pengar. Det är viktigare att samhället satsar alla sina resurser och möjligheter på att se till att ungdomar har jobb.

Vi har här kunnat lyssna till det yviga talet om att vi socialdemokrater prioriterar ökade utgifter för de sämst ställda. De sämst ställda i samhället far mest illa av om samhället har dåliga finanser. Det är ingenting som är så riskabelt för en grupp eftersatta – arbetslösa, sjuka eller barnfamiljer – som att landet har dåliga finanser. En av socialdemokraternas målsättningar är att sanera ekonomin, se till att folk har arbete och i takt med våra möjligheter, både politiska och ekonomiska, värna tryggheten för de mest eftersatta grupperna i samhället.

Herr talman! Vi hade i våras här i kammaren en ganska stor debatt om arbetslöshetsförsäkringen. Då beslöts om vissa smärre förbättringar av ersättningarna vid arbetslöshet. Samtidigt drev den dåvarande regeringen med moderaternas hjälp igenom kraftiga försämringar av statsbidragen till arbetslöshetskassorna. Med dessa försämringar skulle man inte bara finansiera kostnaderna för justeringarna av ersättningsbeloppen till de arbetslösa. Dessutom var det meningen att statens utgifter för arbetslöshetsersättningarna skulle skäras ned totalt sett som ett led i den borgerligt utformade besparingspolitiken.

Herr talman! Med de föreliggande förslagen vill den socialdemokratiska regeringen infria vallöftet att höja arbetslöshetsersättningarna till den nivå som socialdemokraterna och arbetslöshetskassorna var överens om och samtidigt undanröja den kostnadsövervältring på de arbetslöshetsförsäkrade som blev följderna av vårens beslut.

Under de sex åren med borgerligt regeringsinnehav skedde en successiv försämring av arbetslöshetsersättningarnas anpassning till pris- och löneutvecklingen. Särskilt gällde detta de arbetslöshetsförsäkrades dagpenning. Mot den bakgrunden begärde arbetslöshetskassornas samorganisation år 1981 att dagpenningens maximibelopp skulle höjas till 280 kr. Center- och folkpartiregeringen nöjde sig med att föreslå en höjning från 210 till 230 kr. Detta var givetvis helt otillräckligt, och därför föreslår vi nu att dagpenningen höjs till den nivå som arbetslöshetskassorna har begärt, dvs. 280 kr.

Som ett försök att maskera den uteblivna anpassningen av dagpenningen till pris- och löneförändringarna införde den borgerliga majoriteten i våras en frivillig påbyggnadsdel i arbetslöshetsförsäkringen. Kassorna fick rätt att betala högre dagpenning än 230 kr., men det överskjutande beloppet skulle kassorna, dvs. deras medlemmar, betala själva. Men detta var en möjlighet som i praktiken enbart kunde utnyttjas av kassor med låg arbetslöshet och god ekonomi. Därmed skapades nya klyftor i förmånshänseende mellan olika grupper försäkrade. Vi föreslår därför att denna påbyggnadsdel avskaffas. Den är f. ö. inte behövlig med den förbättring av dagpenningen som vi förordar.

Arbetslösa som inte kan få ersättning från en arbetslöshetskassa kan i stället få kontant arbetsmarknadsstöd. För att ge dessa arbetslösa en mer rimlig kompensation för de prisstegringar som inträffat bör stödbeloppet, vilket vi socialdemokrater föreslog redan i våras, höjas till 100 kr. per dag. I motsats till vad som skedde i våras bör något undantag inte göras för unga arbetslösa.

När det gäller framtida höjningar av ersättningarna vid arbetslöshet har vi haft den ordningen att initiativ härtill brukar tas av arbetslöshetskassornas samorganisation. Det är en rimlig ordning, eftersom kassorna och deras medlemmar skall vara med och finansiera en del av kostnadsökningarna. De borgerliga partierna anför i sin reservation att de kan vara beredda att diskutera en höjning av ersättningarna – inte nu, men per den 1 juli nästa år. Man skall då komma ihåg att det är fråga om höjningar från den lägre nivån på

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

ersättningarna som gäller i dag, inte från den förbättrade nivå som har föreslagits av regeringen.

En person som självfrivillat blir arbetslös avstängs från rätten till arbetslöshetsersättning under en viss tid. I våras genomfördes förändringar av reglerna som siktade till att den arbetslöse utan omgång skall ta kontakt med arbetsförmedlingen. Redan detta var en skärpning av de tidigare avstängningsreglerna. Men därutöver genomförde de borgerliga partierna en förlängning av de normala avstängningstiderna från 28 till 42 dagar, dvs. med två veckor. Resultatet är att en arbetstagarare, t. ex. för att han sagt upp sig själv, som straff härför i vissa fall kan bli utan ersättning under närmare tre månader. Vi tycker inte att det är rimligt.

Herr talman! Jag går härnäst över till statsbidragen till arbetslöshetskassorna. De borgerliga partierna sänkte i våras statens andel av kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen från 90 till 80 %. Härigenom överfördes kostnader i storleksordningen 400 milj. kr. på kassorna och deras medlemmar. Man får ett begrepp om vad det handlar om när man betänker att medlemmarna under ett år betalar in ca 250 milj. kr. i avgifter till sina kassor. De borgerliga gjorde inte heller någon hemlighet av att kassorna genomsnittligt skulle behöva fördubbla sina avgifter. Vi vill inte vara med om denna överväldning av kostnaderna för arbetslösheten på de enskilda arbetstagararna. Vi föreslår därför att statens andel som tidigare skall vara 90 % av kassornas kostnader.

I och för sig hade det varit möjligt att återinföra de tidigare statsbidragsreglerna. Dessa var emellertid ganska invecklade, och regeringen kommer därför, om dess förslag bifalles av riksdagen, att försöka utforma ett enklare bidragssystem med det anivna procenttalet som riktpunkt. De borgerliga partierna har i sin reservation ondgjort sig över att regeringen inte redan i propositionen har presenterat ett komplett bidragssystem. Man kunde tycka att de borgerliga partierna, som alltid sagt sig vara för förenklingar och mot byråkrati, skulle värdesätta att regeringen vill åstadkomma ett bidragssystem som är enklare och lättare att överblicka.

Herr talman! Min partikamrat, utskottets ordförande, talade om finansieringsfrågan i stort. Jag skall därför bara säga något om fördelningen av kostnaderna för arbetslöshetsersättningarna över budgeten och arbetsgivaravgiften.

F. n. betalas 45 % av kostnaderna av budgetmedel och resten av den arbetsgivaravgift som kallas arbetsmarknadsavgiften. Regeringens förslag är att budgetens andel skall minskas till 35 %. De borgerliga partierna yrkar avslag. De tänker inte på att nuvarande kostnadsfördelning uttryckligen var avsedd för en, som det hette, normal arbetsmarknadsutveckling. Skulle utgifterna för arbetslöshetsersättningarna öka kraftigt under de närmaste åren, måste man ompröva inte bara arbetsmarknadsavgiftens storlek utan också den andel av utgifterna som skall bekostas via avgiften. Så skrev dåvarande arbetsmarknadsministern Eliasson vintern 1981. Han förutsatte att regeringen skulle vara beredd att återkomma till riksdagen i dessa frågor. Nu ökar utgifterna för arbetslöshetsersättningarna drastiskt.

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Den stora utgiftsökningen beror på den ökade arbetslösheten. Även om man i enlighet med de borgerligas önskemål inte nu gör något åt ersättningsarna, kommer den ökande arbetslösheten att framtinga ändringar i finansieringen av det slag som regeringen nu förordat. Detta kommer de borgerliga partierna att bli varse, om inte förr så när de skall skriva ihop sina alternativa budgetförslag till 1983 års budgetproposition.

Det har i debatten gjorts gällande att försämringarna skedde före 1976. Låt mig i detta sammanhang till kammarens protokoll få antecknat vad som hänt efter den tidpunkten.

1974 års reform innebar att de erkända arbetslöshetskassorna fick rätt att ersätta arbetslösa med upp till 130 kr. per dag.

Den 4 februari 1976 begärde de erkända arbetslöshetskassornas samorganisation att tre nya dagpenningklasser skulle införas – 140, 150 och 160 kr. per dag. Den 16 september 1976 beslutade den socialdemokratiska regeringen att fr. o. m. den 1 januari 1977 höja dagpenningen i enlighet med samorganisationens krav.

Den 14 november 1977 begärde samorganisationen att fyra nya dagpenningklasser skulle införas – 170, 180, 190 och 200 kr. per dag. Den 2 mars 1978 beslutade den borgerliga regeringen att fr. o. m. den 1 juli 1978 införa två nya klasser – 170 och 180 kr. per dag.

Den 3 oktober 1978 begärde samorganisationen hos regeringen att tre nya dagpenningklasser skulle införas – 190, 200 och 210 kr. Den 1 mars 1979 beslutade den borgerliga regeringen att fr. o. m. den 1 juli 1979 införa två nya klasser – 190 och 195 kr.

Den 9 september 1980 begärde samorganisationen att fyra nya dagpenningklasser skulle införas – 200, 210, 220 och 230 kr. Den 23 december 1980 beslutade den borgerliga regeringen att fr. o. m. den 1 april 1981 införa två nya dagpenningklasser – 200 och 210 kr. per dag.

Den 22 juli 1981 begärde samorganisationen att sju nya dagpenningklasser skulle införas – 200, 230, 240, 250, 260, 270 och 280 kr.

Därefter har kassorna vid fyra tillfällen hos regeringen begärt nya dagpenningklasser för att kunna höja ersättningen vid arbetslöshet i takt med den nominella löneökningen. Inte vid något tillfälle har de borgerliga partierna fullt ut tillmötesgått kassornas krav. Följden blir en urholkning av dagpenning vid arbetslöshet. Den dagpenning som enligt 1974 års reform skulle uppgå till 91,7 % av tidigare lön blir då försämrad i avsevärd grad.

Herr talman! Jag har velat anföra detta för att få det till kammarens protokoll. Med det anförda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i dess betänkande 12 och avslag på de reservationer som är fogade till detta betänkande.

Anf. 21 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Om man gör som Erik Johansson, gör man det lätt för sig. Att bara tala om ökning och mera pengar är populärt. Jag nämnde också i min inledning att som politiker är det svårt att säga nej till förbättringar.

Skillnaden mellan Erik Johansson och oss reseranter är att vi också tar

hänsyn till den totala ekonomin. Med detta sammantaget kan man inte bara gå fram och göra som socialdemokraterna vill. Jag pekade i min inledning på vad den socialdemokratiska politiken hade lett fram till under hösten. Vi har fått en ökad inflation och ett ökat budgetunderskott, reallönerna håller på att sjunka och man får kraftigt ökade kostnader i kommuner och landsting. Alla de här kostnaderna drabbar ju både arbetslösa och sjukskrivna. Då är det inte så enkelt att man kan säga att om vi genomför momshöjningen, devalveringen eller vad det nu är, så sker en förbättring på ett annat håll. Totalt sett i ekonomin sker det en försämring, och konsumenterna kan nu för tiden påtagligt konstatera att det är så. Därför kan man inte blunda för det totala sammanhanget och tro att det bara gäller att fria till vissa grupper och ge dem öknings. Visst är det lätt att göra det, men har man ansvar skall man inte bete sig på det viset.

Arbetslöshetskassornas samorganisation har begärt ökningsar – det har man gjort hela tiden. Det finns en massa organisationer här i samhället som begär mera. Många av dessa organisationer är ganska närstående Rörelsen. När det då är en s. k. icke-socialistisk regering, blir ju kraven därefter. Jag tycker det är ganska logiskt. Varför kom det inga krav mellan 1974 och 1976? Då hörde man inte så mycket ifrån denna samorganisation, men då satt ju socialdemokraterna i regeringen. Efteråt har de varit högljudda varje år och trumpetat.

Det är som Elver Jonsson säger, eftersläpningen skedde mellan 1974 och 1977. Det är helt enkelt ett faktum. Sedan har vi hängt med i prisutvecklingen.

I vår motion har vi sagt att vi inte är emot höjningar till de arbetslösa. Däremot säger vi att regeringen skulle återkomma den 1 juli 1983. Detta vill dock inte utskottet vara med på. O. K., Erik Johansson, visst är det från den lägre nivån i det här fallet, men kom ihåg att vi tar hänsyn till den totala ekonomin. Därför kan man inte bara fria till vissa grupper.

Anf. 22 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Först ett tack till Erik Johansson för att han till protokollet läste in vad som hände under denna period. När det handlar om många, ibland svårtolkade siffror kan det vara bra att ha dem på pränt. Detta styrker ju den tes jag drev, att den verkliga eftersläpningen skedde mellan den 1 januari 1974 och den 1 januari 1977, dvs. under den period då den socialdemokratiska politiken rådde.

Så var det det där med skärpningen. Erik Johansson beskärmar sig över att det blir en skärpning, då det kan förekomma arbetslöshet utan ersättning. Men detta gäller även i socialdemokraternas förslag. Här handlar det alltså om en gradskillnad och inte om en artskillnad. Jag tror det är viktigt att säga detta inför kammaren.

Sedan vill jag kommentera att det skulle innebära en kostnad för löntagarna med de regler som riksdagen beslöt i våras – som f. ö. fortfarande gäller – nämligen att det lägre statsbidraget skulle vara så negativt för löntagarna. Ja, det är inte så säkert. Ni socialdemokrater föreslår ju, Erik

Johansson, att arbetsmarknadsavgiften skall höjas med 0,5 %. Men det är väl ingen i denna kammare som tror att det kan passera opåtalat i en avtalsrörelse.

0,5 % i det sammanhanget innebär drygt 300 kr. för arbetarkollektivets löntagare och över 400 kr. för en TCO-medlem. Så visst kostar också den modell som socialdemokraterna föreslår.

Sedan när det gäller den uppräknings av A-kasseersättningen som skedde den 1 juli föreligger förslag i detta avseende också i dag. Om ersättningen är att säga att den inte ens ligger i närheten av sjukförsäkringen. Det gäller det beslut som riksdagen har tagit och även socialdemokraternas förslag i dag.

Anf. 23 ERIK JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Vid flera tillfällen har debatter förts i denna kammare om vår arbetsmarknadspolitik, om hur den har vuxit fram och hur den har formats av utvecklingens krav med dess klart angivna målsättningar att ge arbete och trygghet åt de anställda och att tillgodose kraven beträffande den strukturella utvecklingen. I det avseendet har det skapats olika verkningsfulla instrument.

Vad vi kritiserar de borgerliga regeringarna för är att de inte fullföljde uppgifterna i det sammanhanget med samma intensitet som den socialdemokratiska regeringen gjorde. Även om det var en internationell och besvärande lågkonjunktur under den tiden, så var det ju inte en enstaka företeelse. Lågkonjunkturer har förekommit tidigare.

Låt mig vidare erinra om dels den debatt som vi hade i går, dels tidigare interpellationsdebatter. Från regeringens sida har vi vid de tillfällena redovisat de insatser som har gjorts för att stimulera sysselsättningen så att jobb skapas. Jag finner ingen anledning att upprepa argumenten i det avseendet, utan jag bara hänvisar till dem.

Ingvar Karlsson i Bengtsfors säger att det är samorganisationerna som skall bestämma och inte vi. Den socialdemokratiska regeringen följde faktiskt helt kassornas samorganisations önskemål, därför att dessa vid regeringens prövning befanns vara motiverade. Att gå in på en fullständig redovisning av motiven för detta skulle föra alltför långt. Vägledande har varit tryggheten, köpkraften, principerna och skyddet vid inkomstbortfall.

Sedan är det så att det ju är fråga om en intresseorganisation, där medlemmarna betalar avgifter och samhället tillskjuter en del. Vi anser det vara ett samhällsintresse, och vi vill ha en ökning här – i förening med den arbetsmarknadspolitik som vi har förordat och som vi driver med de medel som anvisats. Jag tänker också på den väntade avtalsrörelsen och de konsekvenser som det kan få om vi inte får igenom våra förslag. Vi är således övertygade om det riktiga i socialdemokraternas förslag.

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Anf. 24 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Arbetslösheten är omfattande i Sverige. Under 1982 kommer nog tyvärr totalt närmare en halv miljon människor att uppleva en eller flera kortare eller längre arbetslöshetsperioder. Långt fler kommer att ha känt av arbetslösheten bland sina allra närmaste. Arbetslösheten är en tung börda att bära för dem som drabbas – det är som om en bit av dem själva, av människovärdet försvinner. De negativa sociala konsekvenserna kan för vissa enskilda bli djupt allvarliga.

Utöver de problem som arbetslösheten i sig medför anser de borgerliga ledamöterna i riksdagen nu liksom i våras att de arbetslösa också kan bära en väsentligt sänkt ekonomisk standard.

Den proposition om förbättrad arbetslöshetsförsäkring som nu ligger på riksdagens bord innebär att socialdemokratien uppfyller ett av sina fyra vallöften. Det är ett uttryck för den självklara solidaritet som samhället i dess helhet bör känna med dem som drabbas av arbetslöshet under längre eller kortare tid.

Under de borgerliga regeringsåren har ersättningen till de arbetslösa successivt urholkats, så att den nu ligger på en nivå långt under vad riksdagen en gång menade var rimlig för de arbetslösa. Det innebär att man i många yrkesgrupper får bara mellan 50 och 60 % av sin tidigare inkomst vid en månads arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkringen ger efter de borgerliga åren inte den trygghet som många trott sig vara garanterade. De borgerliga regeringarnas successiva urholkning av ersättningarna till de arbetslösa och sänkning av statsbidragen till arbetslöshetskassorna är uttryck för en blind spariver.

Visst är det sant att de arbetslösa kostar det svenska samhället många miljarder. Visst är det sant att kostnaderna har ökat mycket kraftigt det senaste året. Utgifterna för den öppna arbetslösheten har under de senaste åren av borgerligt styre fått ta en allt större del av den totala kostnaden för arbetsmarknadspolitiken. Men bara den som är väldigt cynisk eller väldigt okunnig om de arbetslösas ekonomiska villkor kan tro att lösningen på dessa problem ligger i att spara på arbetslöshetsstödet. Det är inte därför att de arbetslösa fått det för bra som kostnaderna har ökat. Det är själva arbetslösheten – inte de arbetslösa – som skall angripas.

Det krävs krafttag för att vända den ekonomiska utvecklingen. Vi måste stimulera produktion och investeringar. För att klara detta tvingas vi hålla tillbaka konsumtionen. Men det kärva ekonomiska läget får inte tas till intäkt för att rasera det trygghetssystem som har byggts upp i vårt land. Den socialdemokratiska regeringen är väl medveten om behovet av stramhet när det gäller statens utgifter. Men vi är inte beredda att låta denna återhållsamhet gå ut över dem som behöver samhällets stöd allra bäst. Detta är den grundläggande motiveringen bakom den proposition och det utskottsbetänkande som vi nu debatterar.

Den nivå på arbetslöshetsersättningarna som de nuvarande bestämmelserna om en högsta dagpenningklass på 230 kr. medger är enligt vår mening otillräcklig. Den innebär att vi lägger en orimligt stor del av bördan för de

ekonomiska problemen på de arbetslösa själva. Därför föreslår vi nu att dagpenningklassen höjs till 280 kr.

Om någon till äventyrs skulle tro att detta skulle locka de arbetslösa att leva i sus och dus, måste jag göra dem besvikna. Även efter denna höjning kommer de arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa att få känna på en inkomstminskning.

Den som har tjänat 82 000 kr. per år och som är arbetslös en månad får 4 760 kr. i arbetslöshetsersättning för den månaden, om han har 280 kr., alltså den högsta dagpenningklassen. Detta är 69,7 % av den tidigare inkomsten. Om arbetslösheten varar tre månader blir kompensationsnivån 83,3 %. Vid längre arbetslöshet ökar kompensationsnivån ytterligare, och om man räknar bort karensdagarna blir kompensationsnivån 90,1 %.

De borgerliga säger att arbetslöshetsersättningarna höjdes så sent som den 1 juli och att det därför inte är rimligt att höja dem nu igen. Sanningen är att den höjning som gjordes den 1 juli var alldeles för liten. Visserligen har de borgerliga haft för vana att alltid pruta på de krav på höjda dagpenningar som arbetslöshetskassornas samorganisation framfört, men det nya som hände i våras var att prutningen den gången var så mycket större än tidigare.

De borgerliga använde solidariteten som argument när de föreslog och beslutade att statsbidragen till arbetslöshetskassorna skulle sänkas från genomsnittligt 90 % till 80 %. På detta sätt minskade statens direkta utgifter för försäkringen. Kassorna, dvs. deras medlemmar, fick acceptera den övervältring av kostnaderna som blev följd. Solidariteten skulle enligt den borgerliga argumentationen innebära att de kassamedlemmar som har ett arbete borde kunna betala mer till dem som inte har det.

Detta resonemang har flera brister. Först och främst innebär det att de som inte är med i arbetslöshetskassor och de som lever på annat än arbetsinkomster får ta en mindre del av kostnaden för arbetslösheten. Men dessutom innebär övervältringen av kostnaderna på arbetslöshetskassorna att kassor med hög arbetslöshet drabbas hårdare än andra kassor, där arbetslösheten är lägre.

Tjänstemannakassorna har ju som regel lägre arbetslöshetsrisk än arbetarnas kassor. Varför skall en tjänsteman vara mindre solidarisk med de arbetslösa än en arbetare? Akademikernas kassor har lägre arbetslöshetsrisk. Varför skall en person som har fått glädjen att genomgå en lång utbildning vara mindre solidarisk med de arbetslösa än den som bara gått i den gamla folkskolan? Solidaritet är mer att ge än att ta, sade Gro Harlem Brundtland på den kongress då hon valdes till ordförande i det norska arbeiderpartiet. Det var ingen akt av solidaritet de borgerliga visade, när de tog en del av statsbidragen från arbetslöshetskassorna.

Regeringens förslag till höjningar av ersättningen till de arbetslösa och återställande av statsbidragsnivån för arbetslöshetskassorna bygger på tanken att kostnaden för arbetslösheten är något som samhället i dess helhet bör stå för. Det finns inget skäl att utpeka löntagare eller arbetslöshetskassemedlemmar som mer skyldiga att ta ekonomiskt ansvar för de arbetslösa.

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Herr talman! Ansvaret är och förblir gemensamt för oss alla. Vi socialdemokrater avser att ta på oss vårt ansvar.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 25 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att ersättningen har urholkats under Fälldinregeringarnas tid, att tryggheten har försvunnit osv. Sparivern var alltför stor, sade hon också. Ja, visst sparade man, men det fanns ändå många som klagade på att vi var för släpphänta när det gällde ekonomin. Jag tror att också väldigt många från arbetsmarknadsministerns parti var inne på samma linje.

Om vi skall tala om urholkningar vill jag säga att vi efter den 19 september har fått veta att dessa fortsätter. Nästa år skall ju reallönen minska med 5-6 %. Också det är en urholkning, men den är en följd av den socialdemokratiska politiken.

Arbetsmarknadsministern spelar på känslorna. Med darr på rösten talar hon om solidaritet och om de arbetslösa och de svaga i samhället.

Jag nämnde tidigare att jag också tycker att det är besvärande när det gäller de här grupperna som inte har det lika bra ställt som högavlönade, vilka kanske samtidigt även har höga pensioner. Det håller jag alltså med om. Men det går inte att lösa det problemet genom att höja moms. Det slår hårt mot många grupper. Inte minst i går hörde vi talas om hur mycket detta betydde för en tvåbarnsfamilj. Här kompenseras man då med litet barnbidrag, men man når inte ända fram med resultaten.

Arbetsmarknadsministern talade om arbetslösheten, och självfallet är den roten till det onda. Men nu, när vi har fått en så handlingskraftig regering, vill jag fråga arbetsmarknadsministern: När kommer vi att nå den här fulla sysselsättningen under denna valperiod? Och är vi på något sätt beroende av utlandet i detta avseende? Det är två frågor som jag tycker hänger mycket väl samman och som ju har med arbetslösheten att göra. Är vi alltså beroende av utlandet?

Anf. 26 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Regeringen har i denna debatt och på många andra sätt klargjort den vikt vi fäster vid att de fyra löften som gavs i valrörelsen från socialdemokraterna snarast möjligt förverkligas. Regeringen har vidare gjort klart att utgifter i samband härmed fullt ut måste finansieras. Jag har i denna debatt utvecklat motiven för detta.

Efter det att vi vid riksdagens behandling av våra förslag funnit att skäl kunde anföras för vissa kompletteringar för att trygga reformernas genomförande har några frågor ytterligare övervägts.

Med anledning härav kommer regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att klarlägga förutsättningarna för och konsekvenserna av en differentiering av mervärdesskatten i syfte att helt eller delvis skattebefria ur

konsument- och näringssynpunkt väsentliga varor. Utredningen får också i uppdrag att mot bakgrund av dessa överväganden utarbeta ett konkret förslag. Utredningen skall arbeta skyndsamt.

Vi har vidare beslutat att ta bort effekterna av momshöjningen på matvaror. Om man räknar in de 230 milj. kr. som vi redan lagt fram förslag om, kostar detta totalt 660 milj. kr. För konsumenterna bör detta innebära minskade kostnader på inemot 1 miljard kronor.

Detta innebär att priset på mjölk kan sänkas med 3 öre per liter i stället för den prishöjning på ca 30 öre som på grund av jordbruksuppjörelsen skulle ha kommit den 1 januari. Priset på ost kan hållas oförändrat. Vidare tillförs regleringskassan för fisk medel, varigenom vi kan förebygga prishöjningar på fisk.

För att finansiera ökningen av livsmedelssubventionerna kommer regeringen att föreslå att tobaksskatten höjs den 1 februari 1983 med 3 öre per cigarett av mindre storlek samt motsvarande höjningar av andra tobaksvaror.

Anf. 27 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Efter statsministerns deklaration finns det anledning att göra några konstateranden.

De fyra vallöften som de två arbetarpartierna gav under valrörelsen – att karensdagarna skulle stoppas, att pensionerna skulle värdesäkras, att statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen och barnomsorgen skulle höjas – de kommer nu att genomföras som har lovats. Detta är ett nederlag för de borgerliga partierna, som genomförde försämringarna i dessa avseenden och som slogs för att de skulle genomföras.

Det är ingen hemlighet att det har funnits oenighet om hur de här vallöften skulle betalas – genom en allmän momshöjning där maten ingår eller genom annan finansiering. Nu undantas maten. Av praktiska skäl görs det genom höjda matsubventioner, samtidigt som en snabbutredning tillsätts för att införa en differentierad moms i syfte att på sikt helt avskaffa momsen på maten. Det är pensionärerna, de sjuka, de arbetslösa och landets barnfamiljer som är vinnare här i dag. Vi är glada över att ha medverkat till detta.

Anf. 28 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Så är då detta över. Vi har fått en ny underbar natt, och efter det att Olof Palme i går förhandlade från den här talarstolen och nämnde att det bara gällde 600 miljoner samt att studiecirkeln skulle fortsätta, föddes i natt den röd-röda koalitionen.

Kjell-Olof Feldts chicken race slutade i kommunistisk seger. Olof Palme blev kycklingen.

Hela den här operationen, hela knytningen av alla era prioriterade löften till momsen, som syftade till att sätta kommunisterna på plats, ledde till motsatsen. Herr Palme var så angelägen att få sitta på plats att Lars Werner kunde sätta Olof Palme på plats. Vi är litet överraskade, det medges. Vi hade

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

trott att Olof Palme, eller snarare socialdemokraterna, hade mer kurage och skulle inse faran i att låta kommunisterna bestämma kursen och takten i svensk politik. Den öppna handen har fått en särskild innebörd – det var vänsternäven det var fråga om, inte en öppen hand riktad mot den halva av Sveriges folk som inte vill ha en socialistisk samhällsordning.

Men det är inte första gången vi är med om detta. När arbetsgivaravgiften infördes i början av 1970-talet var Olof Palme – då som nu – statsminister. Då som nu gjorde han upp med kommunisterna. Det var en nödvändighet då. Per Albin Hansson och Tage Erlander förhandlade aldrig med kommunisterna. Men det som då var nytt tycks nu ha blivit en vana.

I sak, herr talman, får dessa nattliga övningar till resultat, såvitt jag förstår, att ytterligare en skatt höjs, ytterligare bidrag delas ut till alla och envar. I en tid när vi har större anledning än någonsin att hålla nere skatten och hjälpa dem som verkligen har problem, sprätter vi ut ytterligare hundratals miljoner för att alla – hög- som låginkomsttagare – skall få billigare fisk och billigare grönsaker och, om jag uppfattade statsministern rätt, oförändrat pris på osten.

För att betala detta höjer ni tobaksskatten med 60 öre per paket. Det återstår att se om den här rundgångsritualen är tillräcklig för att finansiera de nya bidragen.

Ett inslag i den här röd-röda koalitionen är att det skall tillsättas en utredning om differentierad moms. Den frågan har utretts, stötts och blötts, tidigare. Men överenskommelsen om utredning får snarast ses som en symbolhandling för att ytterligare stryka under socialdemokraternas politiska eftergifter gentemot kommunisterna och deras ledare Lars Werner. Förstod jag Lars Werner rätt är utredningen bara ett led i arbetet att införa en differentierad moms. Jag vet inte om socialdemokraterna har gett efter totalt på den punkten – men det kanske också krävdes för att ni skulle få majoritet.

Sammanfattningsvis, herr talman, har den socialdemokratiska minoritetsregeringen skaffat sig en majoritet med hjälp av kommunisterna. Kommunisterna har vunnit en viktig seger över socialdemokraterna, en seger i form och en seger i sak. Ni tvingade den socialdemokratiska minoritetsregeringen till förhandlingsbordet och vann där, som jag sade, både i form och i sak.

Resultatet av dessa överläggningar och överenskommelsen i denna röd-röda koalition och regeringens politik sådan den är föreslagen blir nu ökade skatter på snart sagt alla områden, nya skatter på många områden, ökade bidrag på många områden, fler bidrag på många områden. Vi får en större offentlig sektor, fler transfereringar, mer rundgång, mindre utrymme för var enskild svensk medborgare. Men vi får fler som skall administrera, bestämma, ta ut skatter, kontrollera, skriva och fylla i blanketter. Vi får fler bidrag som de skall hantera och dela ut.

Kommunisterna har drivit socialdemokraterna framför sig ännu ett steg mot socialismen.

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Herr talman! Trots den självtillräcklighet och maktfullkomlighet som den nya socialdemokratiska regeringen har startat sitt arbete med är det nu klarlagt att vänsterpartiet kommunisterna kan diktera regeringspolitiken. Det kan inte skada att det blir klarlagt för svenska folket att det är den faktiska innebörden av resultatet av det val vi har bakom oss.

Det kommer naturligtvis att innebära en ytterligare vänstervridning av den politik som kommer att föras i landet. Redan den uppgörelse som nu är träffad får det konkreta resultatet att de båda partierna tillsammans går vidare på vägen att höja det totala skattetrycket i landet. Ju mera man höjer det totala skattetrycket – det är närmast en självklarhet, och det gäller i synnerhet om man lägger det ökade skattetrycket på indirekta skatter – desto större kommer behovet av transfereringar av olika slag att bli. Det innebär att nettovinsten från statskassans synpunkt av skattechöjningarna kommer att utebli. Det kommer att leda till att underskottet i statens affärer ytterligare ökar.

En av de punkter som ingår i uppgörelsen mellan de båda partierna är tillsättandet av en utredning om differentierad moms. Differentierad moms har varit uppe till seriösa utredningsförslag många gånger tidigare. Man har då framför allt på tekniska grunder kommit fram till att vi inte borde gå den vägen.

Jag vill påminna om en annan sak, som man bör hålla i minnet när man diskuterar en differentierad moms. I synnerhet gäller det resonemanget när man talar om en differentierad moms som något slags alternativ till livsmedelssubventionerna. Jag tänker på den fördelningspolitiska effekten.

Om man ersätter livsmedelssubventioner med en differentierad moms får man effekter som rimligen är fördelningspolitiskt felaktiga. Låt mig göra det mycket kort och koncist: Om vi har en livsmedelssubvention på kött är subventionen per kilo kött lika stor, om man köper köttfärs och gör sina köttbullar själv som om man köper färdiga köttbullar som bara skall värmas upp. Väljer man den differentierade momsens blir skatterestitutionen avsevärt större för den som köper de färdiga köttbullarna. Då blir det också en restitution på skatten för emballaget.

Låt mig ta ett annat exempel. Det finns familjer som på grund av sin ekonomi inte så ofta kan köpa bakdelsköttet av ett djur utan köper det billigare köttet. I dag är restitutionen per kilo lika stor för det billiga köttet som för det dyrare. Med differentierad moms får den som har råd att köpa innanlår och toppbitarna av ett djur en mycket större restitution än den som på grund av sin familjeekonomi måste hålla sig till det billiga och det icke så dyra köttet.

Jag berörde i går de här fördelningspolitiska frågorna och konstaterade då att socialdemokraterna när det gäller de frågorna har gått vilse och tappat bort vad som borde vara den naturliga riktpunkten för fördelningspolitiken. Den uppgörelse i det här avseendet som de nu har träffat understryker den kritiken och gör den ännu mer befogad.

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Anf. 30 OLA ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det står nu alltså klart att momsens ändå kommer att höjas med 2 %. För vanliga barnfamiljer innebär det en årlig merkostnad på ca 1 000 kr. För detta skall de kompenseras med i bästa fall ett par hundralappar.

Mönstret känns igen: Skatter höjs med stora belopp; för att snygga till den politiska bilden kompenseras skattehöjningarna med litet fickpengar. Innan regeringen är klar med den skattehöjningsrunda som man nu är inne i har skatterna stigit med så där 10 miljarder kronor, vilket är ungefär lika mycket som en 50-procentig höjning av den statliga inkomstskatten. Genom att ta höjningarna i små steg på olika slags varor och andra skatteobjekt och samtidigt tala vitt och brett om kompensationer som i själva verket är futila försöker man frammana bilden av något slags fördelningspolitisk linje. Med ett dödsförakt som vore värt ett bättre mål tar regeringen dag för dag allt snabbare steg mot ättestupan för svensk ekonomi.

Vpk har all anledning att känna sig nöjda. De har aldrig haft krav på sig att presentera någon sammanhängande ekonomisk politik. För dem är problemet så enkelt: Sänk priserna, sänk hyrorna, höj lönerna och kläm åt kapitalet! Budgetunderskott, inflationsrisker, dåliga affärer med omvärlden och annat sådant som vi andra tvingas känna bekymmer för har aldrig spelat någon som helst roll för de svenska kommunisterna. De får tugga sina tesar i fred. Inga journalister granskar någonsin hållbarheten i deras kalkyler, inga snärjande frågor ställs. Just nu solar de sig i fotoblixtarnas ljuva sken. Alla är imponerade över deras seger. Nu, när de för några subventionsören mer på mjölken, någon subventionskrona till på biffen och ännu en i raden av utredningar om differentierad moms går med på att allt annat blir dyrare, har de t. o. m. själva glömt att det var lägre priser, inte högre, som de slogs för i valrörelsen.

Mest imponerad av vpk:s konster tycks regeringen själv vara. För första gången någonsin, såvitt jag vet, har en svensk regering satt sig ner och förhandlat med kommunister. Det hade funnits andra utvägar. Man visste att det inte fanns majoritet vare sig hos folket eller i riksdagen för en momshöjning. Den skulle ändå drivas igenom, kosta vad det kosta ville både för statskassan och för den politiska moralen.

Det är ändå inte vpk som skall fördömas i dag. De har kohandlat och vunnit några poäng. De har naturligtvis all rätt i världen att göra så. De är tungan på vågen i den svenska riksdagen. Den socialdemokratiska minoritetsregeringen behövde deras stöd för att träda till och behöver deras stöd för att kunna regera. På sätt och vis är det bra att detta nu blir klart och öppet redovisat. Har vi en socialistisk majoritet i riksdagen så har vi, och det är bra att det blir klarlagt att den består av två partier, inte av ett.

Vad som också har klarlagts är att ur denna majoritet har sprungit en genuint dålig regering. Den handlingskraft den ägde räckte till en devalvering för vilken varken behövdes väljarmandat eller riksdagsstöd. Vad vi har fått uppleva därutöver och därefter är en förvirrad flykt från vallöften, ett farväl till den gamla arbetarrörelsens känsla för nationell enighet och ansvar

för Sveriges ekonomi. Borta är den gamla noggrannheten i det politiska arbetet som krävde att viktiga förslag förbereddes och granskades innan de presenterades i riksdagen. Borta är lojaliteten med givna löften till väljarna och ingångna avtal med andra partier. Kvar är bara den osminkade makt hungern, ett oblygt pokulerande med starka organisationer och ett hänsynslöst utnyttjande av svaga.

Det som hänt de senaste dygnet är en konsekvent uppföljning av de s. k. förhandlingarna med mittenpartierna i skattefrågan. Vad som i den frågan var högsta visdom på våren 1981 var bara ett dåligt skämt hösten 1982. Medan mittenpartierna fick studera meningslösa tabeller över hypotetiska skatteutfall satt LO och dikterade de skatteskalor som skulle gälla. LO ville ändra i de skalor som mittenregeringen gjort upp med socialdemokraterna om. Visst, sade regeringen, det går bra. LO ville inte ha något extra inflationsskydd i skatteskalorna till följd av devalveringen. Visst, sade regeringen, då glömmet vi att Olof Palme sagt motsatsen både offentligt och i förhandlingarna med mittenpartierna. LO ville dessutom ha avdragsrätt för fackföreningsavgift – ”det kostar bara 1 200 milj. kr.”. Visst, sade regeringen, det går bra. Visserligen har vi ont om pengar, men ingen utgift kan vara angelägnare än just denna.

I dag vill vpk ha 500 miljoner till i matsubventioner. Visst, säger regeringen, det går bra. Visserligen sade Olof Palme i valrörelsen att just matsubventionerna var ett lämpligt område att spara på, men det var då det.

I går i riksdagsdebatten lät Olof Palme kammaren förstå att det inte skulle bli tal om någon eftergift åt vpk. Vad han suttit och pratat med Lars Werner om kvällen och natten innan är ovisst. Men det var först när vpk i riksdagsdebatten klargjort att man menade allvar med att man tänkte stödjade icke-socialistiska partiernas nej till momsens som Olof Palme förstod. Var det bara 600 à 800 miljoner i matsubventioner ni ville ha, sade han med oförställd häpenhet. Det hade han inte haft en aning om, trots att tidningarna skrivit spaltmil om att det var just dit vpk ville komma.

Det är alltså där vi är nu. Utgift staplas på utgift, skatt på skatt, i ett nästan skenande tempo. Att det hör till kardinalproblemen för svensk ekonomi att både utgifterna och skatterna är för höga bekymrar inte regeringen det allra minsta. Gud bevara land och folk för denna sortens folkfrontspolitik!

Anf. 31 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Surare rävar har aldrig jagat ett rönnbär än de tre som jag just sett paradera i talarstolen. Vad är det som har inträffat? Jo, vi får igenom våra fyra vallöften och får förhoppningsvis igenom höjningen av mervärdesskatten. Vad vi har gjort är att i stället för att höja skatten på livsmedel höja den på tobak i begränsad omfattning.

Det är en ganska rimlig fördelningspolitik, tvärtemot vad Thorbjörn Fälldin sade. Enligt slagordsvokabulären kan man säga: Hellre litet mjölk åt barnen än piptobak åt Thorbjörn. Hellre en rejäl ostsmörgås åt Kalle än feta cigarrer åt Uffe och hans hejdukar. Det är detta enkla det är fråga om.

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Ola Ullsten talade om häpenhet. Redan i förrgår framstod det klart att det här fanns en möjlighet. När vi räknade närmare fann vi att det var ganska litet som skiljde. Och det gick att byta på detta sätt med livsmedel och tobak. Jag respekterade att frågan om matmomsen var en stor och viktig fråga för vpk, och då kunde vi gå dem till mötes på den punkten.

Jag förstår inte varför Thorbjörn Fälldin är så missnöjd med att livsmedelssubventionerna ökar. Detta är ju någonting som jordbrukarorganisationerna ständigt kräver, och nu har de ju stora avsättningssvårigheter. Varför vill inte Thorbjörn Fälldin vara med och resonera om sådana ting? När de tänder adventsljusen nere på Lantbrukarnas riksförbund, är det nu Lars Werner som är deras Staffan stalledräng snarare än Thorbjörn Fälldin. Jag förstår inte varför han överlåter åt vänsterpartiet kommunisterna att föra jordbrukarnas talan. Den oerhörda surheten speglar ett enkelt faktum: att de stora förlorarna är de borgerliga partierna. De har fallit på eget grepp. De satsade på en socialt orättfärdig politik, nämligen att låta pensionärerna, de arbetslösa, de sjuka och barnfamiljerna bära krisens bördor. Den politiken dömdes ut först av väljarna. Det fanns ingen majoritet för den politiken, och i dag döms den förhoppningsvis ut av Sveriges riksdag. Det är det första och det centrala.

För det andra drog ni er inte för att manipulera med riksdagsordningen. Ni försökte ändra och tänja riksdagsordningen och enligt kammarkansliet bryta mot den för att få med kommunisterna, men det lyckades inte. Detta kommer att leva kvar. Försöket är gjort, även om det inte lyckades. För dem som stundom brukar tala så högt om de demokratiska spelreglerna är detta naturligtvis ett andra nederlag.

För det tredje sökte ni med lock och pock fånga in kommunisterna i en ohelig allians för att komma åt den regering vars tillkomst ni inte kunde hindra i demokratiska val. Detta är ju också fundamentalt. Jag tror att det var Stockholmstidningen som skrev: Icke en taggtråd, icke en öststatssocialism, icke ett fångläger i gårdagens debatt, utan smeksamma ord till kommunisterna – kan ni inte stödja oss för att fälla denna regering? Nu försöker ni dra upp garnityret. Det var ju parodiskt när vår vän slagordsautomaten gick i gång: Här hade socialism införts med hjälp av osten. Men detta saknar ju trovärdighet, för i går ville ni ju till nästan varje pris ha kommunisternas stöd. Det förenklade självfallet för oss. Det är ju så att har vi ett parti som är representerat här i riksdagen skall det få vara med i den demokratiska processen. Det har vi alltid ansett, och jag tycker att det skall vara så även i fortsättningen.

Jag ställde i gårdagens riksdagsdebatt två krav som för oss var oavvisliga. Det ena kravet var att de fyra vallöftena skulle genomföras, och det andra kravet var att de måste fullt ut finansieras. Nu kommer vi att få majoritet för detta, vilket är mycket tillfredsställande. Den politik som fick väljarnas stöd i valet har också fått riksdagens stöd och skall, om det stödet nu finns vid voteringen, genomföras. Detta måste också de borgerliga acceptera.

Under oppositionsåren fick vi vara med om att ni natt efter natt voterade igenom era förslag med en rösts majoritet utan att vi fick tillfälle till

diskussion. Slagordet var att här diskuterar vi inte, här voterar vi. Men under denna tid tror jag inte vi någon gång använde tillnärmelsevis så hårda ord som ni vräkte ur er på de här minuterna. Jag tror ni på dessa tre repliker vräkte ur er mer hårda ord än vi orkade med på sex år, och det är liksom litet oroande.

Det är min alldeles uppriktiga förhoppning att julefriden skall medverka till att tonläget dämpas och att det skall bli möjligt att skapa bredare samförstånd i stora och viktiga politiska frågor.

Ni led nederlag i valet, i hög grad till följd av de fyra frågor som vi i dag behandlar. Det är ganska konsekvent att det nederlaget i valet åtföljs av ett nederlag i voteringen i riksdagen. Det är vanlig demokratisk ordning. Men jag hoppas att ni inte skall krypa ner så djupt i bitterhetens brunnar att allt förnuftigt samtal blir omöjligt i fortsättningen i Sveriges riksdag.

Anf. 32 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Låt mig först ta upp Olof Palmes nu upprepade anklagelse att vi skulle manipulerat med riksdagsordningen. Jag vill säga att detta är en förolämpning, kanske inte främst mot oss, utan mot riksdagens talman, som var beredd att ställa vårt förslag lika väl som ert under proposition. Att påstå att talmannen skulle medverka till manipulering är en förolämpning inte bara mot talmannen, utan också mot riksdagens kammarskansli.

Olof Palme tycks inte någonsin höra på sig själv när han beskyller oss för att komma med hårda ord. Om vi nu för en kort stund inser att vi befinner oss inför Sveriges riksdag och låter bli ord av typen hejdukar, cigarrer, tobaksrök, stalletdräng och slagordsmaskin, vilka tillhör statsministerns så väl övervägda ordval, och i stället i någon mån återvänder till det som faktiskt är sakfrågan, så är vi ingalunda sura, Olof Palme, och vårt parti förlorade ingalunda det här valet. Men vad vi konstaterar i dag och vad som oroar oss är att en socialdemokratisk minoritetsregering för första gången, oss veterligt, förhandlar och direkt överlägger med kommunisterna för att komma överens.

Olof Palme sade att i går fick han klart för sig hur litet det var som skilde. Det är i så fall förvånande att denna regering, med kanslihusets resurser, inte kom underfund med det tidigare, utan att statsministern själv, så sent som kvällen innan, hotade med att avgå om man inte fick igenom sitt förslag ograverat.

Det är dessa frågor som är de viktiga.

Den röd-röda koalitionen, som enligt Olof Palme är en helig allians efter vad jag kan förstå, har nu beslutat och kommer här att driva igenom ett stort antal skatter. Det är detta frågan gäller. Det gäller inte bara den lilla slutgiltiga uppgörelsen. Den ekonomiska politik som denna röd-röda koalition gemensamt står för innebär höjning av skatter med över 10 miljarder kronor och höjning av statsutgifterna bara detta budgetår med över 20 miljarder kronor. Detta leder oss rätt ut i en politik om vilken man kan säga att nästan alla världens regeringar i dag går i motsatt riktning. Det är detta som är det allvarliga.

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Ni har valt en röd-röd koalition. Det står er fritt att göra så. Ni får ta det ansvaret och göra de bedömningarna. Vi förbehåller oss rätten att påpeka det i riksdagen – utan slagord, Olof Palme. Vi förbehåller oss också rätten att faktiskt tycka att det måhända kunde vara klokt av socialdemokraterna – om de inte vill lyssna till den opposition som finns på den andra sidan i Sverige, den borgerliga sidan – att lyssna till världens alla ekonomiska experter i dag vilken ekonomisk politik de föreslår, i stället för att fortsätta att driva Sverige in i ett ännu högre skattetryck, en ännu större offentlig sektor och ännu längre bort från en marknadsekonomi, som enligt all världsexpertis i dag är lösningen på vårt lands och övriga länders ekonomiska kris.

Det är detta saken gäller, Olof Palme. Det gäller icke cigarrer, stalletdräng eller något sådant. Det tycker jag att Sveriges statsminister borde besinna, innan julefriden – hoppas jag – lägrar sig över oss alla.

Anf. 33 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! När Olof Palme oroar sig för mina rökvanor demonstrerar han ju att han inte förstår innebörden i den politik han själv för. Sanningen är, Olof Palme, att om inte jag och alla andra röker minst lika mycket som tidigare, kommer ni inte att få de pengar som är nödvändiga för att betala de ökade livsmedelssubventionerna. Så enkla sammanhang trodde jag att regeringschefen hade fattat, när han lägger fram en politik som bygger på detta. Sedan försöker han göra jämförelser på det sätt han gjorde och säger att han inte förstår den diskussion som uppkommit om livsmedelssubventionerna. Det är ju det tragiska, att Olof Palme i fall efter fall demonstrerar att han faktiskt inte förstår innebörden av sin egen politik.

Jag beklagar inte diskussionen om livsmedelssubventionerna, men jag beklagar intensivt att ni driver en ekonomisk politik som tvingar fram ökade livsmedelssubventioner för att människor skall ha råd att köpa mat i samma utsträckning som tidigare. Det är ju det ni gör genom er momshöjning, genom er devalvering, som gröper ur köpkraft, osv. Det är just dessa åtgärder som gör att matkontot blir svårare att klara i synnerhet för människor med små inkomster. Därav följer att ni då tvingas höja livsmedelssubventionerna. Eftersom vi har denna insikt går vi självfallet emot de åtgärder som tvingar fram dessa ökade statsutgifter. Det är tragiskt – jag menar verkligen vad jag säger – att regeringen och det socialdemokratiska partiet icke har förstått hur olycklig denna ekonomisk-politiska väg är för det svenska folket. Varje sådant steg ni tar kommer att leda till att vägen till återvunnen samhällsekonomisk balans blir längre och svårare än den eljest hade behövt bli.

Ni använde er av hela dagen i går, Olof Palme, för att försöka övertyga vänsterpartiet kommunisterna om att de skulle stödja er i omröstningen om moms. Återigen: Har inte Olof Palme än i denna dag fattat att det väcktes en motion av vpk som innebar avslag på moms och att det väcktes motsvarande motioner av centern, folkpartiet och moderaterna? Sedan står Olof Palme här i dag och säger att vi försökte övertyga vpk om att stödja oss, trots att vpk:s företrädare sade klart och tydligt här i kammaren att vpk skulle

stå kvar vid sitt eget förslag och rösta nej till en höjd moms. Hur mycket tror Olof Palme att han skall få förvanska verkligheten? För det är att förvanska verkligheten att försöka göra gällande att vi sökte stöd hos vpk, när vi bara konstaterade att de hade samma yrkande som vi hade.

Sanningen är ju, Olof Palme, att det var landets nuvarande statsminister som i förrgår kväll lät meddela massmedia att man icke skulle akta för rov att använda sig av en voteringsteknik som är främmande för denna kammare enligt praxis, om det icke gick på något annat sätt. Nu har det gått på ett annat sätt. Vilket är då detta andra sätt? Jo, det är att vpk har fått diktera den politik som regeringen skall driva. Det kändes – jag förstår det – motbjudande för socialdemokraterna att ändra den praxis som vi tillämpat här i riksdagen i fullständig enighet när det gällt omröstningar under många år. Hur Olof Palme och andra socialdemokrater än försöker vrida och vända på sanningen och verkligheten är det ett faktum som ingen kommer ifrån, att den socialdemokratiska regeringen låter sitt handlande dikteras av vänsterpartiet kommunisternas politiska krav. Man orkade inte stå vid vad gruppledaren sade: Om den situationen uppkommer att vi förlorar i omröstningen, då bör vi gå ut till folket i nyval.

Resultatet av årets val, resultatet av den nuvarande regeringens politiska handlande är att det är vpk som i avgörande ögonblick styr den politiska utvecklingen. Man kan som Ola Ullsten gratulera vpk, men man måste samtidigt beklaga svenska folket.

Anf. 34 OLA ULLSTEN (fp):

Herr talman! Det var inte precis något statsmannatal som landets regeringschef höll för Sveriges riksdag för en stund sedan. Det är möjligt att det hade dugt som ett roligt middagstal på Bommersvik.

Det vore intressant att veta vad Olof Palme menar med att "manipulera riksdagen". Vad som är ett faktum är att fram till i går kväll fanns en majoritet som sade nej till att momsen skulle höjas. Vad som är ett faktum är också att det hos svenska folket med all säkerhet finns en ännu större majoritet som säger att detta kan vi inte ta, inte en momshöjning också, ovanpå sänkta reallöner, höjningar av andra skatter och höjningar av praktiskt taget alla priser.

När vi hävdar att denna majoritet hos riksdag och folk skall få komma till uttryck i riksdagens beslut, då får vi veta från landets regeringschef att detta är att manipulera riksdagsordningen. Och då får rent av ni, herr talman, också veta av landets regeringschef att ni är med i denna komplott, att också ni har sällat er till dem som vill lägga krokben för regeringen, så att den inte skall få igenom sitt momsförslag. Någon ända får det väl vara på de taktiska finterna, på försöken att trolla bort korten och på försöken att tala om något annat än vad saken egentligen gäller.

I dag finns alltså inte längre den majoriteten. I stället finns en majoritet för regeringens momshöjarlinje. Den köptes i natt. Den kostar det svenska folket 500 milj. kr. Det är så man gör snabba affärer. Det är lätt att göra snabba och dyra affärer, när man inte själv betalar, utan någon annan står för

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

fiolerna – i detta fall som i alla andra när det gäller skatter – det svenska folket.

Olof Palme borde också hålla sig för god för att försöka göra något slags fördelningspolitisk profil av den sortens tricksande som nu pågår. Hellre billigare ostmackor för Lisa än sänkta priser på piptobak för Thorbjörn, hellre billigare mjölk för barnen än billigare cigarrer för Uffe och allt vad det nu var.

Har Olof Palme inte tänkt på att detta fördelningspolitiska resonemang med en aldrig så liten travestering kan vändas i sin motsats. Man kan lika gärna säga så här: Hellre lägre priser på Olof Palmes lövbiff än på tvättmedel och jeans för barnfamiljerna. Hellre billigare gorgonzola för ungarfamiljerna än billigare skor till barnfamiljernas ungar. Det resonemanget är precis lika logiskt som det som statsministern förde, men det pekar på svagheten i den upplägning som vi nu ser. Därför valde Olof Palme en annan form av demagogi.

Till kategorin politiska konster hör också påståendet att vi på något sätt skulle ha uttalat försonande ord om kommunistiska regimer, som sätter människor i koncentrationsläger och inhägnar sig med taggtråd, eller att vi ens skulle ha varit i närheten av tanken att göra upp med de svenska allmogekommunisterna.

Det är, precis som Thorbjörn Fälldin sade, på det viset att alla andra partier än socialdemokraterna här i riksdagen har väckt motioner, som går ut på att momsens inte skall höjas. Det var den situation som förelåg i går. Den kan i rimlighetens namn inte jämföras med en politisk upplägning, som innebär att Olof Palme, Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt sitter både en och flera kvällar och förhandlar med de svenska kommunisterna om vilken ekonomisk politik som skall föras.

Alla partier i riksdagen skall givetvis ha inflytande. Men det är också en fråga om på vilket sätt man använder detta inflytande. Vad vi nu har fått redovisat för oss är fortsättningen på en lättsinnets budgetpolitik, som kommer att leda landet i fördärv. Förr eller senare kommer även denna regering att inse att de offentliga utgifterna inte kan stiga hur mycket som helst. Men då kommer den inte att kunna göra några besparingsgrepp med varsam hand och med känsla för fördelningspolitiska effekter. Då kommer vi att hamna i en situation där det är motiverat att tala om social nedrustning. Det är för denna politik som socialdemokraterna i dag bäddar.

Anf. 35 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Man är frestad att fråga Ola Ullsten: Vad är det för fel på Bommersvik? Det är ju ett utomordentligt trevligt ställe.

Jag vill korrigera Ola Ullsten när det gäller biff, som han ständigt återkommer till. Biff ingår inte här utan mera näringsriktiga varor såsom mjölk, ost och fisk. Det är en missuppfattning av Ola Ullsten.

När vi ändå håller på med ämnet biff, vill jag erkänna att jag blev klart imponerad av den föredragning beträffande bakdelar som Thorbjörn Fälldin höll. Det är utan tvekan ett argument mot en differentierad moms att olika

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

delar av bakdelar på ett nöt kan få olika återbäring.

En förutsättningslös utredning skall utarbeta en modell för differentierad moms. Det får väl visa sig i den modellen om man kan göra på annat sätt. Centerpartiet skall givetvis vara representerat i utredningen. Då får vi granska dessa ting. Men det är ingen orimlig tanke att man efter tio år skulle kunna göra en utredning om differentierad moms. Sådan moms förekommer i en rad länder, t. ex. Österrike och Frankrike. I vårt parti kommer ständigt upp krav på differentierad moms av fördelningspolitiska skäl. Thorbjörn Fälldin hade sina argument, och professor Lodin, hörde jag i morse, hade sina argument för att man borde gå någon annan väg från fördelningssynpunkt. Vi får väl pröva deras argument.

När det gäller voteringsordningen vill jag bara konstatera det enkla faktum att det i en promemoria från kammarkansliet stod att den diskuterade voteringsordningen strider mot 5 kap. 3 § riksdagsordningen. Att konstatera detta är ingen förolämpning mot talmannen eller någon annan. Det är bara ett konstaterande. Syftet med att kasta in seriemetoden var egentligen att utestänga kommunisterna från möjligheten att rösta på sitt förslag, i varje fall i konflikt med ett borgerligt förslag. Den belastningen har ni dragit på er, och den kommer ni att få leva med ett bra tag.

Beträffande kommunistberoendet tar ni i med förskräckliga åthävor och talar om röd-röd koalition. Thorbjörn Fälldin var inne på detta. Det är dock inte alldeles nytt att någon vill resonera med kommunisterna. För inte mer än två år sedan såg jag C.-H. Hermansson och Karin Söder på en gemensam plattform i folkomröstningen om kärnkraften. Jag skall inte anklaga dem för det. De hade sin mening. Detta försvarade Thorbjörn Fälldin ivrigt. Ni samarbetade med kommunisterna i en stor kampanj mot kärnkraften, och det är er demokratiska rätt. Det varade i ett halvår.

När vi sedan överlägger med kommunisterna om det oerhörda, enligt er mening, i att sänka priset på mjölk med 30–33 öre och i stället öka priset på cigaretter med 3 öre, då är demokratin i fara. Kan ni inte inse att hela ert sätt är nästan parodiskt? Det var ett ganska rimligt resultat tycker jag. Från budgetsynpunkt är det precis egalt, om man tar in dessa pengar via livsmedel eller via tobak. Men det finns sakskalet för att ta in dem via tobaken. Det kan vi självfallet böja oss för, men det vi inte kan gå med på är att svika våra fyra vallöften och kravet på att dessa skall vara ansvarsfullt finansierade.

Jag vet inte vad Ola Ullsten har för en egendomlig politisk doktrin. Han företräder ändå det gamla liberala partiet som har varit en av demokratin värnare. Vi har sagt alldeles entydigt till svenska folket att vi skall genomföra våra fyra vallöften och betala dem via en höjd moms. För detta fick vi ett kraftigt ökat stöd i folkopinionen, vilket ju folkpartiet inte precis fick.

När vi sedan utför just det vi har sagt och höjer momsen, säger Ola Ullsten att folket är emot. Det är ett fullkomligt orimligt sätt att resonera. Vi har exakt underställt folket vad vi ville göra.

Det är rätt att svika vallöften, sade Ola Ullsten en gång. Jag trodde inte att man därav kunde dra den ytterligare slutsatsen för folkpartiets del att det är fel att hålla vallöften.

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Det är klart att besvikelsen är stor och tung på den borgerliga sidan. Jag noterar att litet pöste väl ur ballongen i andra omgången. Ordvalet var då litet mera dämpat, och det är i och för sig glädjande. Men det tycks finnas en särskild vrede över att vi faktiskt genomför våra löften på ett sätt som är statsfinansiellt neutralt. Det är alltså icke på någon som helst punkt fråga om en lättsinnig budgetpolitik.

Här säger t. ex. Thorbjörn Fälldin att det är så förskräckligt besvärligt för dem som via momsens skall betala ökade priser. Det krävs subventioner, säger han. Men han talar icke ett ord om situationen för de arbetslösa vars ersättning de borgerliga ville pressa ned. En arbetslös byggnadsarbetare eller ingenjör skall väl också gå till butiken och köpa mat, men för dem ömmar ni inte. De som enligt er mening skulle betala karensdagar i sjukförsäkringen – människor med kroppsarbete, människor med yrken där det inte är möjligt att gå till jobbet med förkylning – skulle förlora tusentals kronor. De behöver också köpa mat, men dem ömmar ni inte för, inte alls. Vi måste gemensamt ta på oss bördorna och inte låta de utsatta grupperna ensidigt bära dem, som ni ville.

Vad vi gör är motsatsen till en lättsinnig budgetpolitik. Man måste tro att folks minne är oändligt kort när man vågar ta sådana ord som lättsinne i sin mun.

För sex år sedan tillträdde ni under jubel regeringsmakten. Då hade vi starka och sunda statsfinanser. Då hade den svenska staten ingen utlandsskuld. Vi hade tvärt om en nettofordran på utlandet. I sex år varade festen, och när ni fick lämna kanslihuset var det svenska budgetunderskottet 90 miljarder kronor, statsskulden skyhögt och den svenska staten svårt skuldsatt till utlandet. Det är vad ni har åstadkommit under de här sex åren.

Ni kan peka på att ni har haft det kärvt på många sätt, dålig konjunktur och andra bekymmer att kämpa med, och det skall jag inte bestrida. Ni kan ha många bortförklaringar förutom att er förmåga har varit begränsad. Men det är långt gånget när ni efter dessa erfarenheter försöker beskylla andra för lättsinne.

Än en gång vill jag säga: Jag hoppas att den borgerliga besvikelsen lägger sig, så att ni kommer ner i normalt tonläge. Jag känner en stor glädje, om riksdagen i dag beslutar att genomföra fyra viktiga sociala trygghetsreformer med en ansvarsfull finansiering.

Anf. 36 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Vi befinner oss i den något underliga situationen att det närmast ankommer på mig att försvara talmannens oväld. När herr Palme talar om att något strider mot riksdagsordningen, hänvisar han till en promemoria från *en* person på kammarkansliet. I det papper som talmannen själv delade ut vid talmanskonferensen finns däremot icke ett ord om att den voteringsordning vi föreslog på något sätt strider mot riksdagsordningen.

Det vore klädsamt om Sveriges statsminister slutade att angripa oss men framför allt talmannen och kammarens kansli för att medverka till en

manipulation med riksdagsordningen. Vi kan faktiskt kräva den respekten av Sveriges statsminister.

Vad statsministern emellertid inte inser eller inte vill inse är den koppling som finns mellan förslagen. Den socialdemokratiska regeringen har i syfte att verkligen klämma åt det kommunistiska partiet kopplat sina prioriterade löften till en höjning av mervärdeskatten. Alla andra utgifter, på många många miljarder kronor, som riksdagen i dag skall ta ställning till skulle däremot genomföras oberoende av mervärdeskattens storlek.

Kjell-Olof Feldt talade om ett "chicken race" mellan socialdemokrater och kommunister. Vad som är Olof Palmes olycka är att det var han som vek och kommunisterna som vann.

När statsministern säger att genomförandet av de fyra löfterna är statsfinansiellt neutralt, undrar man hur en gammal finansminister som Gunnar Sträng reagerar. I dag skall riksdagen besluta om utgifter på totalt sett uppemot 20 miljarder kronor. Ni höjer skatterna med upp till kanske hälften av detta. Ingen mer än Olof Palme torde kunna säga att det är statsfinansiellt neutralt. Det är bara ord, Olof Palme. De innehåller icke sanningen.

Sanningen är att ni lägger fram förslag om utgifter som uppgår till mer än dubbelt vad ni tar in i skatt. Och ändå höjer ni skatten på ett sådant sätt att det säkert blir problem med att få in skattepengarna i ett land som redan är skattetyngt.

Vår besvikelse är stor, jag tillstår det. Den är stor, därför att en svensk regering – en svensk socialdemokratisk demokratisk regering – för första gången någonsin förhandlat med kommunisterna. Jag tror att många gamla socialdemokrater är lika besvikna som vi. Därför, Olof Palme, är det här en allvarlig debatt och ingenting annat.

Anf. 37 THORBJÖRN FÄLLDIN (c):

Herr talman! Ju längre den här debatten pågår, desto tydligare blir det hur trängd och besvärad Olof Palme i praktiken är. I brist på annat drar han då fram de olika grupperingar som fanns inför kärnkraftsomröstningen som något slags parallell till de nattliga förhandlingar som han har fört med vänsterpartiet kommunisterna.

Sakläget i kärnkraftsfrågan: Vi inom centern hade en bestämd uppfattning, och vpk intog samma ståndpunkt. Situationen nu: Socialdemokraterna kommer med en proposition till riksdagen. Vpk yrkar avslag på ett viktigt led i denna proposition, momshöjningen. För att komma till en gemensam ståndpunkt har man förhandlingar. Förhandlingarna leder till att ni tvingas göra om ert förslag. Ni tvingas höja skatterna ytterligare. Det är skillnaden, och det visar hur föga jämförbara dessa saker är som Olof Palme försöker ta fram till sitt försvar.

Ni har inget medlidande med den arbetslöse eller med den sjuke, säger Olof Palme. Jo, det har vi verkligen. Olof Palme. Vi vill inte vara med om att höja mervärdeskatten och skattetrycket för dessa människor. Just därför att ni höjer mervärdeskatten och på arbetsgivarna lägger pålagor som tar ifrån

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

de människor som har jobb en möjlighet till högre lön – det gäller ju dem som är sjuka av och till – måste ni kompensera detta med att öka dessa transfereringar. Det är det som är felet i er politik. Det var också fel att ni inte i valrörelsen beskrev denna bytesaffär för valmännen. Hade ni gjort det, hade ni aldrig haft dessa bekymmer i dag.

Jag är alldeles övertygad om att Olof Palme kommer att fortsätta att beskylla andra för högervridning. Nu är det dock klart att det är ett sätt att uttrycka sig som Olof Palme kommer att försöka använda i syfte att skyla över den egna vänstervridningen.

Sedan, herr talman, vill jag instämma i vad både Ola Ullsten och Ulf Adelsohn har sagt när det gäller voteringsordningen. Också jag tycker att det är upprörande att landets statsminister vid flera tillfällen, i går och i dag, i debatten från denna talarstol utnyttjar en PM upprättad av en enskild tjänsteman. Det är en PM som icke är beställd av talmannen eller talmanskollegiet och som icke är behandlad av kammarkansliet. Denna PM lägger Olof Palme till grund för påståendet att andra partier skulle manipulera med riksdagsordningen. Jag delar också Ulf Adelsohns och Ola Ullstens bedömning att det egentligen är en oerhörd kritik av talmannen, eftersom hans promemoria innebar att han hade för avsikt att låta kammaren själv avgöra vilken av de två metoderna som kammaren ville använda i omröstningen och där det alls icke sätts i fråga att det vore grundlagsstridigt.

Det finns ett sätt, Olof Palme, att reparera denna fadäs. Det är att avsluta denna debatt med att uttryckligen be i första hand talmannen och därutöver den del av riksdagen mot vilken beskyllningarna har riktats om ursäkt för ett förhastat uttalande.

Anf. 38 OLA ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag har inget emot Bommersvik, men jag tycker att det skall vara litet skillnad på roliga middagstal och vad landets statsminister har att säga inför Sveriges riksdag. Jag är alldeles säker på att även Olof Palme förstod att det var så jag menade.

Får jag nu än en gång i debatten om voteringsordningen slå fast det som Olof Palme, om han skall vara sanningsenlig, faktiskt inte kan förneka nämligen att i valet i september fick de partier som sade att de inte ville höja momsens majoritet. Det är den majoriteten som nu i demokratisk ordning återspeglas här i riksdagen. Nu har ett av partierna hoppat av. Det har visat sig att vpk:s löften var ungefär lika mycket värda som hela katalogen av socialdemokratiska löften.

Nu finns det alltså en majoritet i riksdagen för att momsens höjas, och jag skulle inte ett ögonblick drömma om att tricksa med några voteringsordningar för att trolla bort den majoriteten. Men jag är samtidigt alldeles säker på att en majoritet av svenska folket fortfarande håller fast vid vad de tyckte i september, nämligen att vi inte har råd att höja momsens. Man kanske rent av har övertygats ännu mera om detta sedan man fått veta att

devalveringspolitiken leder till att reallönerna kommer att sjunka med 4 å 5 %.

Jag vill inte svara med samma mynt som Olof Palme och andra och säga att vad som kommer att ske i denna votering är ett sätt att manipulera folkviljan, men jag vill gärna säga att det är ett väldigt tveklaktigt sätt att uttrycka respekt för folkviljan, att nu driva igenom en momshöjning.

Olof Palme missuppfattade mig medvetet också när han citerade vad jag har sagt om att det är rätt att svika löften. Jag menade faktiskt vad jag sade. Jag menade det i den meningen att om de politiska partierna i ett skede, då de trodde att den svenska ekonomin mådde bra och att vi hade att se fram emot en snabb ekonomisk tillväxt, gjort den ena utfästelsen efter den andra om vad man kan ha råd med men sedan upptäcker att den ekonomiska verkligheten har förändrats, måste det vara rätt att säga: Det här går inte att fullfölja. Vi kan inte bjuda på de här reformerna. Vi måste acceptera en stramare politik.

Det är rent av vår skyldighet och vårt ansvar att säga på det viset, men däremot är det inte rätt att i augusti och september gå ut och fullständigt ösa löften över svenska folket, vinna valet på dessa löften och sedan sätta sig i kanslihuset och där föra en politik där man sopar praktiskt taget alla dessa löften under mattan och på område efter område gör precis tvärtemot vad man sade i valrörelsen bara någon månad tidigare.

Detta är ett oförblommerat svek, Olof Palme. Det är icke uttryck för någon ekonomisk ansvarskänsla. Dessutom är det en grov demagogi att säga att denna er politik skulle vara i de arbetslösas och sjukas intresse. Vi har aldrig föreslagit att ersättningen till dem som är arbetslösa skall sänkas. Vi har sagt att avgifterna till arbetslöshetskassan, som betalas av dem som har arbete, skall höjas. Det blir varken bättre eller sämre för de arbetslösa ur den synpunkten, men ur en annan synpunkt blir det sämre: också de arbetslösa måste ju gå till butiken och handla. Där blir varorna nu dyrare än vad de hade blivit om mittenregeringen hade fått fullfölja sin politik. Detta är sanningen om den socialdemokratiska fördelningspolitiken gentemot de arbetslösa. Det är precis likadant när det gäller de sjuka.

Till sist, herr talman, är det alldeles säkert att om svenska folket hade fått välja, hade de föredragit en regering som förlorade en omröstning i riksdagen framför en regering som gör upp med kommunisterna om att höja skatterna.

Anf. 39 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Med anledning av statsministerns anförande beträffande voteringsordningen vill jag anföra följande. Vid gruppleddiskussionen i måndags med talmannen och gruppledarna meddelade talmannen att han skulle ställa proposition på båda voteringsordningarna men förorda den sammanhållna voteringsordningen. Enligt talmannens uppfattning var emellertid båda voteringsalternativen förenliga med riksdagsordningen och naturligtvis än mer med grundlagen. De vice talmännen var helt införstådda med denna uppläggning. Förslaget till talmannens anförande skrevs av

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

kammarens sekreterare: riksdagsdirektören Sune Johansson.

Jag har, herr talman, velat anföra detta till protokollet, eftersom det är av betydelse för såväl talmännen som partierna och kammarsekretariatet att det inte föreligger någon oklarhet i denna fråga.

Anf. 40 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Jag kunde konstatera att förste vice talmannen i tidningsartiklar i Svenska Dagbladet redan före detta berömda sammanträde på måndagen gick i polemik mot talmannen och förordade, då sannolikt som ledamot av skatteutskottet, den voteringsordning som de borgerliga reserveranternas stod bakom.

Jag vill beträffande detta för det första konstatera att talmannen föreslog den sammanhållna voteringsordningen. Att man sedermera försökte jämka till det här tycker jag är helt normalt.

För det andra vill jag konstatera att jag anser att detta likväl är i strid med riksdagsordningen. Att detta skulle vara i strid med grundlagarna har jag aldrig påstått. Jag anser att detta är i strid med riksdagsordningens 5 kap. 3 §. Som stöd för denna uppfattning vill jag anföra dels en promemoria utarbetad i kammarens kansli, dels en promemoria utarbetad av Bengt Owe Birgersson, dels den debatt som förekom i kammaren 1973 då man i detta avseende ville ändra riksdagsordningen. Men den överväldigande majoriteten i riksdagen hade den åsikten att man borde bibehålla den s. k. elimineringsmetoden. Denna uppfattning tillåter jag mig att vidhålla.

Anf. 41 Förste vice talmannen INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag är tacksam om jag kan få ett tillfälle till ett ytterligare klarläggande för statsministern.

Jag har aldrig gått i polemik med talmannen om voteringsordningen. Tvärtom har jag hävdat att den voteringsordning som talmannen föreslog enligt praxis skulle vara den naturliga. Samtidigt finns det ingenting i riksdagsordningen som förhindrar en majoritet i kammaren att isolerat få rösta ja eller nej till momsens om man skulle önska detta.

Denna bedömning har uppenbarligen senare också funnits med i det anförande som talmannen skulle ha hållit om båda voteringsordningarna fortfarande hade varit aktuella.

Anf. 42 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Låt mig avslutningsvis konstatera tre ting.

För det första: Statsministern vidhåller att såväl talmannen som riksdagens kammarkansli och de borgerliga partierna skulle på något sätt önska manipulera med riksdagsordningen när vi ansåg att en majoritet i riksdagen också skulle komma till uttryck i riksdagens protokoll.

För det andra: I uppgörelsen har tydligen ingått att kommunisterna icke skall delta i debatten. Herr Werner är inte ens här inne för att inkassera sin triumf. – Jaså! Välkommen in! Det var faktiskt läge för det.

För det tredje, herr talman, och det mest avgörande: En svensk

socialdemokratisk regering har gjort det avhängigt av kommunisterna om den skall sitta kvar, om den skall avgå eller om den skall gå till nyval.

Detta är det nya i svensk politisk historia – en svensk socialdemokratisk regering har överlåtit åt kommunisterna att avgöra om den skall sitta kvar, om den skall avgå eller om den skall utlysa nyval.

Anf. 43 Statsministern OLOF PALME:

Herr talman! Låt mig helt kort konstatera att jag en gång har sagt att herr Adelson är något av en främmande fågel i denna kammare. Denna situation, att kommunisterna genom sin röstning avgör huruvida en socialdemokratisk regering skall kunna sitta kvar eller inte, har förelegat hundratals gånger sedan 1932. Det är bara åtta år som vi har haft en egen majoritet. Herr Adelson må vara en främmande fågel, men det får vara någon måtta på ovederhäftigheten!

Anf. 44 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Det skulle aldrig falla mig in att kalla herr Palme vare sig det ena eller det andra. Jag tycker det är under vår värdighet i Sveriges riksdag att använda den vokabulären. Jag tycker det är synd, beklagligt och tråkigt att Sveriges statsminister i det här läget inte kan undvika att använda uttryck av det slaget.

Men det är inte detta som är det avgörande, Olof Palme. Det avgörande är att ni förut talade om att avgå eller eventuellt utlysa nyval men att ni därefter förhandlat med det kommunistiska partiet och därför kan sitta kvar. Det är detta som är det avgörande och det nya i svensk politisk historia.

Anf. 45 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Eftersom ingen har yrkat bifall till vpk:s motionsyrkande om kompensationsåtgärder för utebliven mervärdeskattehöjning, finns det ingen anledning för mig att vidhålla mitt yrkande om bifall till reservation nr 2 i skatteutskottets betänkande nr 14, som ju avsåg avslag på vpk-yrkandet. Därmed bortfaller också mitt yrkande om uppdelning av voteringen beträffande moment 1 i utskottets hemställan.

Anf. 46 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! Jag instämmer med föregående talare. Det finns ingen anledning att nu ställa upp dessa yrkanden.

Anf. 47 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Också jag instämmer i detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Finansutskottets betänkande 10

Mom. 1 (nödvändigheten av en totalfinansiering av de aktuella åtgärderna)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 160 för bifall till hemställan i reservation 1 av Lars Tobisson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 178 röster mot 20 för godkännande av den i reservation 2 av Carl-Henrik Hermansson anförda motiveringen. 143 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (förslag till finansiering av de aktuella åtgärderna)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 162 röster mot 160 för bifall till utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Skatteutskottets betänkande 14

Mom. 1 (höjning av mervärdesskatten)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (differentiering av mervärdesskatten)

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 9

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 160 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl.

Socialutskottets betänkande 12

Mom. 1 (det allmänna barnbidraget)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 193 röster mot 20 för bifall till hemställan i reservation 3 av Inga Lantz. 124 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 2 (flerbarnstillägget)

Utskottets hemställan bifölls med 310 röster mot 20 för reservation 5 av Inga Lantz. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (det familjepolitiska stödsystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 55 för reservation 8 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander i motsvarande del.

Mom. 6 (en samlad översyn av familjepolitiken)

I en förberedande votering biträdades reservation 8 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander i motsvarande del med 55 röster mot 21 för reservation 10 av Ingemar Eliasson. 266 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 9 av Göte Jonsson m. fl. med 84 röster mot 56 för reservation 8 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander i motsvarande del. 203 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 184 röster mot 85 för reservation 9 av Göte Jonsson m. fl. 74 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (statsbidrag till den kommunala barnomsorgen)

Hemställan

Hemställan i reservationerna 11 av Evert Svensson m. fl. och 12 av Inga Lantz bifölls med 184 röster mot 158 för utskottets hemställan.

Motivering

Den i reservation 11 av Evert Svensson m. fl. anförda motiveringen godkändes med 165 röster mot 20 för godkännande av den i reservation 12 av Inga Lantz anförda motiveringen. 158 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (innehållet i barnomsorgen)

I kontrapositionsvoteringen biträdades utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 13 av Göte Jonsson m. fl. med 84 röster mot 55 för bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 14 av Rune Gustavsson och Ulla Tillander. 203 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 205 röster mot 84 för bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 13 av Göte Jonsson m. fl. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 13

Mom. 1 (beräkningsgrunder för basbeloppet)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. med 84 röster mot 75 för reservation 2 av Gösta Andersson m. fl. 182 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 184 röster mot 86 för reservation 1 av Nils Carlshamre m. fl. 73 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

*Upphävande av
beslutet om
karensdagar,
m. m.*

Mom. 2 och 3 (tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av pensionsförmåner m. m. och tilläggsanslag till Folkpensioner)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 4 av Nils Carlshamre m. fl. med 103 röster mot 56 för reservation 5 av Gösta Andersson m. fl. 184 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 184 röster mot 104 för reservation 4 av Nils Carlshamre m. fl. 54 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4-6 (upphävande av beslutet om karensdagar, m. m.)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 7 av Nils Carlshamre m. fl. med 83 röster mot 77 för reservation 8 av Gösta Andersson m. fl. 183 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 184 röster mot 84 för reservation 7 av Nils Carlshamre m. fl. 74 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (tilläggsbelopp till basbeloppet vid beräkning av studiemedel)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 107 för reservation 10 av Nils Carlshamre m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (låginkomsttagares och deltidsanställdas ställning inom ATP-systemet)

Utskottets hemställan bifölls med 321 röster mot 21 för reservation 14 av Karin Nordlander.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande 21

I en förberedande votering biträdde reservation 2 av Börje Stensson med 21 röster mot 20 för reservation 3 av John Andersson. 301 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl. med 84 röster mot 21 för reservation 2 av Börje Stensson. 238 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 236 röster mot 84 för reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m. fl. 23 ledamöter avstod från att rösta.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 12

Mom. 1 (arbetslöshetsersättningarnas storlek, m. m.)

H e m s t ä l l a n

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 159 för bifall till hemställan i reservation 1 av Alf Wennerfors m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 181 röster mot 20 för godkännande av den i reservation 2 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen. 140 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (åldersgräns för kontant arbetsmarknadsstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 321 röster mot 20 för reservation 3 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

7 § Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (FiU, CU, SkU)

Föredrogs

finansutskottets betänkande

1982/83:20 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (prop. 1982/83:50 delvis).

civilutskottets betänkande

1982/83:7 om införande av en hyreshusavgift (prop. 1982/83:50 delvis) och

skatteutskottets betänkande

1982/83:15 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1982/83:50 delvis).

Anf. 48 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Finansutskottets betänkande 20, civilutskottets betänkande 7 och skatteutskottets betänkande 15 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 49 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Efter gårdagens, nattens och morgonens dramatik, som ändå gällde endast en mindre del av den ekonomiska politiken, skall vi nu ägna oss åt större frågor. Vi skall debattera de påfrestningar som regeringens stora devalvering och krisplan leder till. Medan den oro och den upphetsning som vållats av karensdagar och momshöjning mest haft partipolitisk karaktär, så är de krafter som regeringen med sina övriga åtgärder satt i rörelse sådana att de kan driva landet och dess medborgare in i ett ekonomiskt kaos med svåra sociala återverkningar.

Den nya socialdemokratiska regeringen var så otålig att visa sin handlingskraft att den redan innan den tillträtt devalverade kronan med 16 %. Argumenten för denna åtgärd har skiftat. Dels har regeringens

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

talesmän hävdad, att ett stort valutautflöde gjorde devalveringen ofrånkomlig. Dels har det sagts, att åtgärden företogs för att skapa utrymme för andra ekonomisk-politiska åtgärder i syfte att bekämpa krisen.

Vad först utflödet av valuta beträffar, kom spekulationen mot den svenska kronan i gång på allvar först under den sista veckan före valet. Den förstärktes sedan det blev klart att Sverige skulle få en socialdemokratisk regering, som på sitt program hade en offentlig expansionspolitik med åtföljande försvagning av budget- och bytesbalans.

Den svenska kronan var inte särskilt svag vid tidpunkten för devalveringen. Dess övervärdering jämfört med ett genomsnitt av andra valutor kan beräknas till endast ca 3 %. Ett förtroendeingivande ekonomiskt program och ett bestämt uppträdande, kanske förstärkt med en tillfällig räntehöjning, skulle ha fått valutaoron att lägga sig.

I stället grep socialdemokraterna chansen att framstå som målmedvetna och handlingskraftiga. De företog en så stor nedskrivning av kronans värde att den inte kan betecknas som något annat än en konkurrensdevalvering. Att den uppfattats så utomlands framgår av redan insatta motåtgärder. EG har infört högre tullsats för vår pappersexport. Man överväger också att tillgripa restriktioner mot den svenska stålexporten. Vi har all anledning att räkna med att bli noga påpassade den närmaste tiden. Ytterligare statssubventioner till svenska exportföretag kan komma att utlösa mycket kännbara repressalier. Med sitt förslag om ett kapitaltillskott på över 5 miljarder till Statsföretag leker regeringen med elden.

Om det dominerande syftet var att skaffa Sverige en undervärderad valuta och därmed lägga grunden för en expansion inom den konkurrensutsatta delen av näringslivet, så måste det framhållas att läget i dag är ett helt annat än det var 1931 och 1949, då sådana aktioner anses ha genomförts med framgång. Den internationella efterfrågan är utomordentligt låg. Världshandeln väntas kvarligga på en i stort sett oförändrad nivå i år och nästa år. Det är inte lätt att erövra marknadsandelar när handeln stagnerar.

Regeringens uppmaningar till exportföretagen att sänka sina priser för att öka exportvolymen tycks också i stor utsträckning förklina ohörda. Många invänder att efterfrågan är så dålig att det inte går att sälja mer, oavsett priset. Andra pekar på trängande behov av att förbättra sin dåliga lönsamhet. Och ytterligare andra anför att de inte vågar sänka priserna just med tanke på den svenska devalveringens utmanande karaktär.

Mycket talar för att det dröjer ytterligare ett år innan det blir något nämnvärt uppsving i den internationella ekonomin. Risken är stor att det utrymme devalveringen avsågs skapa vid det laget är i stort sett uppätet av högre inkomstökningar och snabbare inflation än i vår omvärld. Allt som då har åstadkommit är fortsatt svår obalans, men med högre löne- och prisstegringstakt. Nästa valutakursförändring är under sådana omständigheter inte långt borta.

Statsminister Palme skriver inledningsvis i propositionen att avsikten med devalveringen var att återställa förtroendet för kronan samt att förbättra näringslivets konkurrenskraft. Det är svårt att förstå hur en femte

devalvering på sex år skall kunna framstå som förtroendeingivande. Den måste snarare bekräfta intrycket att Sverige valt att genomföra den nödvändiga kostnadsanpassningen, inte den svåra vägen via kamp mot inflationen och återhållsamhet på lönesidan, utan med den politiskt enklare metoden att förändra kronans köpkraft i andra valutor.

Övergångsvis förbättras onekligen industrins konkurrenskraft genom en devalvering, men samtidigt fördröjer denna åtgärd den nödvändiga strukturomvandlingen. De företag som verkligen drar nytta av prisfördelarna är våra krisföretag i basnäringarna. Den styrning till utlandsuppläning som gällt för expanderande företag under senare år medför att framtidsföretag med nya högteknologiska produkter mest känner av devalveringseffekterna på sin skuldsida.

Devalveringen lyfter dessutom bort ansvaret för kostnadsutvecklingen från arbetsmarknadens parter. De vänjs ännu mer vid att betrakta en anpassning av kronans värde som en bekväm konfliktlösningsmetod. I det perspektivet framstår den stora nedskrivningen av kronan som en anpassning i förväg till väntade lönekostnadsökningar på en nivå klart över vad andra länder anser sig ha råd med.

Det är mot denna bakgrund svårt att förstå hur regeringen kan beteckna devalveringen som en offensiv åtgärd, som en nödvändig grund för ekonomisk återhämtning. Det framställningssättet påminner åtskilligt om den dåvarande minoritetsregeringens försök att förhålla den förra devalveringen i september 1981, något som socialdemokraterna då kritiserade. En valutanedskrivning kan aldrig vara offensiv. Den bekräftar endast att landet kommit i otakt med den internationella utvecklingen. Sveriges ekonomiska problem är i huvudsak strukturella. Om de inte angrips på ett effektivt sätt, hjälper det inte hur många och hur stora devalveringar Sverige än genomför. Eller rättare sagt, då står Sverige inför många fler stora devalveringar.

Från socialdemokratiskt håll har det gjorts gällande att just regeringen Palme har unika förutsättningar att lyckas med detta slags ekonomiska politik, som annars nästan överallt och alltid har misslyckats. Det unika skulle då bestå i de nära relationerna till de fackliga organisationerna. Därmed skulle den nödvändiga återhållsamheten på lönesidan garanteras. Jag skall gå så långt som till att säga att jag vore beredd att diskutera realismen i denna tes, om det inte vore för en helt avgörande faktor, som med nödvändighet får den stora devalveringen att framstå som äventyrlig – för att inte säga dumdristig. Jag tänker på det förhållandet att åtgärden inte satts in för att rätta till en tillfällig störning i en ekonomi som befinner sig i grundläggande balans. Tvärtom präglas Sveriges ekonomi av permanenta och växande obalanser på snart sagt alla väsentliga områden.

Fru talman! Socialdemokraterna betecknar de ekonomisk-politiska åtgärder som vid sidan av devalveringen behandlas i proposition 50 som sin "krisplan". Ur det namnet kan utläsas mer än vad som kanske var meningen. För min del är jag rädd att programmet kommer att fungera som en plan för att åstadkomma än värre kris i Sverige.

Regeringen försöker ge intryck av handlingskraft. Men det blir mest

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (FiU, CU, SkU)

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

munväder. Den åtstramande politik som måste åtfölja en devalvering gäller under alla omständigheter inte den offentliga verksamheten. Visserligen höjs skatterna med ca 12 miljarder kronor i helårseffekt netto. Men samtidigt växer de offentliga utgifterna, beräknade på motsvarande sätt, med 30 miljarder kronor. Skattetrycket, mätt som skatternas andel av våra samlade inkomster, lyfts åter över 50-procentsnivån. Och de offentliga utgifternas andel av BNP är på väg mot 70-procentsgränsen. Vårt redan rekordstora underskott i statens budget vidgas till ca 15 % av BNP.

Även i våra förbindelser med utlandet accentueras den svenska underskottsekonomin. Bristen i bytesbalansen ökar efter devalveringen från beräknade 16 miljarder till drygt 26 miljarder. Därmed uppgår underskottet till över 4 % av BNP. Statens utlandsskuld förstörades genom devalveringen med 13 miljarder och passerar i dagarna 100-miljarderstrecket. Räntorna på statens utlandsskuld är nu ca 10 miljarder, och det betyder att vi för att få jämvikt i bytesbalansen behöver ett lika stort överskott i de löpande betalningarna exkl. skuldräntor.

Vårt stora problem är emellertid att underskottet i bytesbalansen är av strukturell karaktär. Statens växande utlandsupplåning har i stor utsträckning gått till konsumtion. Skulle den av regeringen eftersträvarade investeringsuppgången verkligen komma till stånd, betyder det oundvikligen en ökad obalans gentemot utlandet. Redan det nu beräknade upplåningsbehovet kan bli svårt att tillgodose på den internationella kapitalmarknaden av rent tekniska skäl. Men egentligen skulle man önska att det vore mindre lätt för Sverige att låna utomlands än vad fallet nu är. Det skulle förhindra lättfärdigt resonemang av den typ regeringen nu för, där man säger sig inleda avvecklingen av underskottet i bytesbalansen och i praktiken låter det öka kraftigt.

Det finns ingen möjlighet att få bukt med bytesbalansbristen, så länge staten har ett kraftigt underskott i sitt finansiella sparande. Den senaste tidens utveckling i sistnämnda avseende är helt enkelt katastrofal – det finns inget annat ord som täcker verkligheten. De borgerliga partiernas ekonomiska politik från i våras var inriktad på att begränsa budgetunderskottets ökning till ca 7 miljarder – från 68 miljarder föregående budgetår till 75 miljarder nu i år. Den socialdemokratiska regeringen lyfte snabbt siffran med ytterligare 15 miljarder till 90 miljarder. Men enligt riksrevisionsverkets senaste budgetprognos räcker inte ens detta – den anger nu 94 miljarder.

Den mest expansiva posten i statsbudgeten är räntorna på statsskulden. Från 27 miljarder förra budgetåret väntades de stiga till 39 miljarder i år. Regeringen har tvingats höja den siffran till 46 miljarder. Det betyder att räntorna på statsskulden nu uppgår till över 7 % av BNP. Även med beaktande av det överskott som normalt uppkommer inom socialförsäkringssektorn skulle därmed krävas att statsutgifterna, exkl. räntor, behöver bli mindre än statens intäkter för att den offentliga ekonomin skall komma i balans.

En sådan utveckling är minst sagt osannolik. Ett budgetunderskott på närmare 100 miljarder medför ett årligt tillskott i statsskuldräntor på ca 12

miljarder. Om den del av budgetunderskottet som inte utgörs av räntor blir nominellt oförändrad budgetåret 1983/84, växer därmed ändå det samlade underskottet till ca 105 miljarder kronor. Med den politik socialdemokraterna nu för, tror jag inte – alldeles oavsett vad ekonomi- och budgetministern presenterar för prognos den 10 januari nästa år – att ens den siffran kommer att räcka. Det bäddar i sin tur för ytterligare förhöjda räntekostnader kommande år. Taktén i utförsåkingen blir alltmer uppdriven.

Det här perspektivet skärper mycket snabbt den strid mellan generationerna som redan påbörjats i det fördolda. Genom att konsumera för mycket och spara för litet sänker dagens generation konsumtionsnivån i framtiden. Vi ålägger dessutom våra efterkommande att med en efterbliven produktionsapparat betala de skulder vi i dag rullar framför oss. Det finns en gräns för hur länge det här kedjebrevet kan skickas vidare. Och den gränsen ligger mycket närmare i tiden än vad som hittills framgått i den allmänna debatten. Den kommer att aktualiseras, när inom kort riks försäkringsverket lägger fram sin bedömning av avgiftsbehovet till ATP fr. o. m. 1985.

Det stora budgetunderskottet driver på penningmängdens ökningstakt. Det är svårt att se hur denna skall kunna hållas under 15 % nästa år. Det medför att inflationstakten hamnar en bra bit upp på tvåsiffernivån, inte bara 1983 utan även under återstoden av denna riksdags mandatperiod. Regeringen har redan i praktiken övergett sin uppfattning i propositionen att ökningstakten 1983 skulle stanna vid 10 à 11 %. Om vi utgår från 13 %, vilket jag personligen tror ligger i underkant, är det ändå 2 à 3 gånger så mycket som i stora konkurrentländer, t. ex. Västtyskland, Storbritannien och USA. En så hög inflationstakt sätter också gränser för våra möjligheter att följa med den internationella ränteutvecklingen nedåt. Det går knappast att någon längre tid hålla en negativ realränta, när den utomlands ligger flera procentenheter på plus.

Om sålunda den offentliga sektorn tillåts expandera och de icke förvärvsarbetande grupperna tilldelas i stort sett oförändrad köpkraft, blir det en kraftig åtstramning för de yrkesverksamma. Reallöneminskningen uppskattas till ca 5 %. Även om de avtalsenliga löneökningarna förmodligen kan hållas på en förhållandevis låg nivå, blir det en stark press uppåt på den lönebildning som förekommer utanför avtalen under året. Och framför allt sker det en uppladdning för en löneexplosion i den nya avtalsrörelse som börjar om ett år. Den snabba inflationen medför då att det i skatteomläggningen amputerade inflationsskyddet leder till kraftiga skatteskärpningar. Därtill kommer de kommunalskatt höjningar som blir nödvändiga, om den kommunala ekonomin tillåts expandera med 2 % årligen, som socialdemokraterna påbjuder.

Men regeringens politik slår hårt inte bara mot löntagarna. I den proposition vi nu behandlar föreslås en rad åtgärder, riktade mot företagsamheten. Regeringens mål sägs vara att få till stånd en utbyggnad av industrin. Men så gott som allt den föreslår verkar i motsatt riktning.

Den begränsning i avdragsrätten för underskott i förvärvskälla som till följd av den underbara natten införs vid årsskiftet kommer att minska

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

riskvilja och nyföretagande. Borttagandet av skattereduktionen med 30 % av aktieutdelningar upp till 7 500 kr. förändrar avkastningsvillkoren till fördel för andra kapitaltillgångar. I samma riktning verkar utdelningsskatten på 20 % nästa år. Højningen av förmögenhetsskatten med en halv procentenhet i varje skikt drabbar med full kraft tillgångar som deklarerar till sitt marknadsvärde, bl. a. banksparande och aktier. Villkoren för skattefondssparandet försämrar, och detta skall enligt ett intervjuuttalande av statsrådet Feldt helt avskaffas 1984.

Allt det här kommer att inverka negativt på näringslivets försörjning med riskvilligt kapital. Därtill kan läggas att företagen tvingas till avsättningar på räntelösa investeringskonton 1983, vilket måste verka försenande på eventuellt planerade investeringar nästa år. Den nya skatten på vattenkraftverk drar också medel ur bl. a. skogs- och stålföretag, där de väl hade behövs för en förstärkning av produktionsapparaten.

Över näringslivet och Sveriges framtida ekonomi svävar också det mörka moln som hotet om fondsocialism utgör. De senaste beskederna i denna fråga tyder på att avgörandet fördröjs ytterligare. Det kan inte undgå att motverka investeringsviljan och framtidstron i det fria näringslivet. De borgerliga ledamöterna i finansutskottet har mot denna bakgrund föreslagit ett förnyat uttalande från riksdagens sida mot kollektiva löntagarfonder. Dessa är inte förenliga med marknadsekonomins principer. Och de är därför inte heller lösningen på något av de problem som Sveriges ekonomi brottas med.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 8 i finansutskottets betänkande nr 20.

Men även utan alla dessa investeringshämmande inslag i regeringens ekonomiska politik skulle investeringsviljan ha varit mycket svag nästa år. Statens industriverk har nyligen i sin höstrapport tecknat en oväntat realistisk bild av vad som bestämmer näringslivets investeringar. Det är inte ömsom hurtfriska, ömsom hotfulla admonitioner från politiker och byråkrater. Det är inte ens statliga subventioner av investeringskostnader. Om lönsamheten är dålig, efterfrågan låg och den outnyttjade kapaciteten stor, blir det nämligen inga investeringar ens om företagen får pengarna till skänks. Näringslivets företrädare är starkt medvetna om att många av dagens mest utpräglade förlustföretag – företrädesvis i statlig ägo – har råkat i kris inte därför att de investerat för litet utan snarare därför att de investerat för mycket.

Det finns också en tendens på socialdemokratiskt håll att endast fästa avseende vid reala expansionsinvesteringar och att försumma vad industriverket i sin rapport kallar immateriella investeringar. Hugo Hegeländ kommer att närmare behandla dessa frågor i anslutning till den moderata reservationen nr 4.

Socialdemokraternas försök att stämpla uteblivna investeringar i realkapital som tecken på bristande moral och samhällssolidaritet går dessutom inte att förena med den kreditpolitik som förs. Statens stora upplåningsbehov pressar upp räntan. En allt större del av budgetunderskottet måste placeras utanför banker och kapitalmarknadsinstitut. Eftersom hushållens möjlig-

ter till nysparande kan förutses bli begränsade ett år då realinkomsterna sjunker. finns det ingen annanstans att vända sig än till företagen. Så har redan skett med hjälp av statsskuldväxlar, som på bara ett halvår gett en lånevoly m på ca 40 miljarder kronor. Efter årsskiftet skall dessa växlar börja omsättas.

Med den stora likviditet som finns ute i företagen kommer dessa säkert även i fortsättningen att kunna bidra till finansieringen av budgetunderskottet. Men klaga då inte på att de ägnar sig åt finansiella transaktioner i stället för produktiva investeringar! Och glöm inte att det ökade inslaget av kortfristig statsupplåning i näringslivet skapar en likviditetsbomb vid sidan av den redan existerande inflationsbomben! Båda är apterade och kan komma att explodera utan att de för den ekonomiska politiken ansvariga kan göra mycket åt saken.

Sanningen är den, fru talman, att den förhöjda inflationstakten, den växande budgetbalansbristen, de galopperande statsutgifterna och det skenande budgetunderskottet – allt detta – visar att regeringen förlorat kontrollen över ekonomin. Sverige är som ett flygplan, som efter att ha flugit rakt in i ett oväder med allt större luftgropar och turbulens nu snabbt förlorar höjd och börjar gå in i spinn, ett tillstånd som piloten får allt svårare att häva.

Vad vill då vi moderater göra för att avvärja den hotande kraschen? Till att börja med skulle vi – om vi hade fått bestämma – ha undvikit en devalvering i höstas. Med den borgerliga enighet som rådde under vårriksdagen och valrörelsen om att inte höja skatterna utan skära ned de offentliga utgifterna skulle det ha varit möjligt att försvara kronan.

Men när nu devalveringen är gjord, kan inte detta förhållande tas till intäkt för en annan inriktning av den ekonomiska politiken än den som vi har förordat. Tvärtom är det desto mer angeläget att nu med kraft angripa de stora obalanserna i den svenska ekonomin: bytesbalansbristen, budgetunderskottet, inflationen och därmed också arbetslösheten.

Vi moderater förordar alltså nolltillväxt i de offentliga utgifterna och lägre skatter. Dessa krav gäller även den kommunala sektorn, vilket Lennart Blom kommer att belysa senare i debatten. Vidare måste vi avreglera vårt ekonomiska liv och skapa ett större utrymme för marknadsmekanismen. Det är det enda sättet att dämpa inflationstrycket och stärka vår konkurrenskraft gentemot omvärlden. Vårt recept är raka motsatsen till vad socialdemokraterna efter valrörelsen känner sig förpliktade att ordinera. Vi vill dra åt svängremmen för politikerna och skapa ökat svängrum för de enskilda medborgarna och för företagen.

Den som begrundar det perspektiv som jag här har tecknat, inser snart att den socialdemokratiska vägen är lika oframkomlig som den moderata är ofrånkomlig. Jag tar risken att uttala den spådomen att inom ett år har den socialdemokratiska regeringen genomfört en rejäl omläggning av den ekonomisk-politiska kursen i moderat riktning. Jag lovar – liksom jag gjorde i går i debatten om de fyra vallöften och momshöjningen – att vi moderater inte skall häna er om ni här tar ett så klokt beslut. Men gör det bara inte

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (FiU, CU, SkU)

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

svårare genom att försöka påstå att ni endast fullföljer en socialdemokratisk linje, sådan den antyddes i några bisatser under valrörelsen. Och tänk på att ju längre ni försöker skjuta omprövningen på framtiden, desto mer drastisk måste den bli när den till slut inte längre kan undvikas.

Fru talman! När jag nu yrkar bifall till reservation 1 vid finansutskottets betänkande nr 20, så gör jag det i den för en oppositionspolitiker ovanliga situationen att jag är övertygad om att de riktlinjer vi moderater där anger kommer att förverkligas – med början senast i oktober 1985, men sannolikt och förhoppningsvis dessförinnan.

Anf. 50 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 51 NILS ÅSLING (c):

Fru talman! För ett tag sedan såg jag i en svensk tidning en politisk skämtteckning. Den bestod helt enkelt av en man som föreställde en socialdemokratisk politiker och en pratbubbla där det stod: "Det har jag aldrig sagt. I så fall måste det ha varit före valdagen." I all sin enkelhet tycker jag att teckningen i ett nötskal fångar dagens politiska situation. Och vi har ju upplevt en förmiddag här i kammaren som är mycket märklig.

Jag vill besvära kammarens ledamöter med några citat.

"Jag framhöll tidigare att Sverige löper risken att hamna i en devalveringscykel, där vi med jämna mellanrum misslyckas med kostnads- och prisläget och tvingas till nya nedskrivningar av kronan. Ur den synpunkten är 1983 ett kritiskt år. Det är inflationsutvecklingen under de närmaste åren som avgör om vi kan framgångsrikt genomföra övriga delar av politiken."

Jag fortsätter med ett annat citat från samma skrift.

"I år kan inflationen för första gången på länge komma under 10-procentsstrecket, men vi borde 1983 komma väsentligt lägre. Vi bör inrikta oss på att komma ner till en inflation på högst 5–6 %."

Båda citaten är hämtade ur ett litet häfte med rubriken Ett handfast och konkret program, som nuvarande finansministern Kjell-Olof Feldt gav ut inför årets valrörelse. Häftet är skrivet så sent, bara några månader, före det socialdemokratiska maktövertagandet, att det är svårt att påstå att den ekonomiska situationen för Sverige på något avgörande sätt hunnit förändras fram till socialdemokraternas tillträde. Den enda betydelsefulla förändringen skulle i så fall vara att det blivit socialistisk majoritet i riksdagen, vilket vi har kunnat bevittna denna förmiddag.

Men vad hände? Hur blir den faktiska utvecklingen för det enligt Kjell-Olof Feldt kritiska året 1983 vad gäller inflationen? Det är ju en strategisk och central fråga för att bedöma utvecklingen i vårt samhälle. Ja, OECD spådde strax före valet att om mittenregeringen fått fortsätta sin ekonomiska politik, skulle man komma ner i en inflation på 5–6 %. Men nu, efter den socialdemokratiska rekorddevalveringen, momshöjningen och höjningar av arbetsgivaravgifterna, tror en samstämmig bedömarmarkör snarare

på en inflation på 12–15 %, dvs. mer än det dubbla – och detta samtidigt som vi kan iakttä att inflationen sjunker i vår omvärld. Detta är i hög grad oroande för det svenska näringslivets konkurrenskraft.

Ännu ett citat: "Statsfinanserna måste saneras. Ytterligare dröjsmål förvärrar situationen och lägger än tyngre bördor på kommande generationer. Om vi inte är beredda att tillgripa erforderliga – och även smärtsamma – åtgärder i dag, kommer morgondagen att kräva ännu mer drastiska ingrepp än vad som nu är nödvändigt."

Ett annat citat: "Det blir vidare nödvändigt att bryta en del av den automatik som leder till att en stor del av de offentliga utgifterna ofrånkomligt drivs upp år från år. Statsmakterna bör ha större möjligheter än nu att förutsättningslöst pröva olika utgifter, både med hänsyn till det samhällsekonomiska läget och genom att väga olika utgifter mot varandra. Detta är inte möjligt om en stor del av utgifterna är låsta genom olika typer av automatik och indexbindningar."

Citatet är hämtade ur "Framtid för Sverige. Förslag till handlingslinjer för att föra Sverige ur krisen", dvs. socialdemokraternas s. k. krisprogram, som med mycket buller och bång presenterades förra året och som också antogs av den socialdemokratiska partikongressen. Men hur gick det när författarna Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt tågade in i kanslihuset? Undvek man "ytterligare dröjsmål" när det gällde att sanera statsfinanserna? Bröt man automatik och indexbindningar?

Klara steg i den riktningen fanns i mittenregeringens politik, och vi var beredda att gå vidare. Ökningen av budgetunderskottet, mätt i procent av BNP, hade i stort sett avstannat. Vissa inskränkningar i automatiken hade påbörjats, t. ex. när det gällde oljeprishöjningarnas påverkan på pensionerna, vilket vi diskuterade här i kammaren i går.

Men nu rasar budgetunderskottet i väg. Det som blev 68 miljarder kronor förra budgetåret och som mittenregeringen beräknat till 75 miljarder kronor innevarande budgetår lär nu bli över 93 miljarder enligt riksrevisionsverkets senaste prognos. Och det finns påtaglig risk att hundramiljarderkronorstaket sprängs för nästa budgetår.

Samtidigt återställer den socialdemokratiska regeringen automatiken för pensionerna – det fick vi påminnelse om i går – inte för 1983, men väl för 1984 och framåt.

Låt mig återge ytterligare ett citat:

"Enligt utskottets mening är det en styrka om en skattereform av den omfattning som nu är aktuell kan genomföras med stöd av en bred parlamentarisk majoritet. Saknas detta stöd är det stor risk att reformen förlorar i trovärdighet och inte får den avsedda ekonomiska stimulans-effekten. Hushåll och företag vågar då inte utgå från att de nya reglerna verkligen blir bestående. Det är enligt utskottet vidare värdefullt att skattepolitiken läggs fast för flera år framöver. Detta är en förutsättning för att hushållen skall kunna planera sin ekonomi och agera på ett rationellt sätt."

Citatet är bara några månader gammalt. Det är hämtat ur socialdemokraternas reservation till finansutskottets betänkande, daterat 27 maj och 1 juni,

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen.

Men vad hände med den breda parlamentariska majoriteten, som om den saknades skulle göra att det fanns stor risk att reformen förlorade i trovärdighet? Hur gick det med fastheten i skattepolitiken?

Så snart den socialistiska majoriteten etablerat sig i riksdagen offrades den breda förankringen. Viktigare än parlamentet var tydligen påbuden från LO-kansliet.

Fastheten i förutsättningarna gick totalförlorad genom devalveringen och den inflationspolitik som man nu slagit in på. Nu är vi av allt att döma tillbaka i det tidigare 1970-talets årliga skatteprovisorier.

Fru talman! Bakgrunden till dagens och gårdagens debatt om den ekonomiska politiken är alltså i hög grad problemfylld. Ljuspunkterna i världsekonomin är sällsynta, men tecknen på en långvarig recession desto flera. Den socialdemokratiska regeringen har med sin ekonomiska politik satsat på en tillväxt i världsekonomin som i dag förefaller ytterligt osäker. Om man misslyckas med sin ekonomiska politik, kan den, som den nu utformats, få mycket allvarliga följder lång tid framöver för den ekonomiska utvecklingen i vårt land.

I centerns och folkpartiets gemensamma reservation nr 2 till finansutskottets betänkande nr 20 har behovet av kontinuitet och målmedvetenhet i den ekonomiska politiken närmare utvecklats. De påtagliga framgångar i inflationsbekämpandet som den förra regeringen kunde notera är nu spolerade. Det leder till allvarliga balansrubbningsar i ekonomin och kan komma att föda kompensationsanspråk som i dag är svåra att överblicka.

Det målmedvetna sparande och den strama budgetpolitik som satte sin prägel på mittenregeringens arbete och som också gav påtagliga resultat, eftersom trenden i den offentliga sektorns utgiftsexpansion reellt kunde brytas, har nu också kommit av sig. Budgetunderskottet slår nya rekord. I går stod f. ö. ekonomi- och budgetministern Kjell-Olof Feldt här i talarstolen och ville göra gällande att utvecklingen av budgetunderskottet till stor del var en följd av åtgärder, eller brist på åtgärder, som mittenregeringen är ansvarig för. 20 miljarder skulle kunna hänföras till detta konto enligt Kjell-Olof Feldt. När man analyserar innehållet i den notan, måste man konstatera att det i allt väsentligt är självförvållat av den socialdemokratiska regeringen.

Kjell-Olof Feldt ville t. ex. göra gällande att det skulle finnas ackumulerade förluster inom den statliga företagssektorn i storleksordningen 8-9 miljarder kronor. Detta är inte sant. Det finns ingen som helst anledning att som den socialdemokratiska regeringen nu gör formligen ösa resurser över de statliga företagen. Är avsikten möjligen att skapa förutsättningar för en stark expansion i den statliga företagssektorn? Säg då det i klartext! Varför skall man t. ex. ge Statsföretag en extrem likviditet i det här skedet? Varför skall man inte pröva möjligheten att i gruppen frigöra kapital, som man får göra i andra företagsgrupper?

Nej, den enkla sanningen är naturligtvis att den socialdemokratiska regeringen nu passar på, under hänvisning till de s. k. liken i garderoben, att

med sina åtgärder onödigtvis öka budgetunderskottet för att sedan under mandatperioden förhoppningsvis kunna njuta frukterna av sitt "företsede". Man kan fråga sig vad som är meningsfullt i att på detta sätt förskottera förväntade förluster, eller vad det är fråga om. Det är egentligen en ganska genomskinlig politisk taktik, herr finansminister, som bedrivs på det sättet. Det är dålig budgetpolitik, och det är brist på affärsmässighet i regeringens relationer med de statliga företagen – det kan jag vitsorda.

Det går att klart urskilja helomvändningarna när det gäller inflations-, budget- och skattepolitiken. Men hur är situationen när det gäller löntagarfonderna? Vi har ju bevittnat den debatt som inte minst finansministerns eget yttrande häromsistens gav upphov till.

Under alla de dimridåer som har lagts ut under årens lopp har huvudskälet för löntagarfonder ändå legat fast alltsedan det Meidnerska förslaget 1975, nämligen att makten över näringslivet skall överföras till de fackliga topporganen. Därigenom skapas möjlighet till en planstyrd ekonomi, som av tradition alltid varit socialismens drömmål. Och genom att den reella makten läggs hos de fackliga topporganen tillförsäkras ett ständigt socialistiskt maktmonopol. Det måste vara meningen, och det är ett oroande faktum att man inte från den socialdemokratiska regeringens sida klarar ut dessa relationer med svenskt näringsliv. Detta är nämligen en avgörande fråga för näringslivets utveckling och därmed även för samhällsekonomin i stort. Det är därför som jag tar upp frågan i dag, och det är därför som centern tog upp den i sin partimotion, vilket ju också avspeglar sig i reservation nr 8 till finansutskottets betänkande.

Det finns i dag åtskilliga korporativistiska hot mot vårt samhälle. Men kollektiva löntagarfonder är utan jämförelse det allvarligaste, också därför att hotet om löntagarfonder alltjämt är den mest återhållande faktorn när det gäller ökad investeringsaktivitet i svenskt näringsliv, som är en förutsättning för den förnyelse av vårt näringsliv som också är en förutsättning för samhällsekonomin tillfrisknande.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2 och 8 i finansutskottets betänkande.

Anf. 52 ROLF WIRTÉN (fp):

Fru talman! *Svångrun* var ju det ord som socialdemokraterna hamrade in i det svenska folket under valrörelsen. Ingen svensk som hörde Olof Palme och andra socialdemokrater kunde dra någon annan slutsats än att om socialdemokraterna gick segrande ur valet skulle det vankas sockerbullar. Då skulle jobben räddas i malmfälten och i krisföretagen, och i den offentliga sektorn skulle den kommunala expansionen bli dubbelt så stor med tusentals nya jobb som följd. Pensionärerna skulle få full kompensation för alla prishöjningar. Bostadsproduktionen skulle ökas och nya bostadssubventioner bjudas ut. Vem minns inte vilken fart det skulle bli i Ludvig Svenssons gardinfabrik! Detta är bara några exempel på löfteskatalogen.

Samtidigt som allt detta goda inträffade skulle, fru talman, också det fantastiska hända att budgetunderskottet skulle minska och inflationen avta.

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Valaffischerna inbjöd i braskande stil väljarna att säga nej till inflation och dyrare vardag, att stoppa hyres- och livsmedelsprishöjningarna.

Från folkpartiet sade vi klart ut att den socialdemokratiska politiken inte hängde ihop. Med de ekonomiska förutsättningar som föreligger, och som vi i Sverige delar med den övriga världen, hade den socialdemokratiska löftespolitiken – i varje fall för den eftertänksamme – föga trovärdighet. Men socialdemokratiska propagandaresurser räckte till för att överrösta oss.

Och nu får regeringen försöka förklara för svenska folket varför det inte blev som man lovat. Förklara varför man i stället över en natt bäddat för en fördubblad inflation och reallöneminskningar utan motstycke. Förklara varför pensionärerna skall förlora ca 4 % av sin realinkomst om ett år, när sanningen är att den så kritiserade borgerliga besparingspolitiken inte ens betytt hälften så mycket. Förklara varför man först nu upptäckt att det faktiskt inte behövs mer bostadsproduktion än som följde av den tidigare regeringens politik. Det blir inte lätt att med bevarat politiskt anseende genomföra en kursomläggning på bra nära 180 grader. Men som man bäddar får man ligga.

Under den tid socialdemokraterna förra gången hade regeringsansvaret höjdes näringslivets lönekostnader med 40 % på två år. Denna kostnadsexplosion vid 1970-talets mitt har för Sverige medfört stora förluster i marknadsandelar. Tillsammans med djupgående strukturproblem i svensk industri och den svåraste internationella lågkonjunkturen sedan 1930-talet har detta lett till allvarliga obalanser i vår ekonomi. De icke-socialistiska regeringarna har varit medvetna om dessa problem och successivt lagt om den politiska kursen.

Även om ekonomi- och budgetminister Feldt i går utlovade en ändring av den socialdemokratiska politikens kurs, förefaller det fortfarande vara så att socialdemokraternas huvudförslag när det gäller att hindra ett växande budgetunderskott är att fortsätta på den skattehöjningsväg som man följde under förra regeringsperioden.

Uppgåelsen med vpk i momsfrågan, som har diskuterats här på förmiddagen i dag, tyder tyvärr klart på detta. Den redan påbörjade 100-miljonerkronorsrullningen till matsubventioner får nu sin fortsättning. Och se, genast letar man fram nya skatteintäkter. Skatteskruben dras åt ytterligare ett varv.

Olof Palme sade i går att han har lärt under sina år som politiker att det övergripande målet måste vara att värna om en stark ekonomi. Det som har hänt under det senaste dygnet visar att statsminister Palme är bättre på retorik än på att omsätta sina teser i politiska beslut.

Socialdemokraterna handlar inte ekonomiskt ansvarigt genom att låta utgifterna växa och tro att man bara kan ta ut nya skatter. Det är en feg politik, som bäddar för mycket större problem längre fram. Man måste fråga sig om ekonomi- och budgetministerns gårdagsbesked om att socialdemokraterna också vill göra besparingar och omprioriteringar bara var tomma ord.

I Sverige tar vi dock redan ut – och det är känt – mer än 50 % av den totala

produktionen i skatter och avgifter. Det innebär industrivärldens hårdaste skattetryck. Om man vill att människor skall ha kvar ett eget svängrum för sin privata ekonomi – och det vill vi liberaler – går det inte att dra åt skatteskraven ytterligare. Det skulle vara förlamande för samhällsekonomi och dess funktion. Med den politiken får vi allvarliga effekter på arbetsvilja, nyföretagande och skattemoral. I ett bra samhälle måste människor vara stimulerade att ta ett extratag. Det måste löna sig att arbeta och ta ansvar. Folkpartiets strategi har därför i stället, som jag sade i går, varit att koppla ett dubbelgrepp på den ekonomiska politiken.

Vi måste både arbeta och spara oss ur krisen. Fram till valet den 19 september fördes också en samlad och genomtänkt politik i enlighet med den strategin. Och det är synd att den politiken, inriktad på att uppnå ekonomisk balans, inte nu kan fullföljas.

Jag skall, fru talman, mycket kortfattat redovisa några viktiga inslag i vår politik, framför allt på den mer offensiva delen.

Huvudmålsättningen har varit att upprätthålla en hög sysselsättning. När jämförbara länder, oavsett politisk färg på regeringarna, hade dubbelt eller tredubbelt så hög arbetslöshet som vi hade i vårt land lyckades Sverige hålla nere arbetslösheten kring 3 %, dvs. på samma nivå som den socialdemokratiska regeringen hade omkring 1972 – med väsentligt mindre problem att hantera.

För att på sikt klara målet full sysselsättning är det nödvändigt att stärka konkurrenskraften i svenskt näringsliv.

Genom septemberpaketet 1981 sänktes kostnadsnivån. Detta tillsammans med ett ansvarsfullt löneavtal gjorde att OECD i sin senaste rapport kunde konstatera att Sveriges externa kostnadsnivå åter var jämförbar med 1960-talets. Det innebär vid en uppåtående världskonjunktur väsentligt större konkurrenskraft. Tyvärr låter den uppåtående konjunkturen vänta på sig. Men i avvaktan på den måste vi på alla sätt bygga upp vår styrka. Därför satsar vi på förbättringar av ekonomins produktionsförmåga.

Det viktigaste därvidlag är att få ned de helt orimliga marginalskatterna. Här har socialdemokraterna ständigt ridit spärr mot en reform. När det äntligen lyckades att få dem med på målet att 90 % av de heltidsarbetande skulle ha högst 50 % marginalskatt, var det naturligtvis något att glädjas åt. Sänkta marginalskatter och avdragsbegränsningar skulle göra det mer lönsamt att arbeta och mindre lönande att spekulera. Tyvärr har den nu påbörjade inflationspolitiken undergrävt förutsättningarna för skattereformen. Socialdemokraternas heder som förhandlingspartner har fått en svår knäck.

Som ett led i hanteringen av svensk ekonomi har också andra viktiga strukturella problem angripits. Ett exempel är lindringen av dubbelbeskattningen på aktier. Den har vitaliserat aktiemarknaden. Många enskilda har lockats att placera sitt sparande i aktier, och nyemissionerna har under 1981–1982 legat rekordhögt. Att socialdemokraternas nära nog första åtgärd är att åter försämla villkoren för det produktiva sparandet betraktar jag som ytterst illavarslande.

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Effektivare arbetsförmedling och mer yrkesinriktad utbildning för arbetslösa i syfte att avhjälpa bristen på yrkeskunnig arbetskraft i konjunkturuppgång är ett annat exempel på vad vi börjat med. Vidare har en ny anställningsskyddslag genomförts, som öppnar generella möjligheter till provanställning och visstidsanställning vid arbetstoppar. Vi har också i princip avvecklat prisregleringen.

Folkpartiet har i regeringsställning liksom alltid tidigare satsat på forskning och teknisk utveckling. Trots synnerligen hård budgetmangling har reallt nya resurser tillförts universitet och högskolor. Det är en förutsättning för att Sverige skall hålla sig i täten bland industrinationer.

Nya idéer och tekniska uppfinningar fångas ofta snabbast upp av den mindre och medelstora företagsamheten. Därför lades extra tonvikt vid att förbättra den företagsgruppens arbetsvillkor. Ansträngningarna kan avläsas i nystartade företag. Det gäller för den nya regeringen att ömt vårda de späda plantor som har börjat att spira. Kommer det i gång en ny våg av uppköp och sammanslagning av småföretag av samma slag som före regeringsväxlingen 1976, har vi åter förlorat något dynamiskt i svenskt näringsliv. Åter får jag säga att det bådår illa att socialdemokraterna nu höjer förmögenhetsskatten på dessa småföretag, avser att tappa dem på mångmiljonbelopp genom utdelningsskatt och dess värre också hotar med en fondsocialism vid horisonten. Den är av allvarlig art för företagsamheten – den må vara liten eller stor.

Av de totala investeringarna 1981 på 110 miljarder kronor svarade den offentliga sektorn, om man i den också räknar in bostäder, för inte mindre än 62 miljarder kronor. Även om allt måste göras för att få i gång industriinvesteringarna, ligger naturligtvis en stor ekonomisk kraft i den offentliga sektorn. Det gäller därför att utnyttja den på rätt sätt under lågkonjunkturen. Folkpartiet har vid skilda tillfällen visat på betydelsen härav. Får jag erinra om den s. k. Ullstenplanen och det i år den 23 augusti presenterade liberala programmet för industriell förnyelse – Rädda jobben.

I dessa och andra dokument har vi också pekat på nödvändigheten att snabbt minska Sveriges oljeberoende. Oljepriset har stigit från 2:50 dollar per fat 1973 till 34 dollar 1981. Om man uttrycker detsamma i den totala oljekostnaden, så har den ökat från drygt 3 miljarder kronor motsvarande 9 % av exporten år 1972 till 34 miljarder kronor, motsvarande nära 24 % av exporten 1981. Detta har motiverat miljardsatsningar på bättre energihushållning och utveckling av alternativa energiformer. Under de senaste åren har också oljekonsumtionen minskat betydligt och är i dag lägre än vad som i energipropositionen 1980/81:90 anges som målsättning för 1985. Introduktionen av inhemska energikällor ger nya jobb, vilka dessutom får en positiv regionalpolitisk effekt eftersom de främst lokaliseras till regioner med en sviktande arbetsmarknad. Det är bra att socialdemokraterna fortsätter med vår politik på detta område.

Det är också bra att socialdemokraterna numera inser betydelsen av att förbättra kommunikationerna. SJ satt t. ex. verkligen på undantagsstol

under den tidigare socialdemokratiska regeringens dagar. Sedan dess har SJ:s investeringsanslag fördubblats i fasta priser. Riksdagen har dessutom beslutat att anslaget skall höjas ytterligare de närmaste åren. Så när nu socialdemokraterna tycks ha vaknat upp ur sin slummer, blir det även här en fortsättning på vår politik.

Bostadssektorn har vi hållit i gång genom en växande reparations- och ombyggnadsverksamhet. Det har gett både jobb och bättre energihushållning. Här tycks vi också vara överens om tagen. Det gäller däremot inte när regeringen återigen föreslår att med hjälp av subventioner stimulera nyproduktionen. Av många skäl är det fel, inte minst mot bakgrund av att vi i dag har ca 37 000 lägenheter outhyrda. Jag kan emellertid i de senaste utredningsdirektiven notera att även regeringen egentligen inser detta.

Det finns således åtskilliga offensiva industribeställningar att göra under lågkonjunktur. Investeringar som förbättrar grundstrukturen i kommunikationssystemen och därigenom stärker industrins konkurrenskraft. Den offentliga sektorn kan också göra beställningar inom teknologiskt avancerade områden såsom data, telekommunikationer, försvarsmateriel av typen JAS-planet, medicinsk utrustning osv. Sådana beställningar möjliggör att Sverige håller sig kvar som en frontnation i industriellt hänseende.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 2 och 8 i finansutskottets betänkande nr 20.

Anf. 53 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Fru talman! Dimmorna har nu lagt sig efter gårdagens batalj om momsen. Vi har i dag också haft en debatt om voteringen. I stort sett kan man väl säga att mycket av det som skall diskuteras i fråga om ekonomisk politik redan är sagt. Både i går och i morse har besparingar resp. fördelningspolitik diskuterats, och det är kanske inte nödvändigt att nu ta om den debatten. Däremot finns det en hel del kvar att säga om de förslag som nu läggs fram i proposition nr 50 och i finansutskottets betänkande nr 20.

Av propositionen och betänkandet framgår att den socialdemokratiska majoriteten sätter tilltro till den kapitalistiska ekonomins möjligheter att återigen blomstra. Tilltron och förväntningarna finns där, även om man också på många ställen har skrivit in starka reservationer för denna utveckling genom att peka på att det förs en åtstramningspolitik i många länder som är viktiga för vårt lands utveckling. Det är ganska mycket av det liberala "å ena sidan och å andra sidan" i betänkandet. Det var intressant att höra Rolf Wirtén säga att stora delar av den socialdemokratiska politiken är folkpartipolitik. Som särskilt gott exempel på sådan politik nämner han det stora projektet JAS, som jag för min del anser är direkt förödande för svensk ekonomisk utveckling.

Vi skriver i den motion om ekonomisk-politiska åtgärder som behandlas i betänkandet att det är mycket viktigt att klargöra krisens natur för att rätt kunna utforma den ekonomiska politiken. Jag tror att det för framtiden vore viktigt om regeringen försökte komma bort från försöken att bygga sin politik på förhoppningar om en allmän kapitalistisk tillväxt. En sådan politik av det

gamla slaget kommer säkerligen inte att vara möjlig. Vi står nu inför en lång period av stagnation som också innebär mycket stora förändringar inom kapitalismen i sig. Man flyr nu snabbt bort från produktiva investeringar, och i stället satsas ohejdat på spekulativa verksamheter. Exempen på detta är många och kända, där stora profiter skapas utan vare sig arbetsinsats eller någon som helst social eller ekonomisk nytta för samhället i sin helhet.

Den svenska modellen från årtiondena efter andra världskriget låter sig inte upprepas, därför att förutsättningarna nu är så radikalt annorlunda.

Marknaderna är mättade, delvis på grund av reallöneförsämringar, och utrymmet för ekonomisk expansion är ganska litet. Detta har också stötts och blötts i debatten efter devalveringen, som många har ställt sig mycket frågande till. Man tror inte att en exportexpansion på våra traditionella marknader är möjlig, eftersom efterfrågan är så katastrofalt låg ute i världen.

Den tekniska utvecklingen och jakten efter allt större och snabbare vinster har medfört att allt färre människor producerar alltmera på kortare tid. De som inte behövs i den kapitalistiska produktionen ställs arbetslösa. Det får vi uppleva också i vårt land.

Föregående talare gjorde sig också litet bred över borgarpolitiken och dess "lyckade" insatser mot arbetslösheten genom att jämföra med andra länder. Men även om man på något sätt kan få fram av vår statistik att vi skulle ha ett bättre läge, innebär vår arbetslöshet fortfarande en katastrofal situation för vårt lands ekonomiska utveckling, och den måste brytas. Jag vill också lägga in en reservation mot det sätt på vilket man jämför arbetslösheten i olika länder. Vi kan ju också räkna vår arbetslöshet på ett annat sätt. I mitt hemlän Västmanland har jag tillsammans med företrädare för arbetsförmedlingen gått igenom läget och konstaterat att över 9 % av arbetskraften står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Det är också ett bra mått på hur stor arbetslösheten är.

De multinationella bolagen för nu en maktkamp som både hotar den nationella självständigheten för industriländerna och ökar utsugningen och rovdriften. Både mänskliga och materiella resurser föröds. En gigantisk omfördelning av rikedomar sker från fattiga länder till rika länder och från fattigare människor till rikare människor. Bara inflationen omfördelar i vårt land oerhörda rikedomar, från låginkomsttagare till höginkomsttagare, där man kan se ett klart mönster, men också från hyresgäster till egnehemsägare etc. Frukterna av arbetet överförs från arbetare och tjänstemän till aktieklippare och spekulanter i en ökande takt. Detta kan naturligtvis inte accepteras.

Denna utveckling accelererar och kommer snabbt att skapa ett ekonomiskt läge som knappt är hanterbart, speciellt som de improduktiva, spekulativa delarna i ekonomin ökar i omfattning, speciellt som kapitalet tenderar att fly vårt land och investera alltmer utomlands, speciellt som utslagning av viktiga delar av det svenska industrimönstret skapar en situation där en ökad inhemsk efterfrågan inte självklart kan tillfredsställas

av ökad inhemsk produktion i samma omfattning som tidigare, när vi hade ett mer varierat industrimönster.

Detta har också varit ett av argumenten för den genomförda devalveringen. En förutsättning för att den skall lyckas har varit att man kan öka den inhemska efterfrågan från den inhemska industrin. Man har ställt förhoppningar på att underleverantörerna i större omfattning skall vara svenska osv.

I reservation nr 3 i detta betänkande säger vi från vpk klart ifrån att det är nödvändigt med en politik vars långsiktiga mål är att bryta upp de maktförhållanden som råder inom ekonomin och att man nu måste inleda en politik som syftar till att lämna den kapitalistiska anarkin och misshushållningen, för att anträda vägen mot en mera planerad hushållning som stämmer bättre överens med vanliga människors önsknings och behov. Målet måste vara att de anställda och samhället får ett växande inflytande över investeringarna, så att det blir möjligt att skapa ett program för industriell utveckling och sysselsättning. Målet måste också omfatta åtgärder mot den allt större kapitalexporten och mot utlandsinvesteringarna. Ett mål måste naturligtvis också vara att skapa en politik som försvarar levnadsstandarden och de sociala rättigheterna för vanliga arbetare och tjänstemän. I strid mot storfinansens och deras politiska företrädare har man fått kämpa sig till mängder av sociala rättigheter och förmåner som i dag är hotade. I varje fall har de varit starkt hotade under de borgerligas regeringstid. Gårdagens debatt här i kammaren om avskaffande av vissa försäkringar som gjorts visar ju hur viktigt det är att i kamp försvara de vunna rättigheterna. Men jag tycker också att gårdagens debatt visade att finansieringen inte kan ske hur som helst. Svångremmarna kan inte placeras hur som helst. I en politik för rättvisa ingår verkligen att ta pengarna där de finns och att inte ensidigt lasta över bördorna på småfolket. I framtiden kommer det att krävas en mycket resolut fördelningspolitik – stick i stäv med den som har förts av de borgerliga regeringarna under deras tid. Till stora delar måste den avvika från den linje som den nya regeringen har försökt inleda med.

Jag har nämnt några viktiga mål för den ekonomiska politiken. I den aktuella propositionen har regeringen ställt krav som naturligtvis inte står i motsättning till en politik för uppnåendet av dessa mål – det kan vi vara överens om. Detta framhåller vi också i vår reservation. Även om regeringsförslagen inte i så särskilt stor utsträckning innehåller förslag som på ett avgörande sätt – mera långsiktigt och på ett rejält sätt – innebär en mer planerad ekonomi och försök att på allvar bryta kapitalets makt, står inte regeringens förslag i något motsatsförhållande till en sådan utveckling. Det läggs inte ut några hinder.

Riktlinjerna i vår motion 125 har avfärdats ganska enkelt av utskottsmajoriteten. Det hänvisas till att problemen är större än vad vi motionärer anger och att de finns i t. ex. Polen. Det är ett mycket märkligt argument. Jag anser att ekonomins problem mycket väl beskrivits i vår motion, eftersom innehållet i motionen är en svidande vidräkning med de senaste decenniernas utveckling inom kapitalismen. Samtidigt redogör vi också för de problem

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

som blivit en följd härav. I vad gäller utvecklingen i Polen vill jag påstå att den i stort sett är av ett helt annat slag än den svenska. Det landets oförmåga att klara sina utlandslån och att hålla uppe en produktion av rimligt format kan ju knappast tas till intäkt för att avvisa en motion som strikt begränsar sig till de åtgärder som krävs i en ekonomi av vår typ. Jag tycker att det är höjden av andanflykt att inte närmare gå in på den här aktuella motionen. Fru talman! Innan jag lämnar detta avsnitt skall jag passa på att yrka bifall till reservation 3, som behandlar just de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Vilken väg föreslår då vänsterpartiet kommunisterna i den aktuella situationen? Jag kan här inte gå in på hela det batteri av åtgärder som vi anser nödvändigt utan får naturligtvis hålla mig till de förslag som vi har lagt fram med anledning av den s. k. minibudgeten och det ekonomiska program som den nya regeringen har lagt fram i all hast. Snart är det dags för det allmänna motionsskrivandet och då räknar jag med att vi får återkomma och utveckla våra förslag mera ingående.

Det är intressant att Rolf Wirtén nyss stod i talarstolen och sade att folkpartiet nu betecknar den offentliga sektorn som en ekonomisk kraft att räkna med när det gäller att komma ur krisen. Jag tycker att det här rör sig om en liten omorientering inom folkpartiet, som ju har varit med om att strama åt och verkligen också varit kritiskt mot att den offentliga sektorn sugit upp arbetskraft. Folkpartiet har också när det gäller den offentliga sektorn varit motvilligt mot investeringar, som skulle ha kunnat ge nya arbeten och vara till social nytta. Jag vet inte om detta är en omsvängning med tanke på någon ny koalition. Alla är i dag så upprörda över att socialdemokrater och kommunister har kommit överens, men det är klart att de andra anpassar sig för att försöka få vara med och ha ett inflytande även i fortsättningen. Det är kanske detta som ligger bakom folkpartiets ändrade hållning. Om det inte skett någon förändring, kan ju Rolf Wirtén förklara hur det ligger till. Ett av de förslag vi framförde i går som varande en möjlig alternativ finansiering när det gällde avskaffande av karensdagarna har i och för sig fallit nu och skall inte debatteras mera ingående, men jag vill påpeka hur vi ser på de konkreta förslag vi ställer i nuläget. Det gällde att lägga skatt på utlandsinvesteringar. Detta skulle – förutom att det naturligtvis förstärker statskassan – också medverka till att i någon mån begränsa utlandsinvesteringarna och kunna öka sysselsättningen här hemma och på så sätt bidra till en ekonomisk utveckling.

Men det avgörande i en ekonomisk politik för utveckling och arbete finns naturligtvis i maktfrågorna. Det gäller makten över ekonomin, makten över den industriella utvecklingen, makten att förhindra ytterligare utslagning av produktionsresurser, makten att investera på ett riktigt sätt, makten att skapa arbete och social välfärd.

Vad gäller maktfrågorna i de aktuella yrkandena i dessa betänkanden är naturligtvis frågan om bestämmande över användningen av de medel som avsätts på särskilda investeringskonton viktig. Där vill vi från vänsterpartiet kommunisterna införa facklig vetorätt som ett instrument för att i någon mån tillgodose de anställdas möjligheter att påverka sin egen situation. Vi menar

att det samråd som föreslås av regeringen inte är tillräckligt. Man hänvisar till ett samrådsförfarande när man avstyrker vår motion.

Fackliga organisationer ute i vårt land i dag vet mer än väl hur det moderna samrådet går till. Jag tycker det är onödigt att skapa ytterligare områden inom vilka vackra ord och fraser får bli illusioner och hägringar för folk. Vi vet vem som har makten över investeringarna, och vi vet hur litet ett samråd betyder i det läget för den som inte har förfoganderätten.

Förslaget om vinstkonton är ju en direkt följd av stora devalveringsvinster i svensk industri. De som till största delen får bära dessa bördor är de vanliga människorna. Det vore ett steg i rätt riktning om de anställda i industrin, där vinsterna skapas, kunde förfoga över dessa medel för att investera på ett sätt som är samhällsekonomiskt riktigt.

Att överföra makten över investeringarna till de anställda, som vi föreslår, står ju inte i motsättning till det samråd som utskottet skriver har fungerat så bra tidigare. Det innebär bara att avgörandet flyttas över till de anställda, från kapitalägarna till dem som producerar värdena. Samrådet kan ju fortfarande löpa, men själva avgörandet ligger då i andra händer som, såvitt man kan se av den utveckling som har varit under den senaste tiden, har ett större ansvar för landets framtid.

Fru talman! Jag vill gå över till en fråga som aktualiserats i vår motion 183 och behandlas i föreliggande betänkande. Det gäller frågan om samhällsfonder och lokala fackliga investeringsfonder.

Jag hade tänkt säga att denna debatt inte har hörts av så mycket efter valet. Men saken har aktualiserats i kammaren av borgerliga ledamöter.

Fondfrågan har i eftervalsdebatten mest gällt tidsplanerna för att kunna genomföra olika typer av fondförslag.

Jag vill understryka att det är ganska bråttom att införa någon typ av fonder om de skall fungera i rimlig omfattning så att de spelar någon roll för den ekonomiska utvecklingen och kan tjäna som ett instrument för att bryta den negativa utveckling som jag tidigare här har berättat om.

Jag menar att fonder kan spela en viktig roll i den industrialiseringsprocess och den aktiva politik som är nödvändig för att skapa jobb och produktion för social och ekonomisk nytta. Det är ganska bråttom att få fram förslag om fonder om dessa skall få en chans innan den ekonomiska utvecklingen, styrd av storfinansens, gått så långt att snart sagt ingenting lönar sig. Medan gräset gror, dör kon. Man måste skynda sig för att hinna med att rädda undan industrialiseringen från utslagning i ännu större utsträckning.

Det har sagts att man kanske inte kan få fram ett förslag före 1985. Men om det förslaget kräver grundlagsändringar med riksdagsval emellan, då är vi framme vid 1988. Vart tar då fonddebatten och fondförslagen vägen?

Som bekant skiljer sig de hittills framförda förslagen från dels LO och socialdemokraterna och dels vänsterpartiet kommunisterna åt i flera avseenden, inte minst vad gäller finansieringen. Vi har ju hela tiden kritiserat den föreslagna finansieringen och sagt att det inte finns något utrymme att ta från reallönerna, att det inte är rimligt att avsätta pengar från löneutrymmet för att köpa aktier. Det argumentet har väl vunnit i styrka efter den

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

svångremspolitik som har förts, efter den devalvering som är genomförd och efter den diskussion som förekom här i går. Möjligheterna att ta från löneutrymmet för att finansiera fonder är nu mindre än på mycket länge. Men det är inte bara i fråga om finansiering utan också i fråga om konstruktion och användning som vi har helt andra krav.

Det har sagts i debatten i dag – återigen naturligtvis från de borgerliga, som är kritiska mot allt vad fonder heter – att fonderna är ett hot mot näringslivet. Fonderna skulle kunna hindra en förnyelse inom det ekonomiska livet, inom näringslivet och produktionen, menar man. Jag håller inte alls med om det. Som det är i dag sker en överflyttning till, som jag sagt tidigare, improduktiva verksamheter. Stora delar av produktionsresurserna slås ut. Mycket investeras utomlands. Fonderna kan i stället just genom den uppläggning som vänsterpartiet kommunisterna föreslår medverka till att rekonstruera svensk industri, till att skapa den förnyelse som är nödvändig.

Inrättandet av samhällsfonder av den typ som vi förordar skulle kunna ge kapital till ett samhällsligt industrialiseringsprogram, om vilket det åtminstone inte i valrörelsen fanns någon större motsättning mellan arbetarpartierna. Vi var rätt överens om att det behövdes en industriell utveckling och att man måste arbeta sig ur krisen.

Fonderna kan enligt vårt förslag byggas upp både nationellt och regionalt. De kan användas för att rädda jobben i hotade branscher helt enkelt. De kan användas för offensiva industrisatsningar på nya produkter, i ny teknik, för vidareförädling av råvarorna, för stöd eller lån eller bidrag till arbetarägda och kollektivt ägda företag. Det har ju i höst förekommit en rad sådana fall, där man från de anställdas sida har velat ta över företagen. Det har saknats pengar. Man har satsat ett visst antal tusen kronor ur sin egen ficka. Man har gått till staten och bett om hjälp, när man inte fått någon av bankerna. Här skulle ett fondsystem av den typ som vi föreslår kunna bidra till att rädda sysselsättningen i många branscher och vara till hjälp för alla anställda att utveckla sina företag.

Fonder kan, om de utvecklas på ett riktigt sätt, vara en viktig del i kampen för arbete, en viktig del i kampen för en produktion som skall hjälpa till att få landet ur den ekonomiska kniptång som vi nu sitter i. Därför anser vi att det är bråttom med ett fondförslag och att det är viktigt hur det utformas. Frågan kan inte reduceras till en fråga om att förse i övrigt investeringsovillig industri med kapital, utan fonderna måste inlemmas i en mer övergripande strategi, som rör både maktfrågor och produktionens innehåll.

De borgerliga går som vanligt till storms mot varje uttalande som kan tänkas vara positivt för fondfrågan. Man fortsätter sin argumentation från tiden före valet. Jag skall inte förlänga debatten och uppehålla mig vid det som har sagts, men det föll mig in att de borgerliga före valet försökte att göra det till ett val om fonder och socialism. Hur felaktig den beteckningen än var inser väl alla: jag tror att också de borgerliga gör det. Men hur felaktig den än var, så skulle man nu med borgerlig logik faktiskt kunna säga att det svenska folket har uttalat sig för fonder och socialism. Jag skall inte dra den slutsatsen av valresultatet, men er egen argumentation slår tillbaka.

Fru talman! Jag kan finna att utskottets avslagsyrkande på vårt fondförslag, även om det i sak naturligtvis innebär att man helt avvisar den typ av fonder som vi föreslår, ändå inte är så våldsamt som man skulle ha kunnat vänta sig, när man läst de socialdemokratiska reservationerna gentemot vår politik i våras. Det är ändå ett rejält avstyrkande, och jag yrkar därför bifall till vår reservation nr 7 av Carl-Henrik Hermansson. Samtidigt ber jag att få yrka bifall till reservation nr 6.

Anf. 54 MATS HELLSTRÖM (s):

Fru talman! Jag är övertygad om att det hos en majoritet av det svenska folket finns en starkt utbredd känsla av att vi nu både måste och kan bryta den utomordentligt farliga ekonomiska utvecklingen i vårt land. Den offentliga debatt som har förts under hösten har visat att det finns en solidarisk vilja hos stora grupper att ställa upp för en omläggning och acceptera de påfrestningar som blir nödvändiga.

Att en omläggning måste ske, därom borde vi inte behöva debattera länge här i kammaren. Siffrorna som uttrycker den svenska ekonomiska krisens styrka är tillräckligt klara. Vi konsumerar långt utöver våra produktiva tillgångar och lånar alltmer utomlands för vår konsumtion, samtidigt som den industriella bas som skall betala lånen blir allt mindre. Vi har på tio år förlorat inemot 25 % av våra utlandsmarknader, när industriländerna som helhet i stället har vunnit 10 %. Som jag sade i gårdagens debatt är Sverige i förhållande till sin folkmängd näst störst i världen såsom låntagare på obligationsmarknaden. Det är sålunda inte enbart den svåra internationella ekonomiska krisen som betingar den svenska krisen. Sverige har tyvärr i de flesta avseenden en sämre utveckling av industrin än länderna omkring oss, och det är vårt grundproblem, som vi måste ta itu med.

Så sent som 1976 hade vi ett stort sparandeöverskott inom den offentliga sektorn. Det har i dag förbytts i ett kraftigt underskott. Vi har som alla vet ett rekordartat budgetunderskott, där inemot hälften består av räntekostnader. Vi har ett rekordartat bytesbalansunderskott, där mer än 70 % – kanske 80 % – är räntor till utlandet.

Som sägs i såväl proposition som utskottsbetänkande så gäller om de allmänna ekonomisk-politiska målen – full sysselsättning, tillväxt, jämn fördelning och låg inflation – att vi under de senaste åren varit på väg bort från dessa mål. Alla kurvor har pekat fel.

Vid sidan av den internationella ekonomiska krisen har ju de borgerliga regeringarna av olika schatteringar ett helt avgörande ansvar för denna särskilt dåliga svenska situation. Det ger därför, med ett milt uttryck, anledning till häpnad, när man i de borgerliga reservationerna kan läsa ut att det är just en slentrianmässig fortsättning av den misslyckade mittenpolitiken eller moderatpolitiken som förordas av oppositionen.

Den ekonomiska krisen i Sverige har under de senaste åren dramatiserats genom utlandets minskade förtroende för den svenska politiken. Under praktiskt taget varje månad 1982 fram till hösten har vi haft ett valutautflöde väsentligt kraftigare än som betingats av vår bytesbalans. Det är sålunda helt

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

fel som hävdas i mittenreservationen att utflödet under den tiden skulle motsvara bytesbalansen. I själva verket hade vi mellan november 1981 och juli 1982 ett bytesbalansunderskott på 9 miljarder kronor, medan vi hade ett valutautflöde på 19 miljarder kronor. Efter ett tillfälligt stopp under sommaren i valutautflödet kom så i augusti det största underskottet någonsin för en enstaka månad i vår utrikeshandel. Genom devalveringar runt omkring oss ökade valutaoran. I slutet av september uppkom nya devalveringsrykten i Sverige. Vi fick en spekulering mot kronan i första veckan av oktober med drygt 2,5 miljarder kronors utflöde.

Det var enligt utskottets mening riktigt av regeringen att i det läget göra en kraftfull devalvering för att söka bryta den nedåtgående tendensen i den svenska ekonomin och skapa en sådan förbättring av konkurrenskraften att det nu finns möjligheter att genomföra en ekonomisk rekonstruktionspolitik. Utskottet är också övertygat om att det svenska näringslivet, som i många sammanhang förr i världen har gått i bräschen för framtidstro och teknologisk förnyelse, kommer att utnyttja de möjligheter och den utmaning som devalveringen ger. Jag har i det fallet inte samma pessimistiska syn på det privata näringslivets vilja och förmåga som Lars Tobisson utvecklade nyss.

Ett av de första resultaten av devalveringen refererades nyligen i Svenska Dagbladet, där man säger att de svenska sågverken blev de första devalveringsvinnarna. Under 1982 har den svenska sågverksindustrin återtagit de marknadsandelar i Västeuropa som har gått förlorade under senare år.

Inom Svenska sågverks- o. trävaruexportföreningen tror man, säger Svenska Dagbladet, att läget kommer att förbättras ytterligare under 1983, trots att den allmänna konjunkturutvecklingen blir svag, alltså exakt det problem som har berörts tidigare i dag. Bland de sex största köparländerna i Västeuropa ökar Sveriges andel, enligt föreningens beräkningar, från 24 % 1981 till 35 % år 1982.

Det är glädjande att redan kunna notera vissa begränsade resultat av devalveringen, och jag är litet förvånad över den väldiga pessimism i fråga om det privata näringslivets förmåga i det avseendet som Lars Tobisson utvecklade här. Men – och det är viktigt att understryka – devalveringen är inte den ekonomiska politiken. Devalveringen *ger förutsättningar* för att föra en ekonomisk politik så att våra strukturproblem kan rätas ut åren framöver.

En uppenbar vilshenhet präglar oppositionens sätt att tackla devalveringen och de ekonomiska problemen. Det är begripligt mot bakgrund av att så mycket av problemen har skapats under borgerliga regeringar. Det blir en aning patetiskt, tycker jag, när moderaterna i moraliserande ordalag talar om behovet av klara linjer och åtstramning och samtidigt ger intryck av att devalveringen hade kunnat undvikas genom något sänkta arbetsgivaravgifter, fortsatta besparingar och uteblivna skattehöjningar.

I sin motion och i sin reservation berör moderaterna inte med ett ord det som alla ekonomiska betraktare torde vara överens om: alternativet till en

devalvering hade varit en utomordentligt kraftig räntehöjning i Sverige. Däremot är det bra att Lars Tobisson här i kammaren har vidgått detta, som inte står i motionen och reservationen, att med moderat uppläggning hade en räntehöjning blivit nödvändig. En sådan hade blivit ett nytt slag mot industrins möjligheter att skapa den ekonomiska bas som behövs för att våra underskott skall kunna tas bort.

Mittenpartierna beklagar för sin del i allmänna ordalag att devalveringen blir inflationsdrivande, men något som helst alternativ till hur politiken skall bedrivas presenteras inte – annat än det åtminstone för historieforskningen intressanta yttrandet att vi var på rätt väg när mittenpartierna förlorade valet. Mittenpartierna, som är ansvariga för den ekonomiska situationen fram till några veckor före devalveringen, säger med illa passande brösttoner i sin reservation att devalveringen innebär att vi övervältrar våra problem på utlandet.

Det alternativ till devalveringen som rekommenderats av borgerliga politiker är att dra ned den inhemska efterfrågan, skära ned i den offentliga sektorn och sänka lönerna, så att man därigenom uppnår ett sådant lägre kostnadsläge att man kan konkurrera på samma sätt med utlandet som vid en devalvering. Effekten på utlandets import från Sverige blir då densamma som vid en devalvering. Utlandet förlorar vidare marknader inne i Sverige till följd av minskande efterfrågan vid en sådan borgerlig politikuppläggning.

Skillnaden är ju att devalveringen innebär en omfördelning av resurser inom landet, som gör att den totala efterfrågan och därmed sysselsättningen kan hållas uppe. Sysselsättningen blir högre med den socialdemokratiska politiken än med de traditionella högerfilosofierna om kostnadsanpassning via nedskärningar.

Därmed skapar den socialdemokratiska uppläggningsen en större efterfrågan för utlandet i Sverige på sikt, dvs. vi kan ge det positiva nettotillskott till efterfrågan i världen som ankommer på oss, vilket inte blir fallet med den borgerliga nedskärningslinjen som innebär minskande efterfrågan. Socialdemokraternas politik gör också att vi kan delta i det slags samordnad försiktig stimulanspolitik som utskottet menar att OECD-länderna tillsammans måste föra för att hindra att den nuvarande recessionen utvecklas till en internationell depression.

Det är nu avgörande att det förs en politik som följer upp devalveringen så att vi kan bevara den förbättring av konkurrenskraften som den skapar. Det innebär att inga grupper i löneavtalen får kompensera sig för de prisstegringar som är en följd av devalveringen, och det betyder att vi för åren efter 1983 måste sätta målet för antiinflationpolitiken mycket högt.

Utskottet uttalar för sin del att verkstadsindustrins konkurrensläge bör bli vägledande. Vi bör på sikt sträva till en pris- och kostnadsstegring av ungefär samma storleksordning som i Förbundsrepubliken Tyskland, en av våra huvudkonkurrenter. Det är nödvändigt med en långsiktig prispolitik för att devalveringen skall lyckas.

Moderaterna hävdar nu, framför allt i reservationen och i motionen, att devalveringens vinster så att säga äts upp av nya skatter som höjer företagets

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

kostnader. Det är mycket intressant att reservationen och motionen på denna punkt är mycket allmänt hållna. Det talas allmänt om skatter, pålagor och övervältringar, men det sägs ingenting precist. Och Lars Tobisson svängde mycket riktigt på sin argumentering här i dag. Han nämnde inte dessa ökade kostnader för företagen, utan nu talade han i stället om sin samhällssyn när det gäller kapitaltillförseln till näringslivet, vilket är en annan fråga. Faktum är att den arbetsmarknadsavgift som till följd av de beslut som vi tidigare i dag har fattat läggs på företagen i stort uppvägs av de skattelättnader som denna proposition också innebär. Det finns alltså inte någon grund för talet om att företagen skulle drabbas av en hög kostnadsbelastning till följd av de åtgärder som föreslås i denna proposition. Jag lade också märke till att Lars Tobisson i sitt inlägg i dag inte följde upp denna argumentering.

En långsiktig prispolitik förutsätter i sin tur en fördelningspolitik som uppfattas som rättvis av de flesta medborgare. Det har vi debatterat i går och i morse, och det kommer att debatteras ytterligare när skatteomläggningen senare i dag skall behandlas. Det förutsätter också att samhället för en sådan sysselsättningspolitik att det senaste årets snabba ökning av arbetslösheten kan stoppas och på sikt vändas i en minskning.

Arbetsmarknadspolitiken skall inte vara – som moderaterna arrogant säger – en städgumma. Arbetsmarknadspolitiken är en viktig del av den ekonomiska politiken, som ger arbetstagarna möjlighet att vidareutbilda sig inom arbetslivet och söka de arbetsuppgifter som de anser sig passa bäst för. En i den ekonomiska politiken integrerad kraftfull arbetsmarknadspolitik av den typ som förts i Sverige under den socialdemokratiska tiden ger därmed en bättre fungerande arbetsmarknad, som också motverkar löneglidning, än den grova nedskärningspolitik som t. ex. moderaterna företräder.

Samhället måste nu också skapa efterfrågan för industrin genom sådana investeringsprojekt som utvidgar den produktiva apparaten och stärker den infrastruktur som är viktig såväl för industrin som för samhället i övrigt. Ett stort sådant investeringsprogram, som uppskattas ge en total sysselsättning i storleksordningen minst 30 000 arbetstillfällen, kommer senare i dag att behandlas i den debatt om olika utskottsbetänkanden som följer på denna debatt med anledning av finansutskottets betänkande. I avvaktan på att den privata industrins investeringar skall komma i gång till följd av devalveringen är det nödvändigt att samhället håller uppe den efterfrågan som riktar sig till industrin, så att det under denna övergångstid ges bättre förutsättningar för att på sikt vidga den industriella basen.

Det är tydligt men delvis förvånande att centerpartiet och folkpartiet vill bagatellisera industrins problem. I sin reservation räknar de så att säga bort förlustindustrierna och hävdar sedan att tillbakagången i vad de kallar de friska delarna av svensk industri är mindre dramatisk än vad vi skulle ha gjort gällande från socialdemokratiskt håll. De säger att nedgången i industrin sedan mitten av 1970-talet huvudsakligen har berott på minskade investeringar i de tunga basindustrierna. På något sätt anser de sig sedan i reservationen kunna bortse från dessa förlustindustrier.

Tyvärr är det inte på det sättet. Tyvärr har vi också haft en rejäl försämring för verkstadsindustrin i Sverige. Mekanförbundets och Verkstadsföreningens egna uppgifter visar att verkstadsproduktionen i Sverige i stort sett varit oförändrad sedan 1976, medan industriländerna totalt har ökat sin produktion med 30 % under samma tid. Vi har alltså, till skillnad från omvärlden, inte på något sätt ökat vår produktion på detta viktiga område, som brukar betraktas som en del av de s. k. friska delarna i svenskt näringsliv – och detta är mycket allvarligt.

Fru talman! Oppositionen står i denna dramatiska situation för den svenska ekonomin egendomligt tomhänt. Moderaterna gör allmänna uttalanden om något slags färdriktning för deras politik som innebär en klart högre arbetslöshet. Det är genom moderaternas skrivningar uppenbart att de accepterar en högre arbetslöshet än de andra partierna – det måste bli konsekvensen.

Lars Tobisson säger att en moderat politik är en ofrånkomlig följd ett år fram i tiden. Jag vill då bara konstatera att även konservativa ekonomer och politiker ute i världen nu med förskräckelse ser effekterna av denna typ av politik, sådan den har bedrivits i USA och England. Politiken har misslyckats – också från upphovsmännens egna utgångspunkter. Det ofrånkomliga i denna politik tror jag vi kan bortse från. Men moderaternas reservation har i övrigt det gemensamt med mittenpartiernas att man inte har ett konkret alternativ att föreslå till regeringspolitiken. Man tycker illa om devalveringen, och det må ju vara tillåtet. Men man redovisar inte medel för en annan politik. Mittenpartierna gör allmänna uttalanden om att man skall vitalisera marknadskrafterna. Det kan ju låta stiltigt. Samtidigt är man, när det gäller den internationella utvecklingen, uppenbart medveten om att den kan bli ännu sämre än vad som förutsätts i regeringens prognoser. Marknadsmekanismerna utomlands lär sålunda inte med mittenpartisternas eget synsätt ge något ökat tillskott till den svenska sysselsättningen. Där hjälper inte någon vitalisering av marknadskrafterna som lösning på problemet hur vi skall få en ökad sysselsättning i Sverige.

Centern talar om att arbeta för en decentralisering. Samtidigt har ju deras egen politik tyvärr lett till en ökad centralisering på avgörande avsnitt. Det är särskilt påfallande när det gäller regionalpolitiken, där t.ex. skogslänens andel av befolkningstillväxten i Sverige ökade varje år fram till 1976. Sedan dess har den andelen i stället tyvärr gått nedåt. Under perioden 1970–1976 ökade antalet industrissysselsatta i skogslänen, men mellan 1977 och 1981 har denna ökning förbytts i en ännu större minskning. De regionala obalanserna har därför skärpts under centerstyret. Det är sålunda inte en decentralisering på arbetsmarknaden som åstadkommit utan en ökad centralisering. Också här står centerpartiet tomhänt när det gäller att redovisa en alternativ politik till sitt eget fögderi.

Detta blir särskilt tydligt när man ser på de borgerliga partiernas kritik av budgetunderskottet; det budgetunderskott som i dominerande grad är deras egen brygd. Budgetunderskottet har vuxit från ca 2 % av bruttonationalprodukten i början på 1970-talet till 13 % nu. Hälften av underskottet är

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

räntebetalningar. Nu kritiserar centern, folkpartiet och moderaterna socialdemokraterna för det budgetunderskott som beräknas för detta budgetår, där den helt avgörande delen är ett arv av borgerliga notor och räntor, som inte ens moderaterna hade kunnat komma ifrån. Moderaterna hävdar att de kan hålla ett budgetunderskott på 80 miljarder kronor i stället för propositionens 90 miljarder. Detta är helt enkelt inte möjligt mot bakgrund av de utgifter som en eventuell moderat regering automatiskt fått göra, bl. a. för statliga företag och räntor, även om inga nya reformer eller pengar tillstyrkts.

Centern och folkpartiet accepterar det mesta av regeringens förslag om ökade satsningar på arbetsmarknadspolitiken och investeringsprogrammet, men säger nej till mycket av finansieringen. Därmed hamnar mittenpartierna i själva verket på ett budgetunderskott som ligger mellan en halv och en miljard kronor, lågt räknat, över regeringens budgetunderskott, samtidigt som dessa partier har mage att kritisera regeringen för att dess budgetunderskott skulle vara för högt.

Så illustreras återigen att oppositionen i dag står utan ekonomisk-politiskt alternativ. Och det må så vara. Det är även begripligt att det kan vara så. Men om man själv inte har något alternativ i politiken, är det väl rimligt att man inte använder de bröstoner mot regeringens försök att ta Sverige ur krisen som mittenpartierna samtidigt tar till.

Detta är ju, fru talman, särskilt iögonenfallande som oppositionen nu uppenbarligen inte heller törs redovisa den konkreta inriktningen ens för denna höst av en fortsatt borgerlig regeringspolitik. Ingenstans talas det längre om de 12 resp. 25 miljarder – 12 för mittenpartierna och 25 för moderaterna – som det så sent som i september ansågs nödvändigt att skära ned den gemensamma sektorn med för att fortsätta den borgerliga politiken. Besked skulle komma i oktober, om jag minns herr Fälldins uppgift rätt. Av vilket skäl redovisar man inte nu var man anser sig behöva skära? Får vi ett besked i dag? Innan de borgerliga företrädarna har kommit upp till bevis om sin egen politik, behovet av nedskärningar på 12 resp. 25 miljarder som alternativ till vår devalvering, mister er presentation här i dag väsentligt i trovärdighet.

Fru talman! Hela världen befinner sig f. n. i ett utomordentligt farligt ekonomiskt läge. Två svåra, och delvis olikartade, ekonomiska kriser korsar varandra detta år, dels efterfrågekrisen i industristaterna, förorsakad bl. a. av en orimligt åtstramande högerpolitik – långt över 30 miljoner människor är arbetslösa i de rika länderna –, dels en finansiell kris i så gott som hela den tredje världen och delar av öststaterna, som också har en stagnationskris. Där står rena nationella konkurser för dörren med svåra återverkningar på det internationella betalningssystemet som följd. Många är oroliga – det kanske är en överdriven oro, men den finns och kan ha ekonomiska konsekvenser – för att bankkrascher kan bli verklighet i framtiden. Den rädslan leder i sin tur till en ökad försiktighet med utlåning, som leder till ytterligare åtstramning och minskar efterfrågan i en ond cirkel.

Det bästa bidrag som varje land för sig kan göra för att hindra att de två

kriserna så att säga går på parallellspår, som leder till en depression, är att se till att det egna landets strukturproblem reds ut, så att man med såvitt möjligt sunnda statsfinanser kan delta i det internationella handelssystemet. Det är mot den bakgrunden vi bör se nödvändigheten av en ekonomisk rekonstruktionspolitik i Sverige, och det är också mot den bakgrunden som vi vänder oss till hela svenska folket med uppmaning att ställa upp på den politik som kan ta Sverige ur krisen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 20 på samtliga punkter.

Anf. 55 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Mats Hellström sade att det behövs en omläggning av den ekonomiska politiken. På den punkten kan vi vara alldeles eniga.

Som framgick av mitt anförande måste vi överge den offentliga expansionspolitik och den högskattepolitik som socialdemokraterna nu slagit in på. Vi måste återgå till den åtstramningspolitik för den offentliga sektorn och den frigörelse av företagsamhet och de enskilda människorna som en enig borgerlighet förordar.

Jag tror som sagt att regeringen, måhända med olust på grund av ideologisk motvilja, kommer att genomföra en omläggning i den här riktningen, även om det sannerligen inte var några sådana tongångar i Mats Hellströms anförande.

Finansutskottets ordförande valde den av socialdemokraternas två argumentationslinjer som går ut på att devalveringen var oundviklig. Detta är fel. Sveriges kostnadsnivå låg, vid en jämförelse bakåt, i stort sett rätt. Orsaken till valutautflödet i slutet av valrörelsen och framför allt efter det att socialdemokraternas valseger stod klar var just vetskapen att vi skulle få en socialdemokratisk regering. Den gjorde en omläggning av politiken, men i fel riktning. Med en borgerlig valseger hade detta aldrig blivit aktuellt. Men i den situation som uppkom skulle det kanske ha blivit nödvändigt, för att återställa tilltron till den svenska kronan, att företa en tillfällig räntehöjning. Den höjningen skulle ha varit betydligt mindre än den stegring av räntenivån som nu blir följderna av socialdemokraternas insatser för att öka budgetunderskottet.

Mats Hellström säger att även moderaterna med sin politik skulle ha ökat budgetunderskottet och tar som exempel att det i Sverige finns statliga förlustföretag. Har Mats Hellström inte observerat att vi har väckt en partimotion, där vi säger nej till de över 5 miljarderna till de statliga förlustföretagen?

Mats Hellström klämde till med sågverken. Där högg han riktigt i sten. Den förbättring av trävaruexporten som kommit till stånd kom före devalveringen. Efter devalveringen har företrädare för näringen sagt: Vi kommer inte att sänka våra priser, det vågar vi inte med hänsyn till risken för repressalier från de länder som vi konkurrerar med på världsmarknaden.

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Anf. 56 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Finansutskottets ordförande lever uppenbarligen i sin egen värld – inte bara så att han har en egen ekonomisk teori, som han här utvecklar, utan han har också en helt egen historieskrivning.

Låt mig för det första ta frågan om vad som har förorsakat våra industriella problem. De är en följd av de borgerliga regeringarnas agerande, säger Mats Hellström. De är framför allt en följd av den kostnadsexplosion som landet upplevde 1975 och 1976, som i ett enda slag förde upp vårt kostnadsläge 40 % över omvärldens. Vi förlorade marknadsandelar på löpande band. Det är ju egentligen först under 1981 som vi på allvar har övervunnit kriserna till följd av denna förödande kostnadsexplosion.

För det andra hade vi under högkonjunkturen 1973 och 1974 en benägenhet här i landet att investera oss fast i en felaktig struktur. Detta finns empiriskt belagt, och det är inget tvivel om, om man ser sig om i svenskt näringsliv i dag, att många av våra akuta problem har sin grund i de investeringar som gjordes då. Mats Hellström är kanske inte alldeles obekant med projektet Stålverk 80, som var en socialdemokratisk realitet så sent som i valrörelsen 1979. Jag har själv haft vissa erfarenheter av investeringarna i svensk varvsindustri under 1973 och 1974, som låste upp kapital på ett förödande sätt.

Socialdemokratin har ju i hög grad även i oppositionsställning medverkat till att konservera denna felaktiga industristruktur. Jag vill erinra om hur nedläggningen av Landskronavarvet genom socialdemokratin agerande här i kammaren försenades i tre år, vilket kostade skattebetalarna ett antal miljarder och försenade omstruktureringen av näringslivet i den speciella orten, för att nu ta ett enda exempel.

Sedan säger Mats Hellström att mittenregeringens politik var inget alternativ och att den var felaktig. Det kan inte rimligen vara fel att bekämpa inflationen. Det är inte bara Gösta Rehn, förmodar jag, bland socialdemokraterna som anser att en kamp mot inflationen måste vara varje regerings främsta uppgift. Detta lyckades vi ju ganska bra med från mittenregeringens sida. Vi var på god väg. Enligt OECD skulle vi nästa år med vår politik komma ner till en inflation på 5–6 %. Men hur är det med den socialdemokratiska politiken? Ja, vi kan nu med ganska stor sannolikhet säga oss att inflationen nästa år kommer upp till det dubbla, kanske 12, kanske 15 %.

Det är alltså en förödande omläggning av den ekonomiska politiken här i landet som socialdemokratin bär ansvaret för. Det får förödande konsekvenser för näringslivet, var så säker!

Anf. 57 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag tycker det var en förfärligt förenklad framställning finansutskottets ordförande tillät sig att göra här i sin premiärdebatt. Det kan väl ändå inte vara så, Mats Hellström, att allt ont kommer från de borgerliga regeringarna och allt gott från socialdemokratiska regeringar? Det var i sammanfattning ungefär vad Mats Hellström sade.

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Så enkel är inte ekonomin. Jag tror att det är värt att försöka se litet mer nyanserat på detta i fortsättningen.

Är det så att Mats Hellström verkligen vill rekommendera att vi skulle fortsätta 1975 och 1976 års ekonomiska politik – får jag ställa den frågan? Är det detta som står som modell för Mats Hellström? I så fall innebär ju det att vi skall fortsätta att leva med utgifter som i jämförelse med inkomsterna expanderar dubbelt så mycket. Tror Mats Hellström att det är en politik för framtiden? Självfallet förde den socialdemokratiska regeringen oss alldeles fel tidigare när det gäller den ekonomiska politiken. Man lät ju den offentliga sektorn växa långt mer än vad tillgångarna tillät.

Mats Hellström säger att vi har förlorat 25 % av marknadsandelarna. Det låter då som att det bara är en ondsint regering som är ansvarig för det. Det är självfallet fel, Mats Hellström. Försök inte komma med sådana dumheter!

Vad skulle man i så fall ha gjort på ett annat sätt? Grundfelet var ju att vi hade ett kostnadsläge som var långt högre än vad svensk industri kunde klara ute på världsmarknaden. I det läget åstadkom den första Fälldinregeringen verkligen nedsättningar i kostnaderna för vår industri. Kom ihåg det! Jag avser devalveringen, det faktum att vi lämnade valutaormen, sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften och en rad andra åtgärder som syftade till att stärka konkurrenskraften.

Vi hamnade således i ett läge där svensk ekonomi tappade kraften. Det var efter den kostnadsexplosion som Nils G. Åsling nyss talade om och som socialdemokraterna är ansvariga för.

Nej, man får nog försöka se på dessa frågor litet mera nyanserat i fortsättningen, om det skall bli en meningsfull debatt.

Fru talman! Får jag sedan tillägga att det i och för sig inte föreligger någon motsättning, Hans Petersson i Hallstahammar, mellan oss i fråga om viljan att ha en vital offentlig sektor i en blandekonomi.

Anf. 58 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om att den medgivna repliken avser Mats Hellströms anförande.

Anf. 59 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Fru talman! Jag trodde att jag fick besvara den fråga som Hans Petersson i Hallstahammar direkt riktat till mig, men jag får väl lämna den obesvarad.

Tiden medger tydligen heller inte att jag fortsätter att replikera Mats Hellström.

Anf. 60 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Mats Hellström inte med ett enda ord berörde vänsterpartiet kommunisternas politik. När han nämnde oppositionen lade han genast till begreppen mittenpartierna eller de borgerliga partierna. Jag förstår att han således inte räknar vpk dit. Jag vet inte om det

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

beror på tidsbrist eller om det är så att han inte vill gå in på en diskussion om de förslag som vi lägger fram i motionen och om de krisanalyser som vi presenterar där. Utskottsbetänkandet andas i viss mån att det är något som man inte skall beröra. I stället avfärdar man våra argument på ett ganska lättvindigt sätt.

Ändå är Mats Hellströms parti och vänsterpartiet kommunisterna överens om att arbetslösheten är kärnpunkten när det gäller problemen med den ekonomiska utvecklingen. Det är oerhört viktigt att nya samhällsnyttiga arbeten skapas. Vi har också många gånger lagt fram ganska konkreta program i det sammanhanget. Det krävs en industrialisering av vårt land, ett slags återindustrialisering. Men ett stort hinder i det avseendet är just investeringsoviljan. I förlängningen av problemet med att skapa jobb kommer fonderna och maktfrågorna in i bilden.

Man kan säga att socialdemokraterna i huvudsak håller sig till ett instrument. Samtidigt är jag villig att erkänna att de förslag som de har lagt fram när det gäller mineralsatsningar i Bergslagen och när det gäller energisatsningar osv. är steg i rätt riktning. Men i fråga om den allmänna ekonomiska politiken håller man sig i princip till devalveringen och hoppas på denna – det är ju inte så konstigt. Mats Hellström säger att det är litet till och från när det gäller devalveringen. Jag kommer tyvärr inte ihåg den exakta formuleringen. Kommentarer är i varje fall blandade, och det gäller också bland socialdemokraterna. Det är ju fråga om en stor chansning. Ingen vet faktiskt hur det kommer att gå. Man har goda förhoppningar om devalveringen, och som en följd därav och för att denna skall lyckas kräver man nu svångremspolitik. Jag skulle tro, Mats Hellström, att det blir svårt att före nästa val värdera devalveringen.

Jag vill varna litet grand för att ramla i fällan att skjuta över alla ekonomiska problem på den borgerliga regeringen. Jag håller med om kritiken och vill understryka den, och jag är kanske en ännu större kritiker av de borgerliga regeringarna än Mats Hellström. Jag håller till fullo med om att det är dåliga regeringar som fört en dålig politik.

Men det finns grundproblem i ekonomin som inte kan skyllas på det faktum att vi har haft en annan regering. Det finns faktiskt socialdemokratiska regeringar ute i Västeuropa som suttit med precis samma problem och en likartad politik. Det är alltså i första hand analysen av grundproblemet och medicinen som är felaktig.

Anf. 61 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag kan säga till Rolf Wirtén, Hans Petersson i Hallstahammar och Nils Åsling på en gång: Som jag sade i mitt tidigare anförande är den internationella ekonomiska situationen så besvärlig att vi kan stå inför risker för en depression. Men poängen är helt entydig: utvecklingen för *industrin* i Sverige är *sämre* än i omvärlden, i det övriga Europa, i de andra industriländerna. Detta är ett svenskt problem som måste analyseras och angripas med svenska medel – det går inte att skylla på den internationella utvecklingen. Det går inte heller att skylla på den kostnadsexplosion

1975–1976 som Nils Åsling åberopade och han i så fall är medansvarig till. Jag minns att han i valdebatten 1976 gärna ville göra den här jämviktsriksdagspolitiken till sin och kamma hem det beröm som den politiken fick då. Men det är uppenbart att andra små länder som också hade kostnadsstegringar 1975–1976 sedan har fått en bättre utveckling än Sverige. Vi har alltså genuint svenska problem som måste tacklas.

Lars Tobisson upprepar att man skall återgå till den gamla borgerliga politiken – det är hans återgång. Men den politiken har ju misslyckats med alla de kurvor som pekar fel, vilka jag i en replik inte hinner relatera igen. Valutaoro var det hela våren. Alternativet till en devalvering hade varit – det sade jag – en kraftig räntehöjning, som då hade blivit knäcken för den svenska industrin. Vi hade bara det valet: antingen en kraftig devalvering som klarar sysselsättningen eller en nedskärning och en räntehöjning som vore ett verkligt slag mot den svenska industrin.

I just det exempel som jag nämnde refererade jag till de bedömningar som man inom Sägverks- o. trävaruexportföreningen själv gör, att man tror att läget kommer att förbättras efter devalveringen ytterligare under 1983 – som man säger – trots att man bedömer att den allmänna konjunkturutvecklingen kommer att bli svag.

I alla de inlägg som har gjorts av de borgerliga representanterna i den här replikvändan har det saknats ett element, ett svar på min fråga. Det som var nödvändigt för er i september, nedskärningar i den offentliga sektorn på 12 resp. 25 miljarder, skulle preciseras i oktober. Nu är det december och den sista debatt som vi har här i riksdagen innan vi slutar för i år. Var skall ni skära ner era 12 resp. 25 miljarder? Var finns den konkreta borgerliga politiken? Det ni talar om i dag är allmänna filosofier. Ni redovisar i motioner och reservationer inga konkreta medel för en alternativ politik till den som den socialdemokratiska regeringen för. Särskilt utpräglat är detta när det gäller mittenpartierna, som t. o. m. hamnar på ett klart högre budgetunderskott än regeringen gör – och ändå kritiserar regeringen för att den skulle vara släpphänt när det gäller budgetunderskottet.

Anf. 62 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Mats Hellström påstod i sitt huvudanförande – och han återkom till det i sin replik – att vi moderater skulle ha förordat utgiftsnedskärningar på 25 miljarder och att dessa skulle preciseras i oktober. Det är fel på båda punkterna. Det vi har sagt är att vi för att uppnå våra mål beträffande bytesbalans och budgetunderskott behöver skära ner de offentliga statliga utgifterna med 25 miljarder till 1985. För budgetåret 1983/84 skulle nedskärningen vara 12 miljarder, vilket vi, centern och folkpartiet var eniga om i riksdagens sista beslut i våras. Det har aldrig varit aktuellt att förelägga riksdagen sådana förslag förrän i januari, i budgetpropositionen eller – om vi olyckligtvis inte skulle sitta i regeringen – i anslutning därtill. Det är ju då förslagen för budgetåret 1983/84 presenteras. För innevarande budgetår har vi sparat färdigt – inte så mycket som vi moderater hade önskat, men det var så långt vi nådde före budgetårets inledning i våras.

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Möjligheterna att göra de besparingarna har Mats Hellström och socialdemokraterna nyss avskaffat. De har alltså försatt oss tillbaka i tiden.

Jag skall kanske inte uppehålla mig vid de direkta misstag som Mats Hellström gjort i dag, för han är ju rätt ny som debattör på det ekonomisk-politiska området. Han är mer hemmastadd på det internationella området. När det gäller det kan vi konstatera att han i svepande ordalag fördömde vad han kallade högerpolitik ute i världen.

Jag läste något ganska intressant häromdagen, nämligen en intervju med den nye socialdemokratiska finansministern i Spanien. Han bekände sig till monetarismen. Det kan inte gärna förklaras av att den politiken skulle så grundligt ha misslyckats som Mats Hellström vill göra gällande.

Mats Hellström berörde också krisen i det internationella betalningssystemet, och det är ju bra att han intresserar sig för den sortens påtagliga problem i Latinamerika och på andra håll. Men det kan då vara värt att begrunda det förhållandet, att det går mycket dåligt i öststater, präglade av socialistisk planhushållning. Det går dåligt i de u-länder som anammat socialismen. Men det finns u-länder som det går bra för, sådana som bygger på marknadsekonomin.

Anf. 63 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Mats Hellström säger att vi var medansvariga för kostnads-explosionen 1975–1976, och det är klart att vi var det. Det var en socialdemokratisk regering då. Jag var visserligen finansutskottets ordförande, och det är naturligtvis en mycket betydelsefull position, Mats Hellström, men det är ändå regeringen som har ansvaret. Den gången hade finansutskottet en mycket begränsad möjlighet att påverka t. ex. avtalsrörelsen eller över huvud taget den atmosfär i vilken kostnadsläget utvecklades.

Men jag skall gärna erkänna att jag tycker att den politiken var felaktig även i det avseende där vi medverkade till den. Historien visar att överbrygningspolitiken var olycklig. Det erkännandet måste man kunna göra, om man med allvar vill gripa sig an med dagens problem och inte stanna vid det som har varit.

Mats Hellström säger också att mittenpartiernas budgetunderskott är ännu större än regeringens. Detta är fel! Nu måste faktiskt finansutskottets ordförande ställa upp till bevis, för det argumentet har vi hört ett otal gånger vid det här laget, både här i kammaren och vid finansutskottets bord. På vad grundar Mats Hellström detta? Han hänvisar bl. a. till föregivna utgifter i Statsföretagsgruppen och i Svenska Varv, som vi inte godkänner. Det finns ingen anledning att driva en så expansiv utgiftspolitik när det gäller de statliga företagen som regeringen avser att göra. Vi säger nej till de 8, 9 eller 10 miljarder som regeringen skall ösa över företagen. Det finns ingen anledning att handskas på det sättet med statens pengar.

Bevisa, Mats Hellström, hur det står till med budgetunderskotten! Vi kommer självfallet att presentera våra alternativ, när regeringen har lagt fram sin budgetproposition.

Mats Hellström tog upp en fråga som jag även tidigare hört Mats Hellström

beröra. Han sade att utvecklingen i skogslänen – och då riktade han sig speciellt till mig – har varit sämre än i landet i övrigt. Det är fel. Relativt sett har minskningen av industrisysselsättningen varit mindre i skogslänen än i landet i övrigt. Jag skulle t. o. m. kunna säga att detta är ett bevis för att regionalpolitiken trots allt, trots besvärliga industrikonjunktioner, varit relativt framgångsrik under de här åren. Men vi bedrev naturligtvis en aktiv decentraliseringspolitik. Vi kan ju inte godkänna den koncentration som ni här bedriver och som nu, i de yttersta av dessa dagar, leder till att det omdiskuterade energiverket hamnar i Stockholm.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 64 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Herr talman! Till Mats Hellström vill jag säga, när han efterlyser en kursomläggning i den ekonomiska politiken, att den faktiskt redan har skett. Jag redovisade just hur allt pekade snett när vi startade 1976. Nu har vi fått en anpassning av kostnaderna till vad intäkterna orkar bära. Det är klart bättre i detta hänseende än när vi startade det här mycket jobbiga återställningsarbetet.

Nu är det fråga om att få fortsätta att både arbeta och spara sig ur krisen. Det är i det sammanhanget som Mats Hellström helt bortser från vad som har hänt hittills. Jag påpekade i går att vi ändå, från de regeringar som har haft ansvar fram till 1982 års val, har lagt fram förslag om 20 miljarder kronor – och fått igenom dessa förslag i riksdagen. En 10-procentig moms – eller mer än så – skulle till för att klara de större kostnader Kjell-Olof Feldt hade haft att hantera i budgetarbetet här under hösten, om vi inte hade vidtagit dessa åtgärder. Här har skett en klar kursomläggning, och frågan är om Mats Hellström vill medverka till att hålla fast vid den nya kursen, eller om vi återigen skall gå tillbaka till den lättsinnets politik som fördes fram till 1976, då man bara lät utgifterna växa vidare trots att man inte hade tänkt igenom hur reformer skulle finansieras längre fram.

Lars Tobisson har pekat på att septemberpaketet 1981 gav en viktig puff till sågverksindustrin. Det är naturligtvis alldeles fel att påstå att det som har hänt i oktober i år har påverkat den sektorn. Vi har haft valutaflödet under kontroll under 1982. Valutareserven har legat stabil, och ändå har vi kunnat sänka räntan vid två tillfällen. Får jag påminna om att socialdemokraterna under det här skedet också har velat – i varje fall opinionsmässigt – sänka räntan ytterligare, med de konsekvenser det i så fall hade kunnat få på valutaflödet.

Vi har med – det medger jag – vissa åtstramningar ändå haft läget under kontroll och undvikit spekulation mot kronan. Spekulationerna kom i och med de mycket generösa vallöftena från den socialdemokratiska oppositionen. När det började bli klart att de kanske också skulle bli ett regeringsalternativ framöver – ja, då sprack alla fördämningar.

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Anf. 65 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jodå, Mats Hellström, visst är det ett svenskt problem också i en internationell jämförelse. Men delvis ligger förklaringen längre tillbaka i tiden. Vi hade ju guldår efter andra världskriget och stod färdiga med industrianläggningar. När andra bygger upp så blir anläggningarna modernare, och även i kapitalistisk tävlan har vi alltså halkat efter. Men det beror också på att svensk kapitalism i dag tenderar att investera alltmer utomlands, företrädesvis i länder som ligger före Sverige i denna internationella kapitalistiska tävlan. Det faktum att vi halkar efter kan ha ett samband med ökade utlandsinvesteringar från kapitalet i det här landet. Jag tror att det är farligt att alltför mycket fastna i tilltron till en starkt exportledd tillväxt, att tro att man skall kunna bygga vägen ut ur krisen på en internationell konjunkturuppgång. Jag tror att vi är överens om att det kommer att dröja mycket länge innan vi får se någon konjunkturuppgång av det gamla slaget, om ens någon gång.

När det gäller att styra om investeringarna till hemmafronten, att skapa produktion för social nytta, att skapa de arbetstillfällena som måste till för att lösa upp den ekonomiska kniptången i vårt land, är makten över investeringarna, över hur pengarna används, mycket viktig. Allt detta har vi tagit upp i vår motion i anledning av denna vad jag vill kalla minibudget, som regeringen har lagt fram.

Anf. 66 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att ta upp Nils Åslings statistikfrågor. När det gäller skogslänen är det väl belagt i den offentliga statistiken att det förhåller sig så som jag har sagt – att andelen av befolkningstillväxten ökade fram till 1976 och att den minskat sedan dess. Också antalet industrisysselsatta har ökat fram till 1976 och sedan gått ned.

Men när det gäller den andra frågan, Nils Åsling, om centerns budgetunderskott, går det mycket väl att belägga – och är belagt i utskottet – att centern resp. folkpartiet kommer till ett minus på 7,2 resp. 7,0 i förhållande till regeringens 6,2 miljarder. Det beror på att man inte ställer upp med full finansiering, så som regeringen gör, för de arbetsmarknadspolitiska åtgärder och investeringsplaner som man yrkar bifall till.

Man kan inte i detta sammanhang dra in statliga företag, som tas upp i en annan motion som bl. a. handlar om att fördela kostnaderna olika över åren. Det framgår tydligt av folkpartimotionen, som ligger till grund för en med centern gemensam reservation, att man vad gäller ASSI avser att ge pengar under ett år och sedan återkomma med mer pengar. Det är alltså fråga om en omfördelning tidsmässigt, som inte kan ta ned ert budgetunderskott i dag. Det är en helt ologisk beräkning, som inte håller.

Lars Tobisson tog upp frågan om besparingarna på 12 miljarder för ett år och 25 miljarder fram till 1985 – och det är en kärnfråga. Thorbjörn Fälldin sade i valrörelsen uttryckligen att han skulle lämna besked i oktober, eftersom det ansågs vara en angelägen och viktig fråga. Något besked om de 12 miljarderna har inte kommit. Och naturligtvis är det oppositionens

rättighet att återkomma i januari, om man hellre då vill redovisa var de 12 miljarderna skall skäras bort. Det skall bli mycket intressant för oss att i januari få ta del av var centern, folkpartiet och moderaterna tar dessa 12 miljarder. Men om man i dag gör anspråk på rätten att hårt döma ut regeringens väl redovisade ekonomiska politik – utan att själv ha alternativ, utan att själv anvisa medel till en annan politik – står man, det upprepar jag, utomordentligt tomhänt.

Lars Tobisson hänvisar till den internationella finanskrisen. Han säger att det går bra i u-länder med marknadsekonomi. Det torde vara så att Brasilien, Argentina och Sydkorea är utpräglade marknadsekonomier. Det torde också vara så att det är några av de länder som de internationella bankerna i dag är mest oroadade för när det gäller den ekonomiska utvecklingen.

Till sist: Finanskrisen, de finansiella problemen, gäller tyvärr inte bara – som Lars Tobisson sade – u-länderna. Sverige är, jag upprepar det, näst störst i världen per capita som låntagare på obligationsmarknaden. Och det är den borgerliga regeringen som har utformat den politik som har lett fram till denna utveckling.

Anf. 67 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Det allt överskuggande problemet i västvärldens ekonomier i dag är bristen på arbete. Allt tal om budgetunderskott, bytesbalansunderskott och utlandsskulder kan inte dölja det faktum att det som skulle kunna kallas sysselsättningsunderskottet är det stora problemet, det som kastar sin slagskugga över människornas framtid.

Betydelsen och konsekvenserna av detta ser vi runt omkring oss varje dag. Häromkvällen visade t. ex. TV-Aktuellt i ett reportage från det konservativt styrda Danmark hur en stor del av den permanent arbetslösa ungdomen i Köpenhamn nu omformar sig till en hopplöshetens och husockupationernas armé. Som ett slags modernt trasproletariat håller de nu på att hamna helt utanför samhället. Samma utveckling har vi kunnat studera också i storstäderna i England, i Berlin och i Amsterdam.

Mitt i det moderna välfärdssamhället växer det alltså upp en generation där många redan från början känner sig utestängda från det civila samhället, inte kan hoppas på något jobb, känner sig svikna och bedragna och följaktligen kan komma att bli ett lättfångat byte för allsköns våldsamma och extrema frälsningsläror både till höger och till vänster.

Den här utvecklingen har vi ännu bara sett antydningar till i vårt land. Men vi skall inte blunda för risken att även Sverige kan komma att drabbas. Den dramatiska uppgången av arbetslösheten – och då framför allt bland ungdomar – som ägt rum under de senaste åren bäddar för utomordentligt starka sociala spänningar i framtiden, om vi inte lyckas bryta utvecklingen.

Det är mot den bakgrunden vi diskuterar den ekonomiska politiken här i dag. Det är mot den bakgrunden vi skall bedöma de olika alternativ som står mot varandra här i riksdagen. Hur väl förmår de att bryta den långvariga nedgången i svensk ekonomi?

Regeringens alternativ har presenterats i den "krisproposition", som i dag behandlas. Därmed läggs politiken om, bort från den arbetslöshetsskapande åtstramningspolitik som dominerat under de senaste åren, till förmån för en politik som ger svängrum åt produktion, sysselsättning och investeringar.

Huvudkomponenterna i den politiken är följande:

För det första gäller det att åstadkomma en vridning av efterfrågan bort från utländska produkter till varor som är tillverkade i Sverige. Genom den devalvering på 16 % som genomfördes den 8 oktober skapas förutsättningar för en så stor förstärkning av konkurrenskraften att det svenska näringslivet, även vid den ytterligt svaga tillväxt av världsmarknaden som kan befaras, kommer att mötas av en ökad efterfrågan på sina produkter.

Man kan uppnå två fördelar med en devalvering. Den förbättrar vår bytesbalans genom att göra exporten billigare och importen dyrare. Därigenom kan svenska varor återta en del av de marknadsandelar de har förlorat under de senaste åren, såväl på exportmarknaderna som här hemma. Devalveringen gör det också möjligt att åstadkomma en sådan förbättring av bytesbalansen *utan* att den totala efterfrågan som riktas mot svensk produktion dämpas. Och detta är utomordentligt viktigt, eftersom det viktigaste hindret för en investeringsuppgång i det svenska näringslivet i dag – enligt vad bl. a. statens industriverk nyligen redovisat i sin höstrapport – är den svaga och instabila utvecklingen av efterfrågan.

Men förutsättningen för att nedskrivningen av kronan skall ge bestående positiva effekter på konkurrenskraften – och därmed på produktion, investeringar och sysselsättning – är att den inte åtföljs av en våg av kompensationskrav, som åter upp de positiva effekterna genom nya pris- och kostnadsökningar. Det är också nödvändigt att företagen använder devalveringsvinsterna till att förstärka sin konkurrenskraft och inte till kortsiktiga vinstdispositioner som bara gynnar aktieägarna.

För att undvika detta innehåller regeringens krisplan som andra punkt en rad fördelningspolitiska åtgärder, som skall göra det möjligt att fördela krispolitikens bördor efter bärkraft. Vi försöker både mildra bördorna för de grupper som har det svårast och säkerställa att de välbärgade medborgarna ställer upp efter förmåga. När det gäller stödet till de utsatta grupperna kan jag nämna höjningen av barnbidragen, speciellt då till flerbarnsfamiljerna, höjningen av vissa studiebidrag, bostadsbidrag och livsmedelssubventioner, de fortsatta marginalsattesänkningarna inom skatteomläggningens ram, den extra sänkningen av inkomstskatten för de breda löntagargrupperna, det faktum att fackföreningsavgiften till viss del görs avdragsgill – och att våra fyra vallöften om att bevara de sociala trygghetssystem som har byggts upp under arbetarrörelsens ledning nu infrias.

Men fördelningspolitiken innehåller också en rad åtgärder för att få de resursstarka att ställa upp efter bärkraft. Begränsningen av avdragsrätten i inkomstskatten fullföljs, förmögenhets-, arvs- och gåvoskatten skärps, vissa skattelättnader som har beviljats aktieägarna kommer att avskaffas, punktskatter tas ut på en del umbärliga varor och en utdelningsskatt skall hindra den nödvändiga vinstuppgången från att ytterligare förstärka

koncentrationen av makt och ägande i näringslivet.

Med hjälp av alla dessa åtgärder räknar vi med att ha lagt grunden för en snabb och återhållsam avtalsrörelse för 1983 – och detta utan att ha använt oss av hot och diktat, något som inte var helt främmande för våra föregångare i regeringen.

Men även om devalveringen på det sättet leder till en bestående förbättring av konkurrenskraften, kommer det att ta tid innan den ger utslag i ökad produktion och stigande sysselsättning. Samtidigt vet vi att vi står inför ett svårt vinterhalvår med risk för kraftigt stigande arbetslöshet. Regeringen lägger därför också, för det tredje, fram ett mycket omfattande arbetsmarknadspolitiskt program för att lindra de akuta svårigheterna. Det innehåller nya anslag för arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och särskilt till ungdomen riktade insatser. AMS ges ökade resurser till bristyrkesutbildning för att förebygga flaskhalsproblem inom industrin vid en kommande uppgång. Dessutom sätts speciella åtgärder in för att lindra de mycket svåra sysselsättningsproblemen i Norrbotten.

Men vi lägger också, slutligen och för det fjärde, fram en rad förslag som syftar till att direkt stimulera investeringarna både i det privata näringslivet och inom den offentliga sektorn. Det kommer, som jag sade, att ta tid – minst ett år – innan devalveringen ger utslag i ökade investeringar inom den konkurrensutsatta sektorn. Kapacitetsutnyttjandet är så lågt och osäkerheten om framtiden i många fall så stor att företagen antagligen kommer att vänta i det längsta med att satsa på att öka sin kapacitet.

För att snabba på investeringsuppgången förlänger vi nu frisläppen av investeringsfonderna och investeringsavdragen. Dessutom skall en obligatorisk avsättning med 20 % av 1983 års vinster göras till särskilda investeringsfonder. Vi startar också ett rejält offentligt investeringsprogram som har ett fyrfaldigt syfte.

För det första skall det bidra till att minska oljeimporten, bl. a. genom en kraftig utbyggnad av fjärrvärmenätet och en satsning på torveldning. För det andra skall det understödja industrins kommande expansion genom att bygga ut och modernisera det som kallas för infrastrukturen, bl. a. via förbättrat vägunderhåll, upprustning av SJ och modernisering av telenätet. För det tredje skall programmet försöka hejda utslagningen av vissa viktiga branscher, framför allt på byggnadsområdet. För det fjärde skall det bidra till att klara de akuta sysselsättningsproblemen.

Avsikten är inte att investeringsstödet skall rinna i väg till ett antal förlustföretag. Den industripolitiska akutmottagningen har stängts. Devalveringen har skapat förutsättningar för att det svenska näringslivet på egna ben skall kunna ta sig ur de rådande svårigheterna. Regeringen tänker därför också minska inslaget av statssubventioner i industripolitiken.

Detta är alltså vår ekonomisk-politiska plan. De fyra komponenterna är, för att sammanfatta, en kraftig konkurrensförstärkning, en rättvis fördelningspolitik, kraftfulla investeringsstimulanser och en omfattande insats i arbetsmarknadspolitiken. Det kan kallas för ett produktionsexpansivt alternativ. Vi väljer att stimulera industriproduktion och investeringar

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

samtidigt som vi strävar efter att så rättvist som möjligt fördela de bördor i form av sänkt privat konsumtion som detta i det första skedet måste medföra.

Jag vill betona att det är fråga om en helhetspolitik, där de olika inslagen hänger ihop, stödjer och förutsätter varandra. Därför kan vi också säga att vår politik utgör en "tredje väg" mellan de båda alternativ som annars har dominerat debatten och politiken, både i Sverige och utomlands.

Med viss förenkling kan de båda alternativen kallas "åtstrammingsalternativet" resp. "expansionsalternativet".

Den renodlade expansionspolitiken syftar till att genom stimulanser till inhemsk efterfrågan, och då framför allt till den stora delen av denna efterfrågan, dvs. den privata konsumtionen, åstadkomma ökat kapacitetsutnyttjande och full sysselsättning. Problemet är att den samtidigt för med sig risk för ökad inflation och med stor säkerhet försämrad bytesbalans – i synnerhet om konkurrenskraften i utgångsläget är svag. Får vi en högre prisstegringstakt, försvagar det konkurrenskraften ytterligare, och därmed kommer på sikt produktion och sysselsättningsläge tvärtom att försämrans. Den prioritering av kampen mot arbetslösheten som ligger i denna strategi, där man expanderar på alla områden, gäller således i själva verket bara på kort sikt.

I åtstrammingsalternativet, å andra sidan, eftersätter man sysselsättningen också på kort sikt. Genom en politik som beskär efterfrågan tvingar man fram en nedpressning av reallönerna. Praktiken visar att det oftast tar vägen över en ökad arbetslöshet. I teorin skall det medföra en strukturell anpassning av industrin och konkurrenskraftiga lönekostnader – vilket på sikt tillåter en ökad sysselsättning igen.

Men alla erfarenheter visar att denna strategi är behäftad med en rad svåra problem. Framför allt gäller att den arbetslöshet och den utslagning av kapital som blir nödvändig under anpassningsperioden leder till ett stort slöseri med resurser. Erfarenheterna visar också att detta slöseri med resurser både måste vara mycket omfattande och måste pågå under lång tid för att ge den avsedda nedåtpressande effekten på löner och priser. Men allvarligast är att det inte finns några som helst garantier för att arbetslösheten, då den eventuellt till sist har lyckats pressa ned inflationstakten, på nytt kan fås att återvända till sin ursprungliga, lägre nivå. Risken är stor att arbetslösheten permanentas på en högre nivå. Det är precis vad som har inträffat i en rad länder i Västeuropa och i Nordamerika, där denna politik har bedrivits. Nu ser vi den i form av ungdomsutslagning och sociala spänningar, som jag talade om i början.

Det vi nu presenterar är enligt vår mening en väl avvägd blandning av offensiva och strama inslag i politiken. Detta syftar till att avhjälpa obalanserna i ekonomin, samtidigt som vi håller uppe sysselsättningen och skyddar välfärdsstaten.

Vad kan man då säga om de alternativ till detta som oppositionspartierna till äventyrs nu lägger fram? Skulle de klara att bryta denna utveckling? Är

det någon väg mellan den sterila åtstramningen och den ansvarslösa konsumtionsstimulansen?

Tyvärr måste man svara nej på båda punkterna. Och det gäller både för moderaterna och för mittpartierna och även för kommunisterna.

Moderaterna står, som vanligt, i en klass för sig. De har lyckats att säga nej till samtliga förslag som regeringen lägger fram – utom det utökade stödet till flerbarnsfamiljerna. Någon devalvering var tydligen inte nödvändig.

Lars Tobisson sade även nu att kronan i själva verket bara vara mycket litet övervärderad, några få procent, och att det därför inte var några som helst problem att gå vidare utan att göra några justeringar av kronans yttre värde. Först och främst måste man fråga sig: Om nu kronan var i stort sett rätt värderad, varför hade inte någon återhämtning skett i industrin? Varför låg bytesbalansunderskottet kvar på sin höga nivå? Varför fortsatte industrisystemsättningen att minska? Varför fortsatte utslagningen av produktion och företag? Det är i så fall en mycket avancerad teori som jag aldrig tidigare har hört framföras från konservativt håll, nämligen att kostnaderna inte spelar någon roll, utan att vi alltså helt kan bortse från kostnadsläget och förutsätta att allt är i gott skick och i god ordning. Men i den moderata motionen står det, att om det var något fel på kronans värde, skulle man klara detta genom att sänka lönerna. Det skulle vara intressant att få en liten anvisning om hur detta skulle gå till. Hur sänker man i en moderat regering de löner som utgår i kronor och ören? Lars Tobisson utlovade visst en moderat regering redan i januari, i varje fall senast i oktober 1985. Då skulle landet ha en rent moderat regering. Jag hoppas att budskapet gick fram till herrar Åsling och Wirtén. Hur gör man? Skall man ingripa genom lagstiftning för att riva upp avtal och sänka folks löner? Eller vad är moderaterna egentligen ute och talar om?

Sedan är det naturligtvis konsekvent att man helt fördömer alla fördelningspolitiska åtgärder som har ett utjämnande syfte, eftersom de skulle försvaga företagsamheten. Man förhånar arbetsmarknadspolitiken. Den utdöms som städgumma. Man kan fråga sig: Vad skulle egentligen den moderata politiken, kombinerad med en total ovilja att använda sig av arbetsmarknadspolitiken, innebära för arbetslösheten i Sverige? Det går lätt att peka på utländska exempel, där man förfar på just det sättet. Då är det inte fråga om någon arbetslöshet på 3–4 % som i Sverige utan om en arbetslöshet på 10–15 %. Problemet med moderaternas redovisning av sin politik är att den bara är en halvkväden visa. Det centrala budskapet, och det har vi nu hört nästan till leda, är att den offentliga sektorn är roten till allt ont och till alla problem. Skär man bara ned tillräckligt mycket inom den offentliga sektorn, återvänder nästan som genom ett trollslag lönsamhet och framtidstro inom näringslivet. Men hur detta går till, vilka mekanismer och krafter som sätts i rörelse för att sjukvården blir sämre och utbildningen mera bristfällig än den redan är, osv., har jag aldrig sett någon riktigt bra redovisning av. För ett par år sedan var det mycket tal om utbudsekonomi, som skulle rädda Sverige och världen. Då hade moderaterna läst i de kanoniska skrifterna från Chicago och Kalifornien, kanske framför allt Kalifornien. Det framgick att kunde man bara skära ned de offentliga

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

utgifterna och sänka skatterna skulle ett oant välstånd komma över nationen. Är hemligheten bakom moderaternas politik egentligen den att man hyllar den utbudsekonomiska skolan? Man talar inte så mycket om saken, men detta kan möjligen bero på att teorin slutgiltigt havererat i det land där den har tillämpats, dvs. i USA.

Detta mognar till slut i en ganska dyster slutsats. Men jag tror inte att det här egentligen bekymrar moderaterna. Jag tror inte att Lars Tobisson, Ulf Adelsohn eller någon annan moderat bryr sig om arbetslösheten och dess konsekvenser. Vad man i USA, och konservativa partier i andra länder, är ute efter är helt enkelt en omfördelning av inkomster och välstånd från vad som kallas den offentliga sektorn till den privata, vilket i allmänhet betyder från människor i små omständigheter till dem som har det bättre ställt – och detta råkar vara de konservativa partiernas kärntrupper. Att man bedriver det slaget av intressepolitik förvånar naturligtvis inte. Det står varje parti fritt att driva intressepolitik för de grupper som företräds. Men det blir hyckleri när ett konservativt parti framställer sig som speciell förkämpe för de svaga och utsatta. Det har man gjort både i går och i dag i denna kammare. Det ni då förtiger är kostnaderna för vanligt folk i form av arbetslöshet och försämrad standard som skulle följa av moderaternas politik när det gäller skatterna, den offentliga sektorn och sysselsättningen. Det är verkligen en rå intressepolitik, till förmån för de bättre lottade i samhället. Det kan inte döljas ens av den mest fantasifulla retorik.

När det gäller mittpartierna tycker jag att de representanter som framträder mest ger intryck av att vara människor som inte lärt någonting och inte heller förstått särskilt mycket. Mittpartierna regerade landet fram till oktober. Under deras styre sjönk Sverige allt djupare ned i en ekonomisk kris. Nu hävdar man, tydligen på fullt allvar, att om vi har några problem i dagens Sverige beror det på att Sverige bytte regering den 8 oktober. Hade bara mittpartierna fått fortsätta med samma politik hade allting ordnat sig.

För att klara hem den här mytbildningen har man skapat sig en alldeles egen teori. Den omfattas bara av företrädarna för folkpartiet och centern. Den säger att devalveringen i oktober inte orsakades av den ekonomiska utvecklingen i Sverige och den ekonomiska politik som hade förts, utan den orsakades av en SIFO-undersökning som publicerades den 15 september. Detta utlöste allt som senare hände.

”Det var först några dagar före valet, när opinionsinstitutet förutspådde en socialdemokratisk seger, som valutan började strömma ut”, skriver man i centerns partimotion.

Det är en centeristisk klurighet att påstå att ur en SIFO-mätning utlöses en ekonomisk kris. Därmed är de som haft ansvaret för landets ekonomi i sex år befriade från detta ansvar. Herr Zetterberg i SIFO är användbar till mycket, tydligen också till att skriva ut in blanko-checkar för regeringen.

Men ni kan ändå inte ljuga bort verkligheten. Som finansutskottet redovisar började ett kraftigt valutautflöde redan hösten 1981. Under perioden november 1981 till juli 1982 var valutautflödet inte mindre än 10

miljarder kronor större än underskottet i våra löpande affärer – det var alltså 19 miljarder, jämfört med underskottet i bytesbalansen som var 9 miljarder. Till dem lånade man utomlands i rask takt.

Den 15 september inträffade inte bara den här SIFO-mätningen, utan också publiceringen av siffrorna för handelsbalansens underskott för augusti. Det visade sig vara för en enda månad 5,1 miljarder kronor – absolut det största underskott vi någonsin har redovisat. Efter detta devalverade två nordiska länder sina valutor. Då, när alla dessa faktorer hade lagrat sig ovanpå varandra, satte valutautflödet i gång.

Mot bakgrunden av dessa obestridliga fakta, herr talman, är det orimligt att säga att valutaspekulationen i september och oktober skulle ha utlösts av en SIFO-undersökning.

Under hela den tid då denna process pågick för regeringspartierna omkring och talade om att Sverige var på rätt väg. Men den här gången gick det inte att lura väljarna.

Det må vara att man försöker skriva sig fri från historien. Allvarligare är att dessa partier hävdar att det även i dag – efter devalveringen – skall föras samma politik. Detta får svåra konsekvenser för innehållet och sammanhanget i oppositionens politik.

Jag sade att vi efter devalveringen behöver genomföra en rad fördelningspolitiska åtgärder. De utgör enligt vår mening en oundgänglig förutsättning för att människorna skall acceptera den neddragning av den privata standarden som devalveringen under en övergångsperiod för med sig. Alla dessa åtgärder förkastas nu. Om ni skulle få er vilja igenom, skulle den nödvändiga resursöverföringen från konsumtion till sparande genomföras i strid med vad medborgarna upplever som rättvist och riktigt. Det skulle bädda för avtalsrörelser på nivåer som definitivt inte bidrar till att föra landet ur krisen.

Det är naturligtvis helt konsekvent att man nu snabbt har bytt uppfattning om budgetunderskottets innebörd. Man kritiserar den nya regeringen för budgetunderskottets storlek, men säger nej till alla försök att förstärka inkomstsidan. Det kan man givetvis göra, om man följer moderaternas exempel. De säger nämligen nej också till alla utgifter, inkl. utgifterna för arbetsmarknadspolitiken. Arbetslösheten får rasa, Statsföretag gå i konkurs osv. De är konsekventa. Mittenpartierna däremot godtar stora delar av både investeringsinsatserna och arbetsmarknadspolitiken, men säger nej till att det över huvud taget skulle behövas pengar till detta. Det är, som finansutskottets ordförande påpekade, mycket enkelt att begripa att ni får ett betydligt större budgetunderskott när ni säger ja till utgifterna men nej till inkomsterna. Nu känner jag emellertid igen folkpartiet och centern. Så här var det när ni förra gången var i opposition.

Naturligtvis är frågan om budgetunderskottet en central fråga i den ekonomiska politiken. Det är högst rättmätigt att riksdagen får en så klar beskrivning som möjligt av hur det står till under innevarande budgetår. Nästa budgetår skall ju presenteras i budgetpropositionen i januari.

Läget är detta: I våras förutspådde man att budgetunderskottet skulle bli

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

76 miljarder kronor detta budgetår. I dag måste vi konstatera att det, enligt riksrevisionsverkets senaste prognos, blir nästan 94 miljarder. Dessa siffror är sannolikt fortfarande osäkra, men uppenbarligen handlar det om en kraftig ökning av budgetunderskottet – enligt den senaste prognosen om en uppgång på 16 miljarder jämfört med den statsbudget som i våras fastställdes av den dåvarande riksdagsmajoriteten.

Att underskottet ökar med 16 miljarder är en följd dels av att utgifterna ökar med 20 miljarder, dels av att inkomsterna ökar med bara 4 miljarder. Det är enligt vår mening klart – det har också tagits upp i den tidigare debatten – att mer än tre fjärdedelar av denna utgiftsökning på 20 miljarder helt enkelt är efterlämningar av den borgerliga politiken.

6 miljarder går till insatser på industripolitikens område – framför allt förlusttäckningar i Statsföretag och andra statliga företag. Nu hävdar Nils Åsling att detta var i stort sett onödigt. Enligt honom behövde vi inte "vräka" så här mycket pengar över Statsföretag. Det gällde faktiskt, Nils Åsling, att rädda denna koncern från likvidation – det var det som det handlade om. Under den förra industriministerns tid, dvs. under Nils Åslings tid, hade Statsföretags ekonomi successivt undergrävts av stora underskott, lån med höga räntor och en dålig soliditet. Det gjorde att denna rekonstruktion var alldeles nödvändig. Man spar inte pengar om man nu ger Statsföretag så begränsade belopp att företaget om ett halvår eller ett år står där igen och konstaterar att likvidationshotet på nytt är aktuellt.

Vi har inte tagit till en enda krona för mycket utan precis bara nått och jämnt så mycket att vi kan säga att nu kan företaget klara sig självt. Det ligger inga uppmaningar till stora expansioner av Statsföretag i detta. De har ju, gubevars, arbete nog med att klara de företag de har, med ett stort antal som i dag går med stora förluster.

Ytterligare 3,5 miljarder av utgiftsökningen består av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag vill fråga mittenpartierna: Ni som accepterade dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder, inser ni inte att de är en nödvändig följd av den politik som förts, med en kraftig försämring av sysselsättningsläget och att merparten var sådana som egentligen borde ha genomförts för mer än ett halvår sedan – möjligen kunde litet pengar ha sparats på andra håll i budgeten i stället.

Sedan visar det sig att den tidigare regeringen mycket grovt underskattade räntekostnaderna på statsskulden. Inte mindre än 7 miljarder av den totala utgiftsökningen beror på stigande statsskuldräntor. Till större delen beror det på att räntekostnaderna för den svenska statsskulden har ökat, därför att budgetunderskottet blir större än beräknat och därför att man har infört s. k. statsskuldväxlar i stor utsträckning för att låna upp pengar, vilket har höjt den genomsnittliga räntesatsen. Det senare borde i varje fall ha förutsetts av dem som startade den politiken.

Sedan är det 2,5 miljarder som beror på devalveringen, vilket har ökat värdet av den utländska statsskulden. Men jag vill hävda att om man inte hade devalverat så hade räntekostnaden ändå höjts för staten, därför att

alternativet till devalvering var en kraftig höjning av räntenivån, och därmed hade statsutgifterna gått i höjden.

Vi kan alltså summera 6 miljarder för den borgerliga industripolitiken, 3,5 miljarder för att hejda den fortsatta försämringen av arbetsmarknaden, 7 miljarder i räntor. Det är sammantaget över 16 miljarder kronor i utgiftsökningar som i allt väsentligt är ett arv från den borgerliga regeringstiden. De återstående 4 miljarderna tar vi däremot helt och fullt ansvar för. De beror på bl. a. kostnaderna för det investeringsprogram som vi har. Men i det sammanhanget bör man också notera att de utgiftsökningarna ganska precis motsvaras av de intäktsökningar som är en följd av bl. a. de skattehöjningar som vi har föreslagit och som de borgerliga partierna så hårt motsätter sig.

Herr talman! Sanningen är att de borgerliga partiernas politik, den som de har presenterat i sina reservationer här i dag, ger sämre pensioner, sämre sjukförsäkring, sämre arbetslöshetsförsäkring, lägre daghemsutbyggnad, mindre bostadsbyggande, högre matpriser och dessutom sämre statsfinanser – detta på grund av att de borgerliga partierna inte ens klarar finansieringen av de utgifter de nu är beredda att påta sig.

Det var intressant att höra att de stora sparplaner som de borgerliga partierna går och bär på skall offentliggöras i januari. Vi ser med både bävan och förväntan fram emot beskedet om hur ni skall dra ned utgifterna med 12 eller 25 miljarder, eller vad det nu är fråga om. Jag beklagar i och för sig att den borgerliga oppositionens politik har fått den här inriktningen. Slutsatsen blir att de vill fortsätta på samma sätt – moderaterna är allra värst och mittenpartierna är som vanligt ett halvt steg efter.

Det är fråga om samma sterila åtstramningspolitik man förde före regeringsskiftet. Det finns ingenting nytt, inte ett enda inslag av nytänkande. Man trodde att ett präktigt valnederlag för de förutvarande regeringspartierna möjligen skulle ha föranlett dem att någonstans sätta sig ned och fundera på om det var något fel i det de gjorde – det har de tydligen inte gjort. De skulle vilja fortsätta på samma sätt – jag beklagar detta.

Det hade varit önskvärt med en större öppenhet gentemot de uppriktigt menade försök som vi gör att bryta en ny väg i den ekonomiska politiken. Därför nödgas jag konstatera att regeringsförslaget är det enda existerande alternativet för den ekonomiska politiken. Det innebär två saker – dels att man tar krafttag för att minska obalanserna, dels att man samtidigt vägrar att ge avkall på kravet på full sysselsättning. Det här kommer att bli kärt, det har vi gjort helt klart. Notan efter de gångna sex åren är förskräckande stor och nu måste den betalas – men, herr talman, det är inte omöjligt, det kommer framtiden att visa.

Anf. 68 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Början på Kjell-Olof Feldts anförande var magnifik. Han manade fram bilden av det konservativt styrda Danmark, där arbetslösa ungdomar far illa. Danmark styrs av en borgerlig koalitionsregering sedan

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

oktober i år. Arbetslösheten steg till nuvarande nivåer under åratals av socialdemokratisk regering.

Fortsättningen av anförandet blev inte så intresseväckande som denna snabba utflykt till grannlandet lovade. Det lät i stora delar som ett utförligt pressmeddelande över propositionen. Där fanns dock inte ett ord om det senaste inslaget i den ekonomiska politiken, det beslut som fattades tidigare i dag. Eftersom det av naturliga skäl inte har kunnat beredas i utskott, förtjänar det att belysas här.

Den gångna natten var inte underbar. Den var vedervärdig – regn och storm och högvatten. Själv oroade jag mig för den brygga i Göteborgs södra skärgård som jag ägnade en stor del av förra sommaren att bygga. Inte heller för Kjell-Olof Feldt var det någon underbar natt. Jag är inte ens säker på om han var med när statsministern stack svansen mellan benen och gjorde upp med vpk.

Lars Werner däremot har i dag hög svansföring. Nu är det svansen, hans svans, som styr den ekonomiska politiken. Det kunde vara intressant att höra vad den blivande finansministern tycker om uppgörelsen. Är det verkligen bra att låta medborgarna betala en allt större del av sina matkostnader på annat håll än i livsmedelsaffären? Har inte de gångna åren lärt oss att konsumtionsmönstret då snedvrids till förmån för subventionerade livsmedel, vilket får återverkningar även i produktionsledet. Matsubventionerna skall finansieras med höjda punktskatter. Men, Kjell-Olof Feldt, skulle inte skatten på tobak ha höjts i alla fall? Leder inte uppgörelsen i realiteten till en försvagning av budgeten till ett ökat underskott? Under alla omständigheter höjs skattetrycket, och statsutgifterna växer. Sveriges världssämsta notering i dessa båda avseenden förvärras ytterligare. Rundgången i ekonomin tilltar. Skatte- och utgiftskarusellen snurrar ännu snabbare. Stämmer detta verkligen med Kjell-Olof Feldts program för hur Sveriges ekonomi skall saneras?

Anf. 69 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Låt oss klara ut en del av den diskussion om tillgänglig statistik som vi under några sammanträden fört. När det gäller valutaflödet skulle jag vilja hänvisa finansministern till statistiken från Sveriges riksbank, som visar att valutaflödet under sista veckan i augusti steg i ett accelererande tempo upp mot toppnoteringen sista veckan i september. Slutnoteringen för september anger ett utflöde som är väsentligt mycket större än under motsvarande månader tidigare. Det är ju ett ovedersägligt bevis för att oron i samband med valrörelsens slutskede och valresultatet sannolikt blev det som utlöste devalveringen.

Beträffande budgetalternativen och budgetunderskotten vill jag säga att jag tycker det är mycket märkligt att finansministern här framhärdar i att påstå att mittenpartiernas budgetsaldo är väsentligt mycket sämre än regeringens. Han tar sig före att i den kompletteringsbudget som man har lagt fram räkna med utgifter för kommande budgetår – ta kommunikationshuvudtiteln t. ex. På samma sätt gör man när det gäller de statliga företagen. Jag

vill utan vidare klart deklarerat att ett tillskott på 5 miljarder kronor till de statliga företagen inte innebär att man, som finansministern säger, inte ger dem en krona mer än vad de behöver, utan det är faktiskt att gödsla med pengar. Det är att ge Statsföretag en likviditet som inte är nödvändig. Framför allt – och det är det anmärkningsvärda – innebär det att inte ålägga de statliga företagen att inom sig själva frigöra kapitalresurser och att skapa en ändamålsenlig struktur. Detta räknar man som ett faktum, som även mittenpartierna måste acceptera. Vi accepterar det inte, för det är inte realistiskt, det är inte affärsmässigt och det är inte rimligt från några synpunkter.

Devalveringen skapar svängrum, sade finansministern i sitt tal, för företag. Han skulle kanske ha kunnat tillägga att den skapar svängrem för löntagarna – precis tvärtemot det valbudskap som man mötte väljarna med under valrörelsen. Man har gjort en helomvändning. Nu anklagar man mittenpartierna för att sakna alternativ. Vårt alternativ är ju att inte göra några manövrer av den typ som i så hög grad äventyrar det som har uppnåtts av kontinuitet och stabilitet, i form av sänkt inflation och tillförsikt för den svenska ekonomin. Det är ändå på det sättet man måste bygga upp den svenska industrins konkurrenskraft.

Anf. 70 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Herr talman! Det är ju ett känt knep i debatter att försöka förenkla den ena sidans ståndpunkt på ett sådant sätt att i varje fall inte representanterna för den känner igen det och sedan polemisera emot det. Det var precis vad jag tyckte Kjell-Olof Feldt nu gjorde. Han framställde de två sidornas ekonomiska politik så, att det var åtstramningspolitik eller – om man går den motsatta vägen – stimulanspolitik. Vi skulle då stå för åtstramningspolitiken i den gamla mittenregeringen. Socialdemokraterna vill nu presentera en ny, tredje väg, som det ståtligt hette.

Det här är ju fel, Kjell-Olof Feldt. Uppenbarligen har ekonomi- och budgetministern inte ett dugg lyssnat på det huvudanförande jag har hållit här i dag. Jag koncentrerade mig där på att just visa hur man med vår politik kunde arbeta sig ur krisen, var de offensiva delarna i vår politik ligger. Det är inte så att vi bara arbetar med besparingsmodeller. Det trodde jag var klarlagt vid det här laget.

Men det är naturligtvis enklare att föra debatten på det sätt som ekonomi- och budgetministern gör. Lika fullt är det naturligtvis fel.

Får jag sedan säga att när det gäller devalveringen finns det väl rätt mycket av riktig teori i det som Kjell-Olof Feldt anför. Men man måste ju, i likhet med en annan mycket framstående socialdemokrat som talade om de här tingerna i finansutskottet, komma ihåg att det skall till rätt viktiga förutsättningar för att devalveringen skall gå i lås. En sådan del var ekonomi- och budgetministern själv inne på, nämligen att man skulle hålla tillbaka konsumtionen.

Han sade att man i dag har lyckats få igenom de fyra vallöftena och att de utgjorde ett viktigt inslag när det gällde att få den socialdemokratiska

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

politiken att gå ihop. Men vad innebär då detta, annat än att man ökar konsumtionen? Vallöftena som ni avgett betyder ju att konsumtionen släpps fram, och att utrymmet för industrins investeringar minskas. Resultatet blir återigen ett växande budgetunderskott, med räntepress och andra svårigheter som följd. Allt större summor måste ju lånas upp, och därmed följer räntepressen.

Med anledning av vad Kjell-Olof Feldt sade här om statskuldsväxlar vill jag fråga: Är det inte bra att den upplåningen lyckats, så att en del av det stora budgetunderskottet har kunnat finansieras? Vilka vägar tänker Kjell-Olof Feldt gå framöver, om alternativet statskuldsväxlar ej skall användas?

Får jag till slut bara fråga: Hur är det med besparingssidan när det gäller den socialdemokratiska politiken? Skall systemet med besparingar tillämpas eller inte?

Anf. 71 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror att ekonomi- och budgetministern och jag är rörande överens om att undersysselsättningen – eller sysselsättningsunderskottet, som Kjell-Olof Feldt sade – är det absolut värsta problemet. Det har också varit grunden för mina inlägg här i dag.

Vi är också överens om att efterfrågan ute i världen är oerhört låg. Det finns väldigt små förutsättningar för expansion på exportmarknaden. Det gäller då en expansion på traditionellt sätt, som det var tidigare när svensk ekonomi hade ett försprång och efterfrågan var stor.

Men sedan säger ekonomi- och budgetministern att man väljer en tredje väg, mellan allmänna stimulanser och åtstramningspolitik. Man har ett slags produktionsexpansivt alternativ. Jag kan hålla med om att alternativet är produktionsexpansivt i någon mån. Men dessutom innebär det åtstramningar för vanligt folk och skattelättnader för höginkomsttagare, för vilka det definitivt inte blir någon åtstramning. Vidare innebär det att man gömmer undan frågan om makten över investeringarna. Fondfrågan skjuts långt bortom horisonten, såvitt jag hittills har kunnat bedöma saken.

Vid sidan av de tre nämnda alternativen finns det ett fjärde alternativ, trots att ekonomi- och budgetministern sagt att oppositionen – jag räknar mig dit – inte har något alternativ. Det gäller den planerade utvecklingen. Man investerar direkt för produktion avsedd för samhällsnyttiga behov. Man nationaliserar kreditväsendet, så att investeringarna kan styras i högre grad än som nu är fallet. Man bygger upp ett fondsystem, som blir ett verktyg när det gäller att skapa nya jobb i nya branscher. Det behövs ju så väl, om vi skall kunna komma ut ur nuvarande sysselsättningsknipa.

Jag skulle vilja fråga ekonomi- och budgetministern: Vilket är ert alternativ till fortsatt privatkapitalistisk hegemoni över ekonomin och till fortsatt privatkapitalistisk makt över investeringarna, något som innebär ökade investeringar undan för undan utomlands? Vilket är ert alternativ till den utveckling som i dag pågår?

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Herr talman! Lars Tobisson vill inte att debatten skall handla om proposition 50 utan om proposition 55, som riksdagen beslöt om för en stund sedan. Han tar ju upp den s. k. uppgörelsen mellan regeringen och vänsterpartiet kommunisterna. Det är klart att jag förstår behovet från moderaternas sida att nu göra denna omflyttning av skatter från livsmedel till tobak till en stor del av den ekonomiska politik som regeringen för. Helt plötsligt är denna omläggning, till ett belopp av 430 milj. kr., huvudinnehållet i den ekonomiska politiken. Jag vill bara påminna Lars Tobisson om att det ekonomisk-politiska program som riksdagen diskuterar och fattar beslut om här i dagarna har en omslutning på 10 miljarder. Och omläggningen från livsmedel till tobak handlar om i runda tal 400 milj. kr.

Det kan vara riktigt att denna förändring påverkar konsumtionen. Det är möjligt att folk kommer att röka mindre och dricka mer mjölk. Men om detta är en snedvridning av konsumtionsmönstret i landet har Lars Tobisson och jag inte samma uppfattning om sundhet och om den sunda själens hydda, som är en sund kropp – detta sagt även om jag kanske inte själv praktiserar mjölkdrickande i samma utsträckning som jag borde låta bli tobak. Men hela denna frågeställning om att den ekonomiska politiken ändrar innehåll och riktning genom att man ändrar skattebördans fördelning tycker jag är en orimlig ståndpunkt.

Sedan vill jag säga till Nils Åsling: Det är litet allvarligt att han anklagar regeringen för att ha fifflat med bokföringen – jag såg det också i centermotionen – att vi skulle ha bokfört mängder med utgifter på det här budgetåret som inte hörde hit och som i själva verket borde hamna någon annanstans.

Saken är den att jag har övertagit Rolf Wirténs budgetavdelning – jag måste säga att den är utomordentligt kompetent och har gjort betydande insatser den här hösten. Och jag har varit mycket noga med att vi inte skall kunna anklagas för någon falsk bokföring, för jag begrep att den anklagelsen skulle komma, genom att vi övertog en budget i det skick som den var. Och jag har försäkrat mig om att utgiftsbelastningen har fördelats enligt precis samma metoder och principer som min företrädare använt. Det vore bra om Nils Åsling och centern kunde upphöra med detta misstänkliggörande av budgeten och dem som upprättat den.

Om vi gödslar Statsföretag med pengar beror det på att företaget varit utomordentligt svältfött. Jag måste be Nils Åsling redovisa var någonstans i Statsföretagskoncernen vi skulle kunna plocka fram stora belopp för att täcka förlusterna i ASSI och andra statsägda företag. Vi hittar dem inte. Nils Åsling har tydligen gömt undan pengar som finns och kan tas fram. Det vore bra om vi fick reda på det – då kunde vi se till att pengarna togs fram och användes. Jag är rädd för att de kommer att behövas i framtiden också.

Slutligen: Det låter så lustigt när Nils Åsling säger att det med mittenpartiernas framgångsrika politik hade uppstått kontinuitet och stabilitet i den svenska ekonomin. Jag måste säga att den kontinuiteten och stabiliteten avspeglas främst i de kraftigt fallande kurvorna som gäller den

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

ekonomiska utvecklingen i landet. Den nedgången har varit både kontinuerlig och stabil, Nils Åsling – månad för månad, år för år. Men den kontinuiteten och stabiliteten har nu fört oss nästan till avrundens rand, och därför måste vi nog bryta den och åstadkomma en annan inriktning av de här kurvorna.

Jag var med 1975–1976 under den s. k. överbyggningspolitikens dagar. Nu säger Nils Åsling att den politiken var olycklig och att han beklagar den. Och så erkänner han att Nils Åsling och centerpartiet tydligen var med på något litet hörn. Jag måste då påminna Nils Åsling om att han är onödigt modest beträffande finansutskottets inflytande under dessa år. I varje fall tyckte Nils Åsling själv på den tiden att viktigaste institutionen i den svenska politiken var finansutskottet. Det finns ett berömt betänkande från våren 1976, författat av Nils Åsling, där han säger att det nu är mittenpartierna som präglar den ekonomiska politiken. Det var den som var världens största katastrof efter några månader, när de borgerliga partierna hade vunnit valet.

Rolf Wirtén tycker att jag förenklar genom att undanskymma att det fanns offensiva inslag i den politik som folkpartiet och möjligen också centern förde. Jag kan ge honom rätt i att helt utan sådana ansatser var den inte, men en del av det som Rolf Wirtén nämnde imponerar inte särskilt mycket som exempel på offensiva inslag. Att man t. ex. gav varje aktieägare 4 500 kr. i särskilt avdrag har inte efter vad jag har sett medfört några som helst gynnsamma verkningar på industrins utveckling. Det är möjligt att det har drivit upp aktiekurserna ytterligare en bit, men vi spårade inte någon som helst ökad investeringslusta eller något bättre läge för det svenska näringslivet under den här perioden.

Det lilla som har gjorts när det gäller forskning är bra. Vi kommer att göra mera nu, men det hade varit värdefullt om man tagit ett kraftigare tag i investeringsverksamheten på det offentliga området.

Beskrivningen var nog inte så förenklad från min sida att jag bortsåg ifrån att man gjorde vissa försök. Men kom ihåg att när ni någon gång försökte gå litet längre, då var Lars Tobisson och hans partikamrater där och halade in er. Vårt förslag om avsättning av vinster för att försöka styra investeringarna går ni nu emot. Jag vill bara påminna om att ni föreslog detsamma för 1983 års investeringar, men det fick ni inte genomföra för moderaterna. Så har det gått med mycket av det som hade kunnat vara offensivt i mittenpartiernas politik. Det dödades av moderaternas ovilja att göra någonting över huvud taget.

Sedan måste jag säga att jag blev litet förvånad när förre ekonomi- och budgetministern inte har uppfattat att genomförandet av våra vallöften inte ökar konsumtionen. Varför i all sin dag har vi haft en och en halv dags träta om höjning av momsen, om det inte varit så att vi ville dra in precis lika mycket köpkraft som den som går ut via sjukförsäkring, pensioner och arbetslöshetsförsäkring? Det var ju för att nollställa effekten på konsumtionen som vi ville höja momsen. I annat fall hade vi inte gjort det. Då hade det blivit som Rolf Wirtén sade, men han har alltså fel på den här punkten.

Rolf Wirtén frågar mig också om hur nästa budget skall se ut. Han borde veta att det får riksdagen besked om i januari. Dessutom förklarade ju Lars Tobisson att de borgerliga minsann inte tänker redovisa sina sparplaner – om det blir några – förrän i januari. Rolf Wirtén får alltså ge sig till tåls.

Slutligen några ord till Hans Petersson i Hallstahammar. Han kräver ett alternativ till privatkapitalismen. Jag menar att den svenska blandekonomin, som den har utformats under de senaste årtiondena, i väsentliga delar är ett demokratiskt alternativ till privatkapitalismen. Vi har ersatt den råa marknadsekonomin med mycket av krafter som verkar åt andra håll, som verkar för utjämning, rättvisa, välfärd och en stor offentlig sektor och som ger människor en annan fördelning av välfärden än vad marknadsekonomin skulle ge. Observera att Lars Tobisson säkert ser blandekonomin som en av sina värsta fiender. Det är därför man bekämpar den så kraftigt. Här måste vänsterpartiet kommunisterna, om man nu på allvar skall vara med i den politiska leken, bestämma sig. Skall vi ha en öppen ekonomi, med fri handel gentemot omvärlden, då måste vi acceptera vissa grundläggande spelregler. Ni kan inte både förespegla de svenska konsumenterna och de svenska företagen att de skall få importera och exportera fritt och samtidigt tala om planhushållning, där ni skall styra och ställa. De två sakerna går aldrig ihop och kommer aldrig att göra det. Därför måste vi ha inslag av marknadsekonomi, som en fri verksamhet kräver.

Anf. 73 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Kjell-Olof Feldt försöker beskriva den vedervärdiga nattens uppgörelse som en omläggning av skatten från livsmedel till tobak. Personligen dricker jag mjölk men röker inte tobak. Jag vet inte om jag vågar fortsätta på det viset – då blir jag väl som vanligt beskydd för att smita från skatten.

Men min fråga till Kjell-Olof Feldt gällde om inte tobaksskatten skulle ha höjts i alla fall. Skulle han ha försummat att använda denna möjlighet att skattevägen försöka täppa till budgetunderskottet?

Sveriges och Kjell-Olof Feldts allt överskuggande problem är det stora budgetunderskottet. Det är – och där har han tur – mindre i dag genom att det fördes en borgerlig politik som åtminstone mot slutet innebar att utgiftsstegringen dämpades i förhållande till, under alla omständigheter, vad som skulle ha blivit fallet med den socialdemokratiska överbudspolitiken under de åren.

Men de åtgärder som hittills satts in från regeringens sida har följt det gamla socialdemokratiska receptet att höja skatterna – nu senast tobaksskatten. Samtidigt höjs statsutgifterna ännu mer. Mycket snart, sade jag i mitt anförande, kommer den dag då socialdemokraterna tvingas konstatera att skattehöjningar inte biter på budgetunderskottet. Mycket snart kommer den dag då Kjell-Olof Feldt tvingas börja spara på utgiftssidan. Men vart skall han då vända sig? Att dra ned på de stora subventionerna till vanliga levnadsomkostnader tycks inte bli möjligt. Matsubventionerna skall ju inte, som Olof Palme antydde i valrörelsen, heller skäras ned utan tvärtom ökas.

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU;
SkU)*

Det går inte att dra ner på boendesubventionerna, nu när Hans Gustafsson skall bygga Sverige ur krisen.

Beslutet tidigare i dag kan tolkas så, att även de stora transfereringssystemen är fredade. Sjukförsäkringen får inte röras, inte pensionsvillkoren heller. Men då har ju Kjell-Olof Feldt ingenstans att vända sig. Därför tvingas han, såvitt jag kan bedöma, ändå att göra något på de här områdena. Han har bara tvingats vänta ett tag till följd av den här omvägen som måste tas till följd av de fyra heliga vallöftena.

I gårdagens debatt pekade jag på utvecklingen inom pensionsområdet, på behovet av kraftigt höjda ATP-avgifter under senare delen av 1980-talet, om pensionsvillkoren skall vara oförändrade. Jag frågade om Kjell-Olof Feldt kan tänka sig att höja dessa avgifter med en procentenhet om året under en femårsperiod. Jag fick inget klart svar på min fråga i går. Kjell-Olof Feldt får nu en chans till.

Anf. 74 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Det vore intressant att dröja vid historien, inte minst finansutskottets, och överbrygningspolitiken i mitten på 1970-talet. Det pikanta i sammanhanget är ju att moderaterna då företrädde en mera expansiv politik än både dåvarande regeringen och mittenpartierna. Det finns kanske ingen anledning att i dag ta upp den diskussionen.

Den överbrygningspolitik som då fördes kan, mot bakgrund av dagens erfarenheter, sägas vara olycklig. Det var min konklusion, och vad man sedan den gången beslöt är någonting som tillhör historien. Huvudsaken är att man kan betrakta vad som har skett med en viss kylig avspändhet och dra lärdomar även av misstag som man kan göra som politiker.

När det sedan gäller bokföringen skall jag inte alls beskylla regeringen för falsk bokföring – det låter ju förskräckligt. Jag är inte riktigt klar över om regeringens bokföring är smart i överkant eller om den bara är amatörmässig. Men jag skulle vilja säga att vi nog föredrar att bokföra själva när det gäller vårt budgetalternativ.

Tag nu detta med väginvesteringar, där investeringar som sker 1984 bokförs på budgetunderskottet som resultat av äskanden på tilläggsbudgeten. Det tycker jag är fel. När det gäller Statsföretag har vi ett konkret alternativ, som innebär att Statsföretag får hälften av det tillskott ni föreslår. Ni säger att man skall ge fem miljarder, vi säger två. Det är, enligt den analys vi har gjort, fullt tillräckligt för att Statsföretag – på vanliga villkor, som näringslivet i övrigt får lov att tillämpa – skall kunna bemästra sin finansiella situation. Gruppen måste frigöra kapital själv och anpassa verksamheten till den givna ramen.

Det är slappheten som avspeglas i regeringens medelstillelning när det gäller Statsföretag som jag vill varna för. Och, herr finansminister, jag har en viss erfarenhet av hur man ställer krav på gruppen! Statsföretag måste faktiskt ha en utmaning att själv se till att komma på rätt köl. Det får inte Statsföretag så som regeringen nu har hanterat frågan.

Låt mig sedan säga några ord beträffande vårt alternativ. När jag talar om

kontinuitet avser jag detta att sätta inflationsbekämpandet i högsätet – precis som Kjell-Olof Feldt gjorde i den skrift han gav ut i valrörelsen under rubriken Ett handfast och konkret program, där målet var att pressa ned inflationen till 5–6 % nästa år, så att man skulle uppfylla OECD-prognosen. Vart har det målet tagit vägen? Det är kontinuitet, och det är på det sättet man kan värna om konkurrenskraften.

Vidare bör anpassningen av konsumtionen till befintliga resurser lämpligen ske rakt fram och ärligt och inte via omvägar såsom konkurrensdevalveringar.

Anf. 75 ROLF WIRTÉN (fp) replik:

Herr talman! Innan den här debatten tar slut skulle jag vilja korrigera en sak som har blivit snett framställd från socialdemokraterna. Framför allt statsministern själv har använt överord. Han talade om den "hjärtskärande" upplevelsen, nämligen att när han gick in i kanslihuset var det ett mycket stort budgetunderskott, mellan 90 och 94 miljarder, men när han lämnade kanslihuset var det bara drygt 3 miljarder.

Det här är en något sned framställning. Ser man exempelvis på budgetåret innan han lämnade finner man att vi då, herr finansminister, hade 11 miljarder i underskott. Budgetåret 1975/76 var ett exceptionellt inkomstår, då inkomsterna ökade med 14 % medan man under resten av 1970-talet hade en stabil utveckling, alltså ingen som helst inkomstökning, räknat i fasta priser.

Så förhåller det sig, och därför är inte utvecklingen riktigt så dramatisk som man vill framställa den. Den är naturligtvis allvarlig nog, och det är därför vi måste arbeta med det dubbla greppet – att både arbeta och spara oss ur krisen på det vis som vi konsekvent har gjort under de senaste åren.

Ekonomi- och budgetministern säger att han har tagit över en mycket kompetent budgetavdelning. Jag är naturligtvis beredd att ge samma betyg. Jag har jobbat med människorna där några år och vet vad de går för. Då finns det heller ingen anledning att ifrågasätta den uppgift som samma budgetavdelning under min ledning var med om att ta fram i april i år, som pekade på att man kunde gå ned i budgetunderskott från 83 till 76 miljarder. Det var samma budgetavdelning som gjorde den bedömningen då. Därefter har det tydligen inträffat en del saker som tvingar upp underskottet, och det får vi granska närmare när vi får det hela redovisat i detalj.

Låt mig säga några ord beträffande Statsföretag – som är en sektor i vårt näringsliv där man i och för sig kan kasta in miljardpåse efter miljardpåse och de försvinner lika snabbt som ostar i ett rättbo. Det här är ett problem. Men om nu ekonomi- och budgetministern säger att det skall vara slut med pengar till förlustföretag, varför gäller inte den stramare hållningen gentemot Statsföretag? Nils G. Åsling har här redovisat hur vi sannolikt skulle ha hanterat frågorna om vi hade haft fortsatt regeringsansvar.

Herr talman! Får jag än en gång säga, att det finns viktiga områden i den ekonomiska politiken som var på rätt väg när vi lämnade över till socialdemokraterna. Vi var på väg att få ett grepp om budgetunderskottet,

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

räntorna hade vi fått ned ett par steg, situationen på arbetsmarknaden var bättre än i andra OECD-länder och vi hade även på andra områden en utveckling som var klart positiv. Det är oroande om vi nu skall behöva notera en uppgång från 76 miljarder till 90 miljarder i underskott. Det är ett bevis för att det går snabbt nedför under hösten.

Anf. 76 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag ställde några konkreta frågor till Kjell-Olof Feldt om vad socialdemokraternas alternativ är till en utveckling som – det antar jag att vi är överens om – är förfärlig och som är orsak till att vi har enorma ekonomiska problem. Ni har ju själva givit ut en skrift som heter Vi har inte råd med arbetslösheten, där ni har utrett kostnaderna för den och visat på hur viktigt det är att avskaffa den.

Då säger Kjell-Olof Feldt att han har avskaffat den råa marknadsekonomi. Han lever i ett lyckosamhälle, något slags blandekonomi. Det är ett samhälle som föder fram 200 000 arbetslösa – officiellt; det finns säkert en halv miljon till som skulle vilja ha ett jobb – jag tänker på dem som är utkastade av arbetsmarknadsskäl, dem som inte får barnomsorg, osv. Det är ett samhälle där ungdomar kastas ut i ångest och fruktansvärd exploatering av kommersiella intressen, där vi har hyror som vi knappt har råd att betala längre, där kapitalet flyr från produktiva investeringar till improduktiva, där folk byter fastigheter som jag byter skjortor, där aktieklippare och spekulanter lever gott. Det är det lyckorike som Kjell-Olof Feldt försvarar, och det är till det som han anser att vi kommunister inte har något alternativ, och så målar han upp något slags regleringssamhälle som verkar vara det värsta han kan tänka sig.

Inbillar sig ekonomi- och budgetministern att han lever i ett sådant lyckosamhälle, förstår jag verkligen att alternativet är så lamt utformade.

Anf. 77 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Nej, herr Petersson, det finns inga lyckosamhällen. De kanske aldrig har funnits, i varje fall finns de definitivt inte i dag. Men det var inte var lyckosamhällena kan finnas någonstans och hur de skall skapas som jag svarade på. Det jag svarade på var frågan, vad som är alternativet till privatkapitalismen.

Den råa privatkapitalismen är, anser jag, blandekonomin ett alternativ till. Den har i många avscenden givit långt bättre utslag än när man har låtit marknadskrafterna rasa utan kontroll och påverkan.

Det som gör att jag är socialdemokrat och inte kommunist – ja, det finns många andra skäl till det också, men det här är i alla fall ett – är att jag inte tror att det finns några systemlösningar. Byt samhälle så kommer vi från helvete till himmelrike! – det har varit kommunisternas vision. Jag kan förstå att den är stimulerande för den som har den rätta tron, men för oss som trampar omkring nere i den hårda och karga verkligheten ter det sig inte så.

Det vore förmätet av någon politisk ideologi att utge sig för att ha

lyckosamhället i bagaget. Men som alternativ till den råa privatkapitalismen kan blandekonomin vara acceptabel, samtidigt som den hela tiden kräver förändring och reformering. Det är ju inte Hans Petersson obekant att en rad av de fel som finns i systemet – för det finns systemfel i blandekonomin, som han pekade på – har sysselsatt socialdemokratin i årtionden. Vi har arbetat med att försöka avhjälpa dem, vi har ibland delvis lyckats, och ibland har vi också misslyckats – det visar bara hur svårt det är. Det stämmer oss till en viss ödmjukhet när det gäller diskussionerna om ekonomiska system och deras möjligheter att ge människor arbete och välfärd. Vi kommer att arbeta vidare efter de linjer vi har dragit upp, och kommunisterna är välkomna att hänga med så långt de kan.

Lars Tobisson dricker mjölk men röker inte. Enligt sin egen teori är han redan en snedvriden konsument och påverkas alltså inte av de ytterligare snedvridningar som de här åtgärderna kan leda till.

Jag tänker inte gå in i någon debatt om vad regeringen avser att föreslå i den budget som skall läggas fram om en månad. Det är nästan tradition att oppositionen i december börjar fråga efter innehållet i nästa års budget. Det är väl trevligt att hålla på traditioner, det gör jag också. Men om Lars Tobisson är så nyfiken på var det kan skäras ned, besvara då den frågan själv! Det är ju Lars Tobisson som framför allt talar om att det skall skäras ned, att han vill skära ned, att han har planer på stora nedskärningar. Det är bara att sätta i gång och berätta för sig själv, så får han se vad som kan och skall göras.

Nils Åsling ville inte tala om historien. Vad jag har uttryckt i dag är en viss rädsla för att historien kommer att upprepas, att den borgerliga oppositionen ganska snabbt kommer att bli samma lättsinniga överbudspartier som de var under sin oppositionstid före 1976. En del av det problem som jämviktsriksdagen hade var att oppositionen på den tiden ansåg att i stort sett varje utgift var motiverad och varje inkomstökning var farlig. Det är samma resonemang som har kommit igen de här båda dagarna. Åtgärderna för att bekämpa arbetslösheten, för att få i gång investeringarna och för att återställa social trygghet på centrala områden har man delvis bejaktat och delvis bekämpat. Men man är definitivt aldrig med om att betala det.

Det är möjligt att Nils Åsling har rätt när han säger att han har en viss erfarenhet av slapphet i medelstilledningen till statliga företag. Den slutliga uträkningen har ännu ingen kunnat göra, men under de år när Nils Åsling av och till var ansvarig för industripolitiken har mycket stora belopp överförts inte bara till de statliga företagen utan även till den privata delen av näringslivet. Går man efter statistiken i nationalräkenskaperna handlar det om 50 miljarder kronor. Under de gångna åren har det faktiskt då och då framförts någon liten kritisk synpunkt på hanteringen av pengar i industri-departementet.

Jag bad Nils Åsling redovisa var i Statsföretag stora pengar kan tas fram. Det var under Nils Åslings ledning som Statsföretag blev likvidationsmässigt, och det var vi som fick ta hand om det och försöka reda upp det.

Det här har kanske inte varit så mycket till ekonomisk-politisk debatt. Vi

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

har nu en nygammal opposition. Det kanske är en situation som man inte har hunnit anpassa sig till. Men det vore önskvärt för Sveriges riksdag att de borgerliga partierna i opposition såg det som en tid för omprövning, kanske också förnyelse. Socialdemokratin genomgick en sådan omprövning och delvis också en förnyelse. Det ledde till att den ekonomiska politik som vi bedriver utformades under oppositionstiden och kunde läggas fast i program som förelades väljarna.

Med tanke på vad som har hänt under de år som har gått, de enorma problem som har skapats och de kraftansträngningar som blir nödvändiga för att lösa problemen, vore det bra om några diken kunde fyllas igen i debatten oss emellan. Bli det lättare om vi, som Nils Åsling gör, stryker ett streck över gångna oförrätter, så inte mig emot. Men jag undrar om inte det förutsätter ytterligare en sak – att det sker en frigörelse någonstans i det borgerliga lägret, en frigörelse från det kvävande famntag som moderaterna håller på att sluta hela borgerligheten i. Det var en olycka under regeringstiden, och det kommer att visa sig vara skadligt för atmosfären och samarbetsmöjligheterna i Sveriges riksdag, om det fortsätter.

Under dessa dagar har det visat sig att det är alldeles uppenbart att klyftorna på ett område är djupa, och det är i synen på fördelningspolitiken. De borgerliga partierna nonchalerar helt att i ett land där det är alldeles nödvändigt med en påtaglig och kraftig nedskärning av levnadsstandard och välfärd är det en central fråga hur detta fördelas. Att detta knappast har tagits upp eller att det visats mycket svalt intresse härför från de borgerliga partiernas sida – inte heller av mittenpartierna – är naturligtvis djupt allvarligt.

Därför, herr talman, hoppas jag att någon tid för eftertanke möjligen kan leda till att diskussionen om den ekonomiska politiken flyttas från de enkla slagorden till den situation där vi kanske åtminstone kan definiera problemen någorlunda likartat. Det är inte säkert att vi hittar samma lösningar, men vi kanske åtminstone kan säga oss vilka problemen är och identifiera dem. Hur vi än bär oss åt har vi problemen gemensamt.

Tredje vice talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 78 LENNART BLOM (m):

Herr talman! Vi lämnar nu de allmänna riktlinjerna och går över till några mer avgränsade problem i anslutning till de reservationer som finns. Jag konstaterar att den kommunala sektorn, som jag tänkte ägna några minuter, inte tilldrar sig något större intresse i proposition 50, vilket är anmärkningsvärt. Ett mått som kanske kan ge en intressant belysning är att kommunalskatterna i dag drar in ungefär 100 miljarder och den statliga inkomstskatten ungefär 30 miljarder. Läger vi till momsens kommer vi ändå inte upp till en inkomstförsörjning för staten som närmar sig den som kommunerna får genom sin inkomstskatt. Kommunerna får dessutom inemot 50 miljarder i

form av statsbidrag. Det ger ett mått på den kommunala sektorns betydelse. Jag utgår från att regeringen inte bara av ointresse har avstått från att diskutera dessa problem i detta sammanhang, utan därför att man helt enkelt inte är färdig med förslag i fråga om den politik man avser att föra.

Helt nyligen såg vi, herr talman, larmrapporter i pressen om att kommunalskatterna skulle höjas upp till 33-35 % redan 1985. Det är huvudsakligen en följd av devalverings- och momsökningseffekter. Det är med andra ord en förskräckande automatik i den kommunala offentliga utgiftsstegringen. Som alla vet har kommunalskatten på en dryg tioårsperiod gått upp från ungefär 20 % till ungefär 30 %. För de allra flesta skattedragarna är kommunalskatten den tunga delen.

I den moderata partimotionen konstateras att konkreta åtgärder bör vidtas snarast möjligt mot de kommunala skattehöjningarna. De bidrar f. ö. också till att urgröpa den marginalsattesänkingsreform som redan av andra skäl är på god väg att haverera.

Enligt vår mening är det nödvändigt att tillgripa ett kommunalt skattestopp 1984. Riksdagen bör alltså redan nu uttala sig till förmån för en sådan åtgärd, för att ge kommunerna tillräcklig anpassningstid. Dessutom måste någon form av sanktion tillgripas mot kommuner som expanderar för mycket utan att för den skull komma i konflikt med kravet på oförändrad skatt. Det går nämligen att expandera utan att höja skatten, om man har samlat mycket pengar på hög. Målsättningen när det gäller den s. k. volymtillväxten måste enligt vår mening för kommunerna vara nolltillväxt.

Utskottets motivering för avslag på motionen andas uppgivenhet och bristande insikt om problemets allvar. Som vanligt åberopar utskottsmajoriteten omsorgen om den kommunala självstyrelsen, och ett uttalande av konstitutionsutskottet pressas långt mer än vad innehållet tillåter. I själva verket har utskottet sagt att det inte finns några avgörande grundlagsmässiga hinder mot att begränsa den kommunala beskattningsrätten, även om ingrepp i kommunernas beskattningsrätt "bör undvikas". Nu är vi i ett sådant krisläge att vi inte längre kan avstå från den möjlighet som föreligger att begränsa kommunernas beskattningsrätt. Jag kan kanske påpeka att man när man i majoritetsskrivningen refererar konstitutionsutskottet har avstått från att citera en mening som finns i vår reservation och som jag nu vill läsa in i protokollet. Konstitutionsutskottet konstaterar nämligen att grundlagsregleringen av den kommunala självstyrelsen innebär ett skydd för denna som understryker den kommunala självbeskattningsrätten. Därefter står det följande: "Skyddet har principkaraktär och hindrar inte ovillkorligt en lagreglering av typ 'skattetak'." Denna centrala mening har alltså utelämnats i majoritetens referat av konstitutionsutskottets ställningstagande. I själva verket är, enligt min mening, den kommunala självstyrelsen någonting mycket mera än rätten att obegränsat höja kommunalskatten.

Utskottets majoritet säger dessutom att skattestopp och liknande åtgärder skulle slå blint. Den ekonomiska ställningen är, säger man, så olika i skilda kommuner att man därför inte kan vidta några åtgärder. Detta kan ju inte sägas vara någonting annat än ett rent svepskäl. Har man den uppfattningen

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

att sådana här olikheter föreligger, kan man ju aldrig vidta några åtgärder. Vi har för resten under årens lopp vidtagit åtgärder mot kommunerna och därvid beaktat att de är olika. Inte så få hundratal miljoner har ställts till förfogande i skilda potter för att göra det möjligt att ge de kommuner som befinner sig i ett speciellt utsatt läge särskild hjälp och särskild kompensation.

Utskottet förordar frivillighet. Detta är inte särskilt imponerande. Efter tio års s. k. förhandlingar mellan skilda regeringar och de bägge kommunförbunden är det alldeles klart att frivilliglinjen inte längre fungerar. Den har misslyckats. Kommunalskatten har höjts från ungefär 20 % till ungefär 30 %, trots alla vackra utfästelser och alla frivilliga uppgörelser. Samtidigt skall naturligtvis i fullständighetens och korrekthetens namn understrykas att ett stort antal beslut i denna kammare har inneburit kraftiga övervältringar av kostnader på kommuner och landsting. Mot denna bakgrund bör, enligt vår mening, flera av de senaste årens beslut omprövas. Som exempel kan nämnas barnomsorgsöverenskommelsen. Den leder ju till oerhörda kostnadsstegringar och kan inte längre vara en giltig och vägledande uppgörelse för kommunerna. Den öppna vården utvidgas i dag på ett sätt som är ekonomiskt utomordentligt riskabelt. Dessutom leder det inte till de önskade vårdpolitiska effekterna. Vi har också mindre påtagliga exempel. Vi antar just nu en ny plan- och bygglag. Den kommer att leda till en ökning av kostnaderna. Vi har på kommunerna vältrat över kostnader för svenskundervisning för invandrare. Allt detta anförs ju från kommunernas sida som ett försvar. Det är ett otillräckligt försvar, men samtidigt måste vi för egen del, i denna kammare, konstatera att vi inte är helt utan skuld.

En lagstiftning om temporärt skattestopp skulle i själva verket innebära att kommunalmännen fick det stöd som behövs för att en galopperande kommunal utgiftsökning och kraftiga skattehöjningar skall kunna undvikas under de närmaste åren. Ansvar för dessa beslut, som i sina praktiska konsekvenser ofta är impopulära, t. o. m. mycket impopulära, måste i själva verket tas av regering och riksdag, vilket i sin tur innebär att en lagstiftning är den väg som står till buds.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den moderata reservationen nr 5 vid finansutskottets betänkande.

Anf. 79 ARNE GADD (s):

Herr talman! Kommuner och landsting utför väsentliga arbetsuppgifter i samhället. Undervisning, sjukvård och social omsorg är betydelsefulla kommunala arbetsuppgifter. För att vi skall få en bra skola för alla medborgargrupper måste primärkommunerna garanteras ekonomiska resurser och rätten att ta ut skatt. Detsamma gäller för sjukvården, äldreomsorgen, barnomsorgen och socialvården.

När nu landets ekonomiska resurser stagnerar och hotar att minska måste självfallet också den kommunala verksamheten påverkas. Kommunerna kan inte ekonomiskt leva ett liv alldeles på egen hand.

Om detta är alla ense. Däremot går åsikterna isär om takten i den

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

ekonomiska åtstramningen. Åsikterna skiljer sig också om metoderna att dämpa expansionen eller få till stånd en stagnation och kanske neddragning.

I finansutskottets betänkande 20 har utskottets moderater uttalat att ett kommunalt skattestopp borde gälla fr. o. m. 1983 och att riksdagen borde stödja tanken på att med lagstiftningens hjälp genomföra ett kommunalt skattestopp fr. o. m. 1984.

Inte nog med det. Moderaterna vill skapa vad man kallar en permanent konstruktion för indragning av medel från kommuner och landsting.

Utskottet i övrigt avvisar de moderata kraven. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag och alltså avslag på reservation 5.

Skälen för mig som socialdemokrat är uppenbara. Det är av värde att vi har väl fungerande kommuner i landet. Det har vi. Skälen är många. Ett nog så viktigt är att våra kommunalmän på ett bra sätt planerat sin verksamhet hittills. De har kunnat göra det därför att de haft tillgång till en självständig beskattningsrätt. När därför den borgerliga regeringen förra året hade mage att ta tillbaka väsentliga ekonomiska resurser från kommuner och landsting, genomförde staten något av ett ekonomiskt illdåd mot kommunerna. Man kan nämligen inte begära att kommunernas förmåga att verka ekonomiskt rationellt stärks när staten plötsligt tar bort från kommunerna medel som de dittills funnit skäl att tro att de hade sig garanterade.

Det var ett oklokt beslut, och en permanentning eller en fortsättning av denna ekonomiska terrorism mot den ekonomiska planeringen i kommunerna kan vi inte vara med om.

Reservation 5 bör alltså avvisas av rent rationella skäl.

Till detta kommer också, som Lennart Blom erinrade kammaren om, konstitutionella skäl. Det är en gammal fin tradition i Sverige att våra kommuner har stor självständighet. Det väsentliga i denna kommunala självständighet är den kommunala beskattningsrätten. Det brukar man vara enig om. Genomför vi ett kommunalt skattestopp bär vi hand på en viktig rättighet här i Sverige. Konstitutionsutskottet behandlade senast frågan i sitt betänkande 1980/81:22. Majoriteten i utskottet avvisade förslaget om att man i lag skulle fastställa ett kommunalt skattestopp. Utskottet fann att förslaget stred mot en självständig kommunal beskattningsrätt.

Konsekvensen krävde att de moderata ledamöterna i utskottet reserverade sig.

Det är onödigt att här närmare gå in på de ekonomiska bakgrundsfakta som ledde till att moderaterna i riksdagen vill använda riksdagens lagstiftningsmakt för att förhindra en icke önskvärd ekonomisk utveckling inom den kommunala sektorn.

Vad moderaterna håller på med, herr talman, är varken mer eller mindre än en medveten aktion för att rasera viktiga delar av den offentliga sektorn. Den ekonomiska krisen får bli förevändningen.

Synar man argumenten närmare framstår ihålligheten tydligt. Skulle verkligen den offentliga sektorn i dag utgöra ett hot mot samhällsekonomin? Kan det verkligen ligga någonting i att den offentliga sektorn hindrar en

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

normal utveckling av det privata näringslivet? Självfallet inte alls. Varför anställer inte vårt privata näringsliv fler människor i dag? Varför låter man exempelvis nära 100 000 unga gå utan jobb? Arbetskraften finns ju. Flertalet av de arbetslösa vill inget hellre än att arbeta, men näringslivet är inte i stånd att skaffa fram jobben.

Utän en offentlig sektor skulle arbetslösheten i dag vara dubbelt så stor. Det är just den offentliga sektorn som har svarat för de nya jobben under snart ett decennium.

I själva verket var det genom den offentliga sektorn som vi klarade arbetslöshetsproblemen redan under 1930-talet, när vi den gången upplevde arbetslöshetskrisen. Inte minst genom att använda statliga styrmedel fick vi i gång landets ekonomi igen. Bostadsbyggandet kom i vårt land att bli den drivande kraften, och tack vare en medveten politik från statsmakternas sida drogs också det privata näringslivet med i det ekonomiska uppsvinget.

När vi socialdemokrater antar den politiska utmaning som ligger i de moderata attackerna mot välfärdssamhället gör vi det främst därför att vi vill ha en väl fungerande arbetsmarknad, en hög kvalitet på vår sjukvård och en skola som ger en bra utbildning åt alla unga och som också är i stånd att ge en utbildning som brukar kallas "varvad" eller "återkommande" – en vuxenutbildning. Vi vill också ha en omsorg om våra barn och gamla och en bostadsproduktion som ger acceptabla bostäder åt alla till rimliga kostnader.

Vi ser inte den offentliga sektorn som en samling byråkrater som i huvudstaden tillbringar dagarna med att "vända blanketter". Den vulgära synen har Mogens Glistrup gjort bekant i Danmark. I dag gjorde sig den nye moderatledaren till tolk för den synen här i kammaren.

För oss är en stark offentlig sektor en garanti för att samhället riktar sina resurser till hjälp åt medborgarna.

För oss representeras den offentliga sektorn av de människor som arbetar inom vårdräkten. Därför är det farligt att försvaga landstingens ekonomi.

För oss representeras den offentliga sektorn av läraren som gör sin insats för att det uppväxande släktet skall bli i stånd att klara de framtida arbetsuppgifterna. Därför är det farligt att försvaga kommunernas ekonomi.

För oss representeras den offentliga sektorn av personalen vid våra ålderdomshem och barnstugor. De klarar den viktiga omsorgen om gamla och barn. Därför är det farligt att försvaga kommunernas ekonomi.

Skillnaden mellan det moderata synsättet och det socialdemokratiska är uppenbart. De uppfattningar som ligger till grund för den moderata ekonomiska politiken skulle leda till att det gamla klass- och ståndssamhället återuppstod.

De välfärdsförluster som Sverige har fått utstå under åren 1976–1982 måste tas tillbaka. Då gäller det verkligen att slå vakt om den offentliga sektorn.

I England liksom i USA härskar nu konservativa ekonomiska doktriner, som gör sig till tolk för uppfattningen att den offentliga sektorn skall skäras

ned. Här i Sverige framförs denna uppfattning av moderata samlingspartiet. Centerpartiet och folkpartiet nöjer sig med att som passiva medlöpare stämma in i kören.

Vi får ofta höra att den offentliga sektorn sedan mitten av 1960-talet har ökat sin andel av de sammantagna nationella resurserna. BNP, från ca en tredjedel till nu ungefär två tredjedelar.

Detta är sant, om man räknar in transfereringarna – pensioner, sjukbidrag och barnbidrag – i vad den offentliga sektorn omfördelar mellan medborgargrupperna.

Det är inte sant, om man enbart räknar med vad stat och kommuner tar i anspråk för direkta investeringar och konsumtion. Gör man det, har den offentliga sektorn under denna period ökat sin andel från ungefär en fjärdedel till en tredjedel av våra sammantagna resurser. Denna måttliga ökning har sannolikt varit en viktig anledning till att vi tidigare haft en så hög sysselsättning i Sverige.

Den kraftiga ökningen av transfereringarna, dvs. att så mycket mer har avdelats för barnfamiljernas, pensionärernas, de sjukas och de handikappades behov, är enligt vårt synsätt ett mått på vilken omsorg vårt land visat om de svaga i samhället. Därför är den offentliga sektorns tillväxt i Sverige något att vara stolt över – inte något att förtala, som moderaterna gör.

Självfallet kommer de närmaste åren att bli ekonomiskt hårda. Det kommer inte att finnas resurser för att expandera under huvudparten av 1980-talet. Eftersom vi vet att behoven i samhället – trots det ekonomiska klimatet – fortfarande långt ifrån är tillgodosedda, måste hushållningen inom den statliga och den kommunala sektorn bli än mycket effektivare än tidigare. Önskar vi få till stånd en expansion inom t. ex. omsorgsområdena, måste denna expansion möjliggöras genom motsvarande besparingar på andra områden.

Några nya eller friska resurser kommer knappast att tillgå. Prioriteringsfrågorna blir alltså ytterst väsentliga under de år som nu ligger närmast framför oss. Inte minst för oss socialdemokrater kommer det att bli en väsentlig uppgift att i praktiken kunna fördela om tillgängliga resurser från områden där insatserna är umbärliga till områden där de är oumbärliga. Det var därför bra att den nytillträdande socialdemokratiska regeringen redan i regeringsdeklarationen gjorde klart att den skulle ägna den offentliga sektorns effektivitet särskild uppmärksamhet. Inrättandet av det nya civildepartementet är det yttre tecknet på den ambitionen. Lyckas regeringen att ordentligt hantera de resurser som i dag är tilldelade statliga och kommunala organ, kan, trots de ytterst allvarliga ekonomiska villkor vi lever under, expansion bli möjlig på de områden där en sådan är särskilt nödvändig. Detta måste vara utgångspunkten för en socialdemokratisk politik vad avser den offentliga sektorn.

Bo Holmberg har präglat begreppet "den nödvändiga sektorn". I detta ligger mycket av skillnaden mellan en borgerlig/moderat inställning till offentlig verksamhet och ett socialdemokratiskt synsätt. För att vi skall kunna skapa ett bra samhälle för alla medborgare måste vi ha en väl

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

fungerande sjukvård, en bra skola och en omsorg som gör livsbetingelserna fina för våra barn och gamla. Därför är den offentliga sektorn för oss "den nödvändiga sektorn".

För borgerliga värderingar är det synsättet obegripligt. Därför vill man förtala den offentliga sektorn. Därför vill man beskära dess möjligheter att fungera. Bl. a. av det skälet, herr talman, yrkar jag bifall till finansutskottets betänkande 1982/83:20 i alla delar.

Anf. 80 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Herr Gadd har med engagemang och talang framfört en socialists önskan att den offentliga sektorn skall fortsätta att svälla. Den intressanta frågan är: Skall den stoppa före 100 %, eller hur skall herr Gadd ha det?

Jag skall begränsa mig till några korta påpekanden i anslutning till det som egentligen är ämnet för reservationen, nämligen ett kommunalt skattestopp för 1984 och också naturligtvis relationerna mellan stat och kommuner under 1983.

Herr Gadd var mycket talför och engagerad. Han talade om ett illdåd när 5 miljarder i överlikviditet hos kommunerna delvis drogs in. Såvitt jag förstår tänker den socialdemokratiska regeringen fullfölja illdådet i alla väsentliga hänseenden, och då kanske det blir en annan terminologi, för då är det väl egentligen bara frågan om att nå den optimala lösningen av den offentliga sektorn.

Herr Gadd sade några vänliga ord om civildepartementet och dess nye chef, som inte är här närvarande. Vad vi har sett av honom hittills är egentligen mest att han har varit bekymrad över att kommunerna inte kan expandera riktigt så mycket som han anser att de borde kunna. I ett skede när 70 % av bruttonationalprodukten går via den offentliga sektorn har vi nått därhän att det inte är den nödvändiga sektorn som den offentliga sektorn representerar, utan det är den nödvändiga sektorn plus en stor andel som icke är nödvändig. Den har alltså rent negativa effekter för vårt samhälle och vår ekonomi.

Det är bakgrunden till att vi på det här sättet, i det krisläge vi befinner oss i, nu konstaterar att kommunerna uppenbarligen inte går att stoppa utan lagstiftning. De har haft hela 1970-talet på sig, och de har misslyckats.

I de exempel herr Gadd anförde, som skulle visa att vi hade så stor glädje av den offentliga sektorn, nämnde han särskilt bostadspolitiken. Vi har sett allmännyttig bostadspolitik. Man har åstadkommit bra bostäder till orimligt höga kostnader. Vi kan konstatera att den offentliga sektorn, utan konkurrens som den är, har ett utomordentligt starkt behov av att få sina prestationer objektivt mätta. Det går aldrig, om den offentliga sektorn får fortsätta att svälla. Det finns bara ett sätt: Det är i skattebetalarnas – och även de kommunalanställdas – intresse att se till att kommunerna nu inte får mera pengar att röra sig med. Det gäller att inleda en planmässig aktion för att sänka den offentliga verksamhetens omfattning 60–70 % till en betydligt

mindre andel och att åstadkomma ett betydande privatinslag i den del av vår samhällsservice som kommunerna och landstingen i dag ombesörjer.

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

Anf. 81 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att det inte trängde fram till Lennart Blom att jag sade att det väsentliga under den närmaste tiden är att prioritera resurserna. Därför är frågan när den offentliga sektorn når 100 % en annan debatt än den som i varje fall jag har fört. När moderater försöker skärpa tonen i debatten gäller det allt för dem att förklara varför deras väg skall väljas när arbetslösheten går upp emot 200 000 personer och när en stor del av näringslivet har god likviditet och alltså har resurser för expansion. Varför skall man just då lösa samhällsproblemen genom att dra ner på den offentliga sektorn? Det vore mycket angeläget att denna "moderata" teori utvecklades.

*Vissa ekonomisk--
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Jag skulle förstå resonemanget om våra resurser fullt utnyttjas och om det är konflikt mellan den offentliga sektorns anspråk på resurser och den varuproducerande. Men vi är ju inte där nu. Skulle ni ha fått igenom era synsätt i fjol eller för två tre år sedan, hur stor hade då arbetslösheten varit? Hur effektiv hade då den totala ekonomin varit?

Nej, Lennart Blom, jag tror att de politiskt konservativa och enligt mitt synsätt reaktionära värderingarna för bort från förnuft och sans.

Anf. 82 LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Det har sina bekymmer att inom ramen för några korta repliker beskriva den grundläggande skillnaden mellan socialister och moderater när det gäller synen på den offentliga sektorn. Den offentliga sektorn kostar faktiskt pengar, och den kan i allmänhet bara finansieras genom skatter och i viss mån genom avgifter. Det stora problemet i dag är faktiskt att den offentliga sektorn har lett till ett budgetunderskott som närmar sig 100 miljarder och en kommunal sektor som ständigt sväller. Det är helt enkelt den utvecklingen som är grunden till våra olyckor och våra bekymmer. Det kommer aldrig att lyckas att få vårt land att klara detta om vi inte får ordning på vår produktion, som till skillnad från den offentliga sektorn bekostar så mycket. Vi måste få till stånd en balans i detta sammanhang.

Vi har redan passerat den kritiska gränsen. Vi har den högsta andelen av offentlig verksamhet av alla de industrialiserade länderna. Vi har också det största budgetunderskottet. Vi har de stora bekymren. Jag kan inte se annat än att detta är den grundläggande skillnaden.

Vad gäller arbetslösheten vill jag säga att den inte kan klaras genom att vi offentliganställer alla människor, för då får vi ett skattetryck på 100 %, och det kan vi inte ha.

Anf. 83 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag skall tala för yrkandet i moderata samlingspartiets motion 99 del 3, som handlar om en utvidgning av användningsområdet för

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

de allmänna investeringsfonderna.

De medel som avsätts till allmänna investeringsfonder kan få användas för även kostnader vid tekniskt och naturvetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete samt kostnader för utbildning av arbetstagare hos företagen. Dessutom kan de få användas för kostnader som främjar avsättning utomlands av varor som tillverkas här i riket. Man kan sammanfatta detta under begreppet att man får använda fonderna till att täcka kostnader för marknadsföring.

Nu anser vi att det skulle vara väldigt vettigt om riksdagen även beslutade att allmän investeringsfond får användas för marknadsföringsåtgärder även på hemmamarknaden. Det visar sig nämligen enligt en promemoria från budgetdepartementet att i praktiken har de allmänna investeringsfonderna huvudsakligen använts för byggnadsinvesteringar och för maskininvesteringar.

Men det är ju inte längre fabriker eller maskiner som vi har ont om i Sverige – tvärtom står maskiner och fabriker till stora delar outnyttjade. Vi har ett omfattande outnyttjat kapacitetsutrymme, som i genomsnitt ligger på 20–25 %. Man kan inte vänta sig att företagen skall investera i fler fabriker eller fler maskiner då kanske en fjärdedel står oanvända.

Det talas mycket om att devalveringen skulle få till effekt att även hemmamarknadsindustrin skulle främjas. Varje devalvering innebär ju egentligen att vi så att säga höjer tullarna. Vi höjer alltså kostnadsskyddet för den inhemska industrin. Poängen är att vi skall vrida efterfrågan från utländska produkter som säljs i Sverige till likartade produkter som tillverkas i Sverige och säljs till betydligt lägre kostnad.

Kammarens ledamöter kanske redan har observerat i dagens nummer av Dagens Nyheter att november månad blev en rekordmånad – importen steg med 40 % jämfört med november i fjol. Underskottet i handelsbalansen är hela 3,4 miljarder. Det beror just på att vi inte har fått denna ökade konkurrens med importen från hemmamarknaden. Exporten har inte heller ökat nämnvärt. Det hjälper inte att sänka priserna i utlandet – vilket devalveringen i och för sig har möjliggjort. Avsättningen kan i alla fall inte öka. Om vi då skall få en vridning av efterfrågan från utländska varor till inhemska, måste vi satsa på ökad marknadsföring här hemma i Sverige, av svenska företag på hemmamarknaden.

Det har kommit ett par intressanta rapporter alldeles nyligen. En av dem är SNS s. k. konjunkturråds rapport, där man pekar på att vi har tillräcklig kapacitet. Ingen skall därför vänta sig att det nu förlängda frisläppet av allmänna investeringsfonder, som vi har beslutat om för nästa kalenderår, kommer att nämnvärt öka investeringarna i maskiner och byggnader. Vi kan nämligen öka produktionen högst väsentligt utan att bygga nya fabriker. Konjunkturrådet har låtit utföra en intervju med 16 stora verkstadsföretag, som man har frågat vilka investeringar de egentligen kan öka. Samtliga företag säger att vad man skulle kunna investera i är just ökad marknadsföring.

Det är intressant att man här skiljer mellan dels rationaliseringsinveste-

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

ringar i syfte att sänka kostnaderna, dels långsiktigt betingade utvecklings- samt marknadsinvesteringar. Det är de senare investeringarna, som är nödvändiga för överlevnad på lång sikt. Om ett företag inte befäster sin marknadsposition, hjälper det ju inte hur god teknik det har.

Det är av den anledningen – det påpekade Lars Tobisson i sitt anförande – som företag t. o. m. förklarade att om man så gav bort pengar till dem för investeringar skulle de ändå inte investera i nya fabriker. De kan inte sälja produkterna. I stället skulle de vilja investera i marknadsföring. Men det får de tyvärr inte.

Även i en rapport från statens industriverk, SIND, pekar man på behovet av investeringar i marknadsföring. Men det egendomliga är att utskottets majoritet, tyvärr, har avstyrkt denna mycket vettiga begäran. Man menar att önskemålen till stor del redan är tillgodosedda i lagstiftningen, men så är det inte.

Mycket riktigt pekar man då på det förhållandet att företagen har rätt till marknadsinvesteringar beträffande produkter som tillverkas och säljs i utlandet. Utskottets majoritet menar emellertid att det är fråga om mycket svåra avgränsningsproblem när det gäller att säga vad som är marknadsföring eller inte. Det är synd att utskottet inte har hunnit ta del av den lilla broschyren IVA-NYTT. En större del av riksdagen besökte IVA i tisdags. Jag plockade då med mig ett exemplar om marknadsföring för konkurrenskraft – IVA-NYTT, 1982:2. Man är där inne på precis samma sak: "Investering i marknadskunskap är nödvändig för att man t. ex. skall kunna utforma en etableringsstrategi. ---." Vidare pekar man på en mycket intressant sak, nämligen "att mycket av det som i dag klassas som löpande kostnader och som inte upptas i balansräkningens tillgångssida, är att anse som investeringar." Det är då fråga om investeringar i marknadsföring.

Herr talman! Ambitiös som jag är har jag även tittat litet närmare på de handlingar som riksdagen årligen producerar.

I mitt första anförande här i riksdagen citerade jag Antoine de Saint-Exupéry, som jag tycker är en mycket god författare. Han säger: "Öknen blir vacker, därför att den någonstans gömmer en källa."

Även i socialdemokraternas motioner, vilka är många till antalet, finns det faktiskt en och annan källa, t. ex. i motion 1977:39. Där motionerar socialdemokraterna om ungefär samma sak som vi nu har reserverat oss för! Man föreslår i den motionen vissa ändringar och talar om förutsättningarna för att använda investeringsfonderna för marknadsföringsändamål. Begränsningen till företag som driver verksamhet i utlandet borde enligt motionen slopas, liksom kravet på särskilda skäl. Därmed skulle regeringen få möjlighet att mera fritt bedöma angelägenheten av marknadsföringsåtgärderna. Samtidigt skulle man genom prövning få en kontroll i syfte att förhindra missbruk.

Det är ju precis samma tankegång som vi har. Vi har alltså här verkligen hittat ett litet guldkorn, och nu putsar vi detta så att det riktigt glänsar. Socialdemokraterna borde således ha all anledning att rösta på något som de själva faktiskt rätt tidigt gått ut med.

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Varför inte gå vidare och citera ur deras omfattande motion 1981/82:2309 med rubriken Åtgärder för de små och medelstora företagen samt innovationspolitikens inriktning? Motionen väcktes med anledning av proposition 1981/82:118. I den här motionen är man ovanligt klok, åtminstone jämfört med det uttalande som finansutskottets majoritet har presterat. I motionen säger man:

”Marknadsföring är ett område där de mindre företagen med samhällets stöd skulle kunna uppnå förbättrade resultat. De små och medelstora företagen har ofta inte tillräckligt med egna resurser för att kunna bygga upp en marknadsföring som gör det möjligt för dem att utnyttja alla sina försäljningsmöjligheter.” Det är verkligen typiskt. Man vill alltså upprätta handelshus, och det skall ske i statlig regi. Men varför den omvägen? Varför gå över ån efter vatten? Varför utvidgar man inte i stället utrymmet för en allmän investeringsfond att nyttjas för investeringar i marknadsföring?

Herr talman! Jag vågar mig nog på en spådom – talare har ju tidigare då och då vågat sig på det – nämligen den att regeringen inom kort, kanske redan under våren, kommer att föreslå något liknande. Detta är ju ovanligt vettigt. Dessutom kan man smickra dess företrädare med att de faktiskt varit ute tidigare än jag – även om det inte är så konstigt, eftersom jag bara haft ett par månader på mig att arbeta här i riksdagen.

Jag har också läst vad Kjell-Olof Feldt sade här i interpellationsdebatten måndagen den 6 december. Då gick Carl-Henrik Hermansson ut mycket hårt och sade att regeringen är renons på idéer och visar en attityd av hjälplöshet i fråga om de svenska företagens investeringar utomlands. Kjell-Olof Feldt sade: ”Problemet är inte i första hand att svenska företag investerar för mycket i utlandet utan att de investerar för litet i Sverige.”

Det är som sagt inte brist på kapacitet här hemma i Sverige. Vill Kjell-Olof Feldt att företagen skall investera mer i Sverige är den bästa metoden att gå via investeringar i marknadsföring.

Ännu bättre var det inlägg som Kjell-Olof Feldt gjorde i Svenska Dagbladet den 11 december, då han försvarade devalveringen med de vanliga argumenten. Men även här fanns ett och annat guldkorn – det är alltså inte bara öknen som visar upp en och annan källa. Kjell-Olof Feldt säger med anledning av regeringens plan för ekonomisk återhämtning att man måste ge politiken en annan inriktning. Sedan säger han: ”Den ökade efterfrågan måste till större delen komma ur två källor:” – men han tänker inte på ökenkällor – ”dels från utlandet och genom att vår egen efterfrågan vrids över från import mot svenska produkter, dels genom investeringar som stärker produktionsförmåga och konkurrenskraft.”

Här säger Kjell-Olof Feldt just att vi skall försöka vrida efterfrågan från utländska produkter till svenska. Men det kräver insatser i marknadsföring.

Kjell-Olof Feldt talar alltså om behovet av att vrida efterfrågan, men efterfrågan kan ju påverkas bara genom marknadsföring – inte genom att man bygger nya fabriker och maskiner.

Tyvär – det är svårigheten när det gäller att komma till skott med

socialister – har man i alla tider betraktat det som något fult att sälja, medan det däremot skulle vara fint att producera. Det är därför som man utan att tveka går med på att allmänna investeringsfonden får användas för byggande av fabriker och maskiner – då kan man ju producera. Men alla företagare – även de få företagare som är här i salen; jag ser två tre stycken – vet att det är helt ointressant om vi producerar mer, såvida vi inte kan sälja vad vi producerar. Detta är alltså helt avgörande. Det är varken fint eller fult att sälja, herr talman, utan det är i allra högsta grad nödvändigt att sälja det vi producerar – annars här vi ingen glädje av våra investeringar i produktionen.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 4 vid finansutskottets betänkande nr 20, där vi begär en vidgad användning av allmän investeringsfond så att den skall kunna användas även för investeringar i marknadsföring och produktutveckling för försäljning på den svenska marknaden.

Anf. 84 KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I civilutskottets betänkande nr 7 behandlas förslaget om införande av en hyreshusavgift. Frågan om att införa en avgift för äldre hyresfastigheter diskuterade riksdagen även under våren 1982. Då beslutade vi, i enlighet med skatteutskottets förslag i dess betänkande nr 62, att begära ett nytt förslag från regeringen och eventuellt också alternativa möjligheter till ökade statsinkomster.

I centerpartiets motion konstateras att regeringens nu föreliggande förslag är behäftat med samma sakliga brister som det förslag riksdagen återförvisade. Det medför att vi inte heller nu kan ställa oss bakom förslaget. I vissa delar är det utformat så, att det är klart sämre än föregående förslag. Ett exempel på det är utökningen av hyreshusavgiften till att omfatta alla icke statsbelånade fastigheter som är uppförda fr. o. m. 1958 t. o. m. 1974.

Lagrådet har i sitt yttrande kritiserat att sedvanligt remissförfarande inte har ägt rum.

Från centerns sida menar vi att det nu behövs en allmän översyn av bostadspolitiken, och det är då rimligt att en så viktig fråga som speciella avgifter på vissa typer av fastigheter inte bör avgöras innan ett sådant utredningsarbete har genomförts. Speciellt när det gäller ekonomiska villkor, finansieringssystem, hyressättning osv. är det angeläget att få en utredning och förslag till förändringar. Regeringen har också beslutat att tillsätta en utredning på det bostadspolitiska området och givit den ganska omfattande direktiv.

Mot den bakgrunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till vår reservation 1 b till civilutskottets betänkande nr 7.

Anf. 85 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! På grund av regeringens uppläggning av detta ärende kommer en avgift – om den införs – att uttas genom att riksdagen bl. a. antar en lag om hyreshusavgift, en lag som är att anse som ännu ett utflöde av frågor som ligger inom skattelagstiftningens ram. Av detta skäl har den

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

lagtekniska granskningen av förslaget hänvisats till skatteutskottet, men själva sakfrågan behandlas i det nu aktuella betänkandet från civilutskottet.

Efter dessa kommentarer kring den formella behandlingen av ärendet vill jag nu gå över till själva sakfrågan.

Under våren 1982 beslöt riksdagen i enlighet med regeringens förslag att genomföra en extra upptrappning av de garanterade räntorna avseende statligt belånade flerfamiljshus. I samma proposition lades fram förslag om en s. k. hyreshusavgift med den huvudsakliga motiveringen att de minskade räntebidragen genom bruksvärdesystemet skulle ge ökade intäkter också för fastighetsägare som inte omfattades av räntebidragssystemet, intäkter som inte motsvarades av någon kostnad. Jag skall återkomma till bärigheten i detta påstående, men jag vill dessförinnan något erinra om riksdagens behandling under våren av propositionen om en hyreshusavgift.

Då liksom nu behandlades förslaget av civil- och skatteutskotten. Moderata samlingspartiet lade som enda parti fram en motion med yrkande om avslag på regeringens förslag om att införa en hyreshusavgift. Vi hävdade då liksom nu att det inte förhöll sig så som bostadsministern anförde, nämligen att bruksvärdesprövningen genom minskade räntebidrag skulle leda till en allmän höjning av hyresnivån. Hyrorna i det privatägda fastighetsbeståndet fastställs genom förhandlingar mellan hyresmarknadens parter och inte genom automatik. Hyrorna får där inte ligga över bruksvärdenivån. Detta är något helt annat än att hävda att bruksvärdesprövningen – av någon sorts obönhörlig, oreglerbar kraft – innebär att minskade räntebidrag för vissa fastighetsägare medför ökade intäkter för andra. Dessutom hävdade vi att förslaget inte gäller en avgift, utan en ren, ny skatt på boendet.

Efter många pikanta turer beslöt en riksdagsmajoritet att avvisa propositionen och begära hos regeringen att den skulle pröva andra lösningar. Riksdagsmajoriteten kom till stånd genom att centerpartiet och folkpartiet anslöt sig till moderaternas avslagsyrkande.

Herr talman! Det är detta efterfrågade förslag vi nu har att behandla, även om jag måste konstatera att regeringen antingen inte haft fantasi nog att göra en ambitiös prövning, innehållande även andra förslag om hur man skulle kunna uppnå den önskade budgeteffekten, eller redan på ett tidigt stadium bestämt sig för att en hyreshusavgift skall införas.

Eftersom det nu presenterade förslaget byggs ut jämfört med vårens förslag kan moderata samlingspartiet givetvis inte heller nu göra annat än att yrka avslag på förslaget. Det nu presenterade förslaget innebär att hyreshusavgift – eller, som jag hellre vill kalla det, hyreshusskatt – skall tas ut inte bara för hyreshusenhet med värdeår före 1958 utan också för hyreshusenhet med värdeår 1958–1974. Avgiften skall inte betalas för hus som omfattas av räntebidragssystemet. Dessutom föreslås att obebyggd tomtmark liksom saneringsfastigheter skall undantas från avgiften, och detta är naturligtvis en liten förbättring.

Förutom hyreslägenheter kommer enligt förslaget i propositionen även

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

bostadsrättslägenheter och hyreshus med lokaler att omfattas av en hyreshusavgift. Låt mig då konstatera följande. Även om man skulle acceptera – vilket vi moderater alltså inte gör – resonemanget om att bruksvärdesprövningen ger utrymme för hyreshöjningar som inte motsvaras av ökade kostnader, följer ju inte därav att även bostadsrätterna och lokalerna skall omfattas av hyreshusavgift. Saken är ju den att varken avgifter för bostadsrättslägenheterna eller hyran för lokalerna omfattas av bruksvärdesreglerna.

Boendekostnaderna och därmed avgiften för bostadsrättslägenheterna bestäms direkt av den enskilda föreningens kostnader. Minskade räntebidrag för bostadsrätter i hus byggda efter år 1957 påverkar därför inte kostnaderna för äldre bostadsrätter. Detta konstaterar också bostadsministern. Det bör i detta sammanhang erinras om att HSB:s riksförbundsstyrelse och Sveriges Bostadsrättsföreningars centralförbund hemställt att bostadsrätter skall undantas från hyreshusavgiften. Denna begäran har dock inte påverkat utskottets majoritet av socialdemokrater och vpk. Detta är beklagligt men knappast förvånande med tanke på den "rättning i ledet" som regeringspartiets företrädare intagit vid behandlingen av propositionen.

När det gäller lokalerna har regeringen – det måste jag säga i ärlighetens namn – ansett att för dessa skall erläggas hyreshusavgift främst av fiskala motiv. Detta är trots allt ett fall framåt jämfört med motivet i vårpropositionen, där lokalerna föreslogs omfattas av hyreshusavgift främst för att man skulle undvika gränsdragningsproblem. Emellertid kan vi lika litet nu som i våras godta detta förslag. Att en hyreshusavgift uttas för vissa lokaler men inte för andra innebär naturligtvis ökade kostnader men även, helt naturligt, en snedvridning från konkurrenssynpunkt. I en skrivelse till utskottet har vissa organisationer tagit upp frågan om att fastigheter innehållande lokaler skall undantas från avgiften. Även denna begäran har tyvärr förklingat ohörd.

Vi moderater yrkar sålunda avslag på det nu framlagda förslaget. Glädjande är också att utskottets representanter för centern och folkpartiet anslutit sig till avslagsyrkandet, om än med något annorlunda motivering. Det finns alltså en bred opinion i kammaren för ett avslag på förslaget om införande av en hyreshusavgift.

Jag måste, herr talman, emellertid något få kommentera folkpartiets agerande. Folkpartiet har i sin partimotion 120 i princip accepterat att en hyreshusavgift införs. Vid behandlingen av frågan i civilutskottet hamnade folkpartiet dock på den linjen att en hyreshusavgift inte borde införas. Det var en omvändelse i elfte timmen, men bättre sent än aldrig. Det märkliga har då inträffat att folkpartiet i realiteten accepterat de avslagsyrkanden som i skilda motioner förts fram av moderaterna och centern och avstyrkt sin egen partimotion. Man kan här verkligen tala om en liberal kluvenhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 a som fogats till civilutskottets betänkande 1982/83:7. Detta innebär att vi yrkar avslag på förslaget om införande av en hyreshusavgift. Skäl saknas då att ta ställning till de förslag som förts fram i propositionen och i motioner om avgiftens närmare

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

utformning.

Slutligen, herr talman, vill jag något beröra kostnaderna och intäkterna med anledning av regeringens förslag.

Den utformning som hyreshusavgiften fått i propositionen innebär intäkter om 790 milj. kr. för år 1983 och 1 580 milj. kr. år 1985. De förslag om temporära hyresrabatter m. m. som förs fram i bostadsdepartementets bilaga till proposition 50 medför enligt departementets beräkningar kostnader om ca 170 milj. kr. år 1983 och ca 355 milj. kr. 1985. Som framgår av dessa uppgifter blir behållningen för statskassan ca 600 milj. kr. år 1983 och ca 1 200 milj. kr. år 1985.

Dessa siffror visar på två saker. Dels ger siffrorna en uppfattning om storleken på den skatt som nu skall införas på boendet. Dels pekar de på det faktum att finansministern ordentligt har pungslagit bostadsministern, för att inte tala om hur hyresgäster och bostadsrättshavare kommer att skinnas.

Anf. 86 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Frågan om hyreshusavgiften har behandlats av både skatte- och civilutskotten. I civilutskottets betänkande 1982/83:7 lämnas en ingående redogörelse för frågans tidigare behandling i regering och riksdag. Som framgår av denna redogörelse skiljer sig det förslag som vi nu diskuterar från det förslag som den förra regeringen lade fram. I civilutskottet har därför nu folkpartiet yrkat avslag.

Jag vill som bakgrund till folkpartiets ställningstagande i det betänkande vi nu debatterar något uppehålla mig vid riksdagens beslut i våras om hyreshusavgift. Riksdagen sade då, att det kunde finnas andra lösningar vid sidan av att utta en hyreshusavgift för att uppnå bl. a. en förstärkning av statsbudgeten. Man ansåg också att om ett förslag till hyreshusavgift ånyo förelades riksdagen, borde detta ske efter granskning av lagrådet.

Tyvärn måste man konstatera, att någon alternativ prövning av möjligheten att utan hyreshusavgift uppnå en budgetförstärkning i realiteten inte gjorts. Bostadsministern redovisar visserligen som olika alternativ ytterligare upptrappningar av de garanterade räntorna eller möjligheterna till höjning av garantibeskattningen. Jag anser emellertid att denna alternativa prövning inte är av den karaktären att den kan anses vara ett svar på riksdagens begäran från i våras. Det framgår enligt min uppfattning klart, att regeringen på ett mycket tidigt stadium hade bestämt sig för att en budgetförstärkning skulle ske genom att en hyreshusavgift uttas. I regeringens tankevärld fanns tydligen inte utrymme för några alternativa förslag.

Så till lagrådets kritik av det nu aktuella förslaget. Lagrådet anför att detta förslag, lika litet som det tidigare, varit föremål för sådan remissbehandling som avses i regeringsformen och att lagrådsgranskningen inte kan ersätta den sedvanliga remissbehandlingen.

Jag kan alltså inte finna att regeringen gjort särskilt mycket, om ens något, för att uppfylla riksdagens beslut i våras. Folkpartiet, som vidhåller sin inställning från i våras, kan inte ställa sig bakom regeringens förslag om införande av hyreshusavgift. Herr talman! Jag yrkar därför bifall till

reservation 1 c vid civilutskottets betänkande 1982/83:7.

Som ett andrahandsyrkande, om detta yrkande inte skulle få gehör, yrkar jag bifall till reservation 2. I denna reservation anför folkpartiet att en hyreshusavgift – om den införs – skall ges den tidsmässiga avgränsning som förordats i folkpartiets partimotion 120.

Vi föreslår att en eventuell hyreshusavgift skall utgå för hus med värdeår före 1958, eftersom räntebidragssystemet omfattar hus byggda år 1958 och senare. Tanken med en hyreshusavgift är ju att fastighetsägare som inte omfattas av räntebidragssystemet genom bruksvärdesystemet får ökade intäkter till följd av ökade kapitalkostnader för fastighetsägare med hus för vilka räntebidrag utgår eller utgått. Dessa intäkter bör då enligt regeringens uppfattning dras in till statskassan. Från en principiell utgångspunkt kan ett sådant resonemang kritiseras. Om regeringens förslag till hyreshusavgift skulle genomföras kommer även fastighetsägare som i och för sig skulle kunna omfattas av räntebidragssystemet att få erlægga avgift. Som anförs i reservation 2 kan en fastighetsägare som skulle ha kunnat få statliga bostadslån förenade med räntebidrag men som av skilda anledningar avstått från sådana komma att påföras hyreshusavgift. Det är därför i allra högsta grad försvarbart att fastigheter med värdeår 1958 och senare inte påförs hyreshusavgift.

Herr talman! Sammanfattningsvis yrkar jag i första hand bifall till reservationen 1 c och i andra hand till reservationen 2 till civilutskottets betänkande 1982/83:7.

Anf. 87 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! För att åstadkomma acceptabla hyror och större rättvisa i boendet måste man göra en omfördelning av samhällets bostadsstöd, från den privata ägarsektorn till allmännyttiga hyreshus. En husavgift för alla äldre hus som inte finansierats med hjälp av statliga lån och räntestöd – men med undantag för allmännyttans hus – är ett bra sätt att komma en bit på väg.

Fortfarande gäller emellertid att betydligt snabbare och effektivare åtgärder måste till än vad som blir resultatet av vissa avdragsbegränsningar och en eventuell husavgift.

En omfördelning av samhällets bostadsstöd genom att minska de mest gynnade villaägarnas skattesubventioner med bara en fjärdedel skulle ge tillräckligt utrymme för betydande hyressänkningar. Det gäller då främst rika villaägare med höga inkomster och förmögenheter, med stora och dyra s. k. lyxvillor och höga ränteavdrag, dvs. den del av villaägarna som beräknas utgöra omkring en fjärdedel av villaägarna men som tillgodogör sig tre fjärdedelar av villaägarnas skattesubventioner på totalt ca 12 miljarder kronor per år.

Ett av huvudmotiven för regeringsförslaget om hyreshusavgift är att motverka en förmögenhetsomfördelning till förmån för vissa fastighetsägare. Hyreslagens bruksvärdesregler har som bekant medfört en allmän höjning av hyresnivån, bl. a. beroende på höjningen av den garanterade räntan på

Nr 52

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

bostadslånen. Privata fastighetsägare har under många år haft stora fördelar genom att de fått jämföra med allmännyttiga bostadsföretags hyror trots att de generellt sett inte har haft samma kostnader. De har kunnat tillgodogöra sig oförtjänta vinster av de kostnadsökningar som drabbat allmännyttan.

Herr talman! Liksom tidigare ansluter sig vpk nu till förslaget om en husavgift som kan ge staten intäkter att användas för en omfördelning och kostnadsutjämning på bostadsmarknaden, för att stoppa hyreshöjningarna och skapa större ekonomisk rättvisa mellan olika upplåtelse- och boendeformer. Vi är däremot inte överens med socialdemokraterna om att avgiften för privata fastighetsägare skall vara avdragsgill vid inkomsttaxering.

Vi delar inte heller regeringens uppfattning att vissa rad- och kedjehus och äldre egnahem inte skall omfattas av förslaget, som ju anges som ett system för kostnadsutjämning. Omfördelning och kostnadsutjämning bland bostadskonsumenter skall enligt vår mening inte begränsas till flerbostadshus!

Om allmännyttans hus påförs en husavgift kommer bl. a. den hyresdämpande effekten av underhållslån och stöd i andra former från stat och kommun att minska eller försvinna i företag med en stor andel äldre bostäder. Dessutom kommer bruksvärdesnivån att höjas ytterligare och privata fastighetsägare kunna ta ut ännu högre hyra.

Inom parentes sagt: Rolf Dahlberg sade att privata fastighetsägare inte får ta ut högre hyra än den som tas ut för likvärdiga lägenheter hos allmännyttan. Det är inte helt riktigt. De får ta ut högre hyra, bara den inte är *påtagligt* högre än hyran i de allmänna bostadsföretagen. Och det är inte ovanligt att så sker på hyresmarknaden. Tvärtom är det oftast på det sättet att de privata fastighetsägarna i samband med bruksvärdesjämförelsen får möjlighet att ta ut en något högre hyra än den som gäller för allmännyttan.

Privata fastighetsägare kompenseras på detta sätt för den avgift de betalar, och de skall dessutom få dra av avgiften på skatten enligt regeringens och utskottets förslag. Genom att undanta allmännyttan från hyreshusavgift kan man bidra till att stoppa höjningarna av bruksvärdesnivån och kanske t. o. m. sänka den något. I allmännyttans hus tillämpas sedan många år tillbaka en ganska långt driven hyresutjämning som betyder att de som bor i äldre hus betalar en stor del av kostnaderna i nyproduktionen, och dessa hyresgäster omfattas alltså redan av ett system för kostnadsutjämning.

Vpk anser inte att hyreshusavgiften skall vara neutral med hänsyn till ägandeförhållandena och därför vara avdragsgill för konventionellt beskattade fastigheter. Inte heller delar vi en annan uppfattning som kommer till uttryck i propositionen, att införandet av en sådan avgift inte skall kunna få försämra resultatet av privat fastighetsförvaltning. Tvärtom menar vi att just möjligheten att använda hyreshusavgiften för att förhindra nya hyreshöjningar, en allmän höjning av hyresnivån och fortsatta höga vinster på ägande och förvaltning av hyreshus är värdefull. Den bör utnyttjas genom att man undantar de allmännyttiga bostadsföretagen från en sådan här avgift. Man bör inte längre utgå från som något självklart att ägande och förvaltning av bostadsfastigheter alltid skall bära sig eller gå med vinst. Detta låter sig

svårligen förenas med en politik som i praktiken svarar mot talet om bostaden som en social rättighet.

Från fördelningspolitiska utgångspunkter och från rättvisesynpunkt är det svårt att förstå varför vissa äldre hus – egnahem och vissa rad- och kedjehus – skall undantas från husavgift. I propositionen konstateras också att rent principiellt borde även dessa hus träffas av avgift, och beträffande de hus som betecknas som egnahem sägs att en avgift även på dessa ligger i linje med bostadspolitiska strävanden. Motiven för att inte ta med dessa hus är den beslutade marginalskatte- och avdragsreformen samt administrativa svårigheter.

Med ändring av regeringens förslag föreslår vi en utvidgning av de hus som skall omfattas av en husavgift till att avse även äldre småhus med undantag av sådana hus som har byggts eller byggts om efter år 1957 med stöd av statliga bostadslån eller som utan sådana lån har fått statliga räntelån.

Eftersom samma princip bör gälla beträffande årgångar och kopplingen till statliga lån kommer husavgiften på vad som betecknas som småhusenhet att till stor del omfatta stora en- och tvåfamiljshus, s. k. lyxvillor och liknande som inte har byggts med statliga lån på grund av sin yttorlek eller överstandard. För hus med relativt liten yta, standardutrustning och lågt taxeringsvärde blir en till hälften reducerad avgift på småhusenhet inte av någon större omfattning. Dessutom kommer pensionärer och låginkomsttagare generellt sett att kunna täcka in sådan ökning av boendekostnaderna inom ramen för vad man kan erhålla i bostadstillägg och bostadsbidrag.

Nu har vi emellertid, med hänsyn till att vissa effekter av avdragsbegränsningen av allt att döma kommer att inträda fr. o. m. inkomståret 1983, föreslagit att avgiften för småhusen skall begränsas till hälften av vad som föreslås för övriga, dvs. till 1 % av taxeringsvärdet. Detta medför att avgiften skall utgöra 1/2 % för 1983 och 3/4 % för 1984. Denna utvidgning av husavgiften kan enligt våra beräkningar medföra en budgetförstärkning med ytterligare minst 600 milj. kr. för år 1983, 900 miljoner för år 1984 och 1 200 miljoner fr. o. m. år 1985.

Under gårdagens inledande debatt påstod finansutskottets ordförande felaktigt att vpk inte skulle ha täckning för sina utgiftsförslag och anförde som exempel att vpk enligt sitt förslag räknat med att använda husavgifterna flera gånger. Det är fel. Det är faktiskt så att vi även i detta sammanhang har täckning för våra förslag på bostadsdepartementets område.

Vårt förslag att stoppa hyreshöjningarna på hela hyresmarknaden, som senare kommer att behandlas i samband med civilutskottets betänkande nr 8, kostar omkring 750 milj. kr. utöver regeringens förslagets ca 200 miljoner för 1983. Vpk-förslaget om husavgift ger intäkter med minst 600 milj. kr. mer än regeringens förslaget, och dessutom ger vårt förslag om att husavgiften inte skall vara avdragsgill vid deklaration ett ytterligare plus på omkring 200 milj. kr.

Med detta som jag nu sade sist, herr talman, hoppas jag att vi denna gång skall slippa de tråkiga påståendena om att vpk inte har täckning för de förslag

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

som vi framställer i olika sammanhang.

Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna i civilutskottets betänkande nr 7.

Anf. 88 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Frågan om införandet av en hyreshusavgift diskuterades i riksdagen den 27 maj i år. Förslaget den gången byggde på en proposition från den borgerliga regeringen. Bakgrunden var att riksdagen tidigare beslutat trappa upp den garanterade räntan i vissa statligt belånade hyres- och bostadsrättshus under åren 1983–1985. Därigenom ökar husens kapitalkostnader, med ökade boendekostnader som följd. Avsikten med en hyreshusavgift var därför att förhindra att vissa fastighetsägare utanför de garanterade räntorna skulle kunna tillgodogöra sig ökade hyresintäkter utan motsvarande höjning av kostnaderna. Särskilt skulle detta komma till uttryck i enskilt ägda hyresfastigheter, som på grund av bruksvärderingen kom i ett förbättrat inkomstläge.

Den borgerliga propositionen rönt emellertid ett även för svenska politiska förhållanden märkligt öde. Från socialdemokratiskt håll ställde vi upp för förslaget – självfallet med en partimotion med krav på vissa förbättringar av propositionen. Och enigheten i civilutskottet var påfallande. Det var den gången endast moderaterna som yrkade avslag på propositionen. När ärendet sedan vandrade vidare till skatteutskottet hade den stora omvändelseprocessen bland center- och folkpartister nått maximal effekt. De borgerliga i skatteutskottet ville inte höra talas om den hyreshusavgift som föreslagits av den egna regeringen. Därmed var utgången i kammaren given. Det var endast socialdemokraterna som röstade för förslaget.

Hyreshusavgiften är därför ånyo aktuell, men nu utformad av den nya socialdemokratiska regeringen. I allt väsentligt upprepar socialdemokraterna de krav som fördes fram i våras och som i sedvanlig ordning har passerat civilutskottet för ärendebehandlingen och skatteutskottet för den lagtekniska utformningen. Den här gången är regeringens proposition förankrad i en till synes klar majoritet. Med tanke på gårdagens konstellationer får man kanske akta sig för att vara alltför tvärsäker.

Såväl regeringsförslaget som utskottets majoritet upprepar de grunder på vilka hyreshusavgifterna har tillkommit, nämligen att den beslutade upptrappningen av de garanterade räntorna leder till allmän höjning av bruksvärdesreglerna i hyreslagen, att minskade räntebidrag medför ökade intäkter för fastighetsägare utanför det garanterade räntområdet, samt att dessa extra inkomster inte motsvaras av ökade omkostnader. Det är därför skäligt att en hyreshusavgift belastar dessa fastigheter och att denna i tre etapper når 2 % av taxeringsvärdet år 1985. Det är en rättvisemodell som, det skall villigt medges, får en uppföljning i de stödåtgärder för bostadsförsörjningen som kommer till uttryck i civilutskottets betänkande nr 8.

Låt mig därför litet mera närgånget granska reservationerna i civilutskottets betänkande. Först i ledet står moderata samlingspartiet. Även denna gång yrkar moderaterna avslag på propositionen och då med motiveringen

att de sakligt grundade skäl som hyreshusavgiften bygger på är okända i partiet. Man har haft ett halvår på sig att komma ifrån den trångsynthet som kom så tydligt till uttryck i våras, men moderaterna lever sitt eget liv. Deras talesman här i debatten, Rolf Dahlberg, kan ju inte förneka att investeringar i fastigheter är mycket lönsamma.

Mera remarkabelt är förstas centerens och folkpartiets reservationer. Det som var sant i våras i civilutskottet var tydligen tidsbegränsat. Den första frågan som man ställer sig är om centern och folkpartiet under våren 1982 verkligen stod bakom den borgerliga regeringen. Det är i varje fall helt klart att centern nu i efterhand riktar kritik mot regeringen Fälldin, för i den nu aktuella motionen – på vilken centern byggt upp sin reservation – heter det att "det nu presenterade regeringsförslaget har sakliga brister, brister som även fanns i det förslag som den förra regeringen lade fram". Vi som på senvåren behandlade ärendet i civilutskottet hörde då inte alls någon sådan kritik mot den regering där Thorbjörn Fälldin var statsminister, och Kjell Mattsson har ju upprepat samma kritik i dagens inlägg, dvs. han har förstärkt sin kritik mot den dåvarande borgerliga regeringen med Thorbjörn Fälldin som statsminister.

Vidare påstår centern att regeringen inte har gjort alternativa prövningar på det sätt som de borgerliga i skatteutskottet krävde i våras. Där förstår jag inte heller vad centern stöder sig på. Visst har regeringen, tvärt emot vad centern anfört, haft alternativ, men de har uppenbarligen inte haft samma bärkraft som de nu presenterade förslagen. Den stora frågan är därför vad som har hänt med centern sedan i våras då centern tillsammans med folkpartiet var överens med socialdemokraterna i civilutskottet. Man anmärker också på att regeringsförslaget inte är remissbehandlat. Men det var det inte heller i våras – och då var det inte ens remitterat till lagrådet. Det har åtminstone den socialdemokratiska regeringen klarat av.

Folkpartiet har också gått vilse sedan i våras. Partiets ställningstagande nu är lika märkligt som centerens i sak, men också formellt. Efter att motionsvägen ha gjort vissa erinringar mot att årgångarna 1958–1974 fanns med i regeringsförslaget, blev folkpartiets med stor nyfikenhet inväntade besked under utskottsbehandlingen att partiet gick emot hela propositionen. Utan att ens ha motionerat om avslag på propositionen hänger folkpartiet upp sitt agerande på moderaterna och centerpartiet. Slutsatsen av de borgerligas agerande kan enklast uttryckas så här när det gäller hyreshusavgiften: moderaterna aldrig, centern möjligen, folkpartiet kanske, kanske, kanske. Men partierna är verkligen splittrade.

Vpk har reservationer som går ut på att de allmännyttiga bostadsföretagen skall undantas från hyreshusavgiften, att en hyreshusavgift skall införas för egnahem, och att hyreshusavgiften inte skall vara avdragsgill för konventionellt beskattade fastigheter. Också i motion 95 har Monica Andersson och Sören Lekberg föreslagit en hyreshusavgift för egnahem.

Utskottet avvisar dessa krav och hänvisar till vad bostadsministern anfört i propositionen. Skattereformen kommer att få en del effekter för egnahemmen i och med att avdragen begränsas i sina värden. Som jag nämnde

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

inledningsvis har också de förslag till stödåtgärder på bostadsområdet som vi kommer att diskutera i anslutning till civilutskottets betänkande 8 i sin uppföljning en koppling till hur hyreshusavgiften skall användas för att få bättre fart på bostadsbyggandet i de mest skilda sammanhang.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 89 KJELL MATTSSON (c) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist är förvånad över hanteringen av denna fråga. Jag tycker inte han behöver vara särskilt förvånad över det. Om vi från centerns sida inte hade haft några som helst invändningar mot det förslag som lades fram av regeringen under våren, hade vi naturligtvis försökt få det genomfört. Framför allt de ytterligare förändringar i förslaget som socialdemokraterna då ville ha igenom medförde att det ur vår synpunkt var oacceptabelt.

De förändringar socialdemokraterna då ville ha kommer man tillbaka med i den proposition som vi behandlar nu, och därför är förslaget ur den synpunkten oacceptabelt.

Jag har dock ingenting emot att säga att vi har en något mera kritisk inställning.

Det är egentligen så att detta är ett erkännande av att vi inte klarar av att skattelagstifta på ett sådant sätt att kommun och stat får den inkomst de anser sig behöva av denna verksamhet. Om ett företag går bra lämnar det vinst som blir beskattningsbar. Går det dåligt blir det underskott som flyter upp som förlustavdrag eller underskottsavdrag.

Det är då bara att konstatera att om man efter dessa förändringar höjer hyrorna, då är läget oförändrat. Då är det inte fastighetsägaren som drabbas, utan de som bor i de äldre husen som får en högre hyra.

Därför har vi funnit att detta egentligen är en felaktig princip. Tyvärr går den igen på andra områden, t. ex. vattenkraftsskatten, som i princip är samma sak. Man försöker att utöver den vinstskatt som skall betalas också ta ut särskilda avgifter.

Här gäller det också en ekonomisk-politisk diskussion, som Oskar Lindkvist sade. Den har ju pågått ett par dagar nu. Där ansluter vi oss inte till den ekonomiska politik regeringen vill föra. Vi har accepterat bara ett fåtal av de utgiftsförslag som regeringen nu lagt fram. De åtgärder man genomför på bostadsområdet ger, som det tidigare nämnts, en kostnad första året på 170 milj. kr., medan inkomsterna i stället kommer att uppgå till 790 milj. kr.

Sedan är jag medveten om att även den nuvarande socialdemokratiska regeringen kommer att få anstränga sig mycket för att hitta inkomstkällor eller besparingar i fortsättningen.

Anf. 90 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Oskar Lindkvist beskyller oss moderater för att vara trångsynta eftersom vi inte delar hans uppfattning om hur bruksvärde-

Torsdagen den
16 december 1982

*Vissa ekonomisk-
politiska åtgärder
m. m. (FiU, CU,
SkU)*

temet fungerar. Men enligt bruksvärdessystemet skall förhandlingar föras mellan hyresmarknadens parter. Då behöver det inte bli någon automatisk höjning beroende på att vissa fastigheter får en höjd kostnad och andra inte. Det märkliga i detta fall är att det är de fastighetsägare som aldrig har legat samhället till last eller begärt några räntesubventioner som skall drabbas, medan de som har utnyttjat samhällets räntesubventioner skall slippa hyreshusavgiften. Det är detta som vi reagerar mot. Det är en fullständigt bakvänd politik, på detta område som på så många andra.

Oskar Lindkvist undviker nogsamt att försöka förklara logiken i propositionens förslag att lokaler och bostadsrättsfastigheter skall drabbas. De har ju inte ett dugg med bruksvärdessystemet att göra. Det måste vi väl ändå vara överens om, Oskar Lindkvist, att de aldrig berörs av bruksvärdessystemet. Ändå skall de drabbas av en hyreshusavgift. Vad finns det. Oskar Lindkvist, för logik i denna del av propositionen?

Anf. 91 TORE CLAESON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall bara göra ett par kommentarer till det som Oskar Lindkvist sade i sin kritik av vpk-reservationerna. Han var f.ö. ganska hovsam på den punkten, och det förstår jag. I sak måste det vara rätt svårt att ha några större invändningar mot våra förslag.

Först till frågan om varför de allmännyttiga bostadsföretagen skall undantas från hyreshusavgiften. Jag var, ganska utförligt, inne på det i mitt anförande. Låt mig till det som jag då sade bara tillägga att de allmännyttiga bostadsföretagen är samhällets och kommunernas instrument för att uppnå en social bostadsförsörjning. Redan de allmännyttiga bostadsföretagens karaktär, uppgifter och verksamhet motiverar alltså en särbehandling i detta avseende. Till det kommer, som jag sade, att det sedan många år har pågått och alltjämt pågår en sådan kostnadsutjämning som skulle motivera detta undantag. Det finns alltså mycket goda skäl för att undanta allmännyttan.

Då det gäller husavgiften för egnahem har jag inte hört något annat motiv för att de äldre egnahemmen och vissa rad- och kedjehus skulle undantas än att det så småningom kommer att bli vissa skatteeffekter i samband med avdragsrätten och vissa administrativa problem. De förstnämnda har vi tagit hänsyn till i vårt förslag genom att vi föreslår en husavgift som är reducerad till hälften av den storlek som skall gälla för övriga hus. Det finns således med i bilden.

Slutligen skall jag ta upp husavgiftens behandling vid inkomsttaxering. Det borde vara uppenbart att det mest rättvisa systemet är att ingen fastighetsägare som omfattas av denna avgift får göra avdrag för kostnaderna för husavgiften i samband med taxeringen. I annat fall skulle de orättvisor som finns mellan olika upplåtelseformer och ägandeförhållanden på bostadsmarknaden förvärras. I stället borde vi försöka att i så snabb takt som möjligt avskaffa dessa orättvisor.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Torsdagen den
16 december 1982

Meddelades att följande interpellationer framställts

*Meddelande om
interpellationer*

den 16 december

1982/83:52 av *Nils Åsling* (c) till industriministern om förbättrad kapitalförsörjning för Kooperationen:

För att utreda förutsättningarna för att skapa likvärdiga villkor mellan kooperativa företagsformer, dvs. ekonomiska föreningar och aktiebolag, tillsattes kooperationsutredningen. Den genomförde i många avseenden ett pionjärbete genom att kartlägga de kooperativa rörelsernas roll i svenskt samhälle. Utredningen avlämnade också delbetänkanden, bl. a. beträffande s. k. arbetskooperativ. Huvudbetänkandet avlämnades i september 1981. Efter sedvanlig remissbehandling förbereddes av den föregående regeringen en proposition på grundval av utredningens förslag.

Som ett led i detta arbete avlämnades i augusti 1982 en lagrådsremiss med förslag till lagstiftning rörande Kooperationens kapitalförsörjning m. m. Denna lagrådsremiss, som framför allt uppehöll sig vid Kooperationens möjlighet att förbättra sin kapitalförsörjning, innehöll bl. a. förslag om åtgärder för att möjliggöra även för andra än medlemmar att satsa riskkapital i kooperativa företag. Dessa särskilda kapitalinsatser, s. k. B-insatser, skulle enligt förslaget få en mellanställning mellan medlemskapital och lånat kapital och göra det möjligt för kooperativa organisationer att på ett annat sätt än hittills varit möjligt gå ut på den allmänna kapitalmarknaden för att stärka sin kapitalbas.

I lagrådsremissen anmäldes även regeringens avsikt att lägga fram förslag i en proposition under hösten i år, som skulle möjliggöra för de kooperativa föreningarna att tillföras långsiktigt bundet kapital genom sparande på samma villkor som gäller för det nuvarande skattesparandet. Vid samma tillfälle anmäldes också avsikten att för att ytterligare underlätta anskaffningen av riskvilligt kapital genomföra ett system med skattereduktion vid avsättning till medlemsinsats i en kooperativ förening. I lagrådsremissen anmäldes även avsikten att lägga fram förslag till mera permanenta regler för främjande av s. k. arbetskooperativa företag. Avsikten anmäldes också att lämna förslag till riksdagen om inrättande av en professur i företagsekonomi med kooperativ inriktning.

Dessa förslag som i väsentlig utsträckning skulle komma att jämställa de kooperativa företagsformerna med andra företagsformer i samhället är ytterligt angelägna, naturligtvis för de kooperativa rörelserna men framför allt för näringslivets utveckling i vårt land. De kooperativa rörelserna intar där en viktig position för att kanalisera många människors aktiva engagemang till ett ur samhällets synpunkt angeläget företagande. Mot denna bakgrund är det oroande att den nya regeringen nu valt att återkalla lagrådsremissen och av allt att döma senarelägga propositionsarbetet. Denna

fördröjning av strävandena att ge Kooperationen likvärdiga villkor med andra företagsformer står i bjärt kontrast till den överväldigande generositet med vilken de statliga företagens kapitalbehov behandlats av regeringen. Jag vill allvarligt beklaga den fördröjning som här skett och vill med hänvisning till detta ställa följande frågor till industriministern:

1. Vill industriministern närmare redogöra för orsaken till senareläggningen av propositionen om Kooperationen och när en sådan proposition kan väntas?

2. Kan i en tillämnad proposition från den socialdemokratiska regeringen systemet med särskilda kapitalinsatser, B-insatser, komma att införas för att stärka de kooperativa rörelsernas möjligheter att låta även andra än medlemmar satsa riskbärande kapital?

3. Avser regeringen att möjliggöra för de kooperativa föreningarna att erhålla långsiktigt bundet kapital genom sparande på samma villkor som gäller för skattesparandet?

Det är angeläget att industriministern ger klara besked i dessa frågor. Jag vill bl. a. hänvisa till den sedan några år pågående debatten om angelägenheten av att de kooperativa organisationerna stärker sin kapitalbas. Möjligheten att genomföra dessa åtgärder är i hög grad beroende av om de förslag jag här redovisar genomförs.

1982/83:53 av *Per Stenmarck* (m) till kommunikations- och försvarsministern om SJ:s ekonomiska målsättning:

Med ett enda år som undantag har SJ gått med förlust under hela 1970-talet. De senaste åren har underskotten blivit allt större. För budgetåret 1981/82 redovisas en förlust före bokslutsdispositioner – inkl. det statliga förräntningskravet – på 675 milj. kr. I regeringens proposition 1982/83:25 redovisas följande tabell för SJ:s ekonomiska utveckling sedan 1969:

SJ:s resultat före bokslutsdispositioner (milj. kr.)

Budgetår	Driftresultat	Förräntningskrav	Totalt resultat
1969/70	52	144	- 92
1970/71	-178	158	-336
1971/72	- 76	121	-197
1972/73	39	127	- 88
1973/74	165	127	+ 38
1974/75	134	136	- 2
1975/76	49	144	- 95
1976/77	- 90	155	-245
1977/78	-260	171	-431
1978/79	-113	191	-304
1979/80 ¹	-211	166	-377
1980/81 ²	-437	177	-614
1981/82 ³	-445	229	-675

¹ Efter kostnadsavlastning om 150 milj. kr. i form av minskade avskrivningar och 65 milj. kr. i form av minskat förräntningskrav.

² Efter kostnadsavlastning om 160 milj. kr. i form av minskade avskrivningar och 71 milj. kr. i form av minskat förräntningskrav.

³ Efter kostnadsavlastning om 210 milj. kr. i form av minskade avskrivningar och 115 milj. kr. i form av minskat förräntningskrav.

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Meddelande om
interpellationer*

Under samma tidsperiod har SJ också uppburit allt större stöd till det s. k. ersättningsberättigade bannätet. Samhällets verkliga kostnader är därför egentligen betydligt större.

I tilläggsbudget I för budgetåret 1982/83 tvingas riksdagen skjuta till 445,4 milj. kr. i anslag för "Underskottstäckning vid Statens järnvägar". Detta är en utveckling som inte kan pågå särskilt länge till. Sveriges statsfinanser har, som bekant, klara begränsningar. Med den hittillsvarande utvecklingen är det förmodligen bara en tidsfråga innan SJ redovisar ett underskott på över en miljard.

Detta inser givetvis regeringen också. Det är i detta sammanhang man skall se tidningsuppgifter om en delning av SJ:s verksamhet. Det finns ingen anledning att i detalj kommentera förslaget, förrän det blivit känt i sin helhet. Men redan nu finns det anledning påtala faran med att söka skapa ett "vinstbolag" för affärsverksamhet och ett "förlustföretag" för s. k. samhälls-service. Risken finns att den totala förlusten blir ännu större än vad den är i dag.

Det som är väsentligt i dag är att angripa orsakerna till SJ:s problem och inte främst symptomen. I det sammanhanget måste man ha klart för sig att problemen för SJ inte primärt är av organisatorisk karaktär, utan helt enkelt att företaget inte är tillräckligt attraktivt för flertalet resenärer. Först när SJ gör verkligt aktiva insatser för att, genom en förbättrad service, locka till sig fler passagerare, har man börjat angripa problemen. Tendenserna till ett nytänkande finns i dag – bl. a. har detta avhandlats i senaste numret av tidningen SJ-nytt – men fler åtgärder är förmodligen nödvändiga.

Det finns anledning att dra paralleller mellan SJ och den utveckling som SAS har genomgått de senaste åren. Båda företagen har haft ekonomiska problem och båda har genomgått stora organisatoriska förändringar.

Från ett till synes hopplöst utgångsläge har SAS, på kort tid, vänt en negativ utveckling. Som ett av få flygbolag i hela världen redovisar man i dag vinst. Det innebär inte att man har kommit igenom alla sina problem, men man har kommit en god bit på vägen. SAS genomsyras av en sprudlande optimism. Hela företaget har uppenbarligen bestämt sig för att övervinna svårigheterna.

När SAS stöter på konkurrens – vilket man åtminstone gör på utlands-marknaden – så bestämmer man sig för att bli ännu bättre, för att på så vis kunna ta över konkurrentens kunder. I många fall lyckas man.

Verklig konkurrens finns för SJ på sträckan Göteborg–Stockholm. Konkurrenten heter SAS. En normaltur med tåg – utan försening – tar ca 4 timmar och 40 minuter. Man har avgångar praktiskt taget en gång i timmen och resenärerna åker från centrum till centrum.

Den som i stället väljer att flyga kommer i och för sig snabbare fram, även om man räknar från centrum till centrum. Flygresan tar ca 55 minuter, men med bussresor och väntetider inräknade blir tidsvinsten gentemot att åka tåg inte mer än en dryg timma.

Därmed borde – tycker man – mycket tala för järnvägens fördel.

Priset är lägre än på tåg (olika rabatter ej medräknade).

Komforten är bättre. Passageraren reser på ett bekvämare sätt och behöver bara hantera sitt bagage en gång, medan flygresenären måste flytta sitt bagage åtminstone tre gånger.

Skillnaden i restid talar visserligen till flygets fördel, men den relativt marginella skillnaden borde göra att andra preferenser väger över för åtskilliga resenärer..

Till detta kan slutligen läggas en *bättre turtäthet* vid vissa tider på dagen, vilket i sin tur ger kortare väntetider.

Mycket av detta borde därför tala för att flertalet resenärer mellan Göteborg och Stockholm föredrar att åka tåg. Trots detta kommer det i dagarna rapporter om att SJ tappar resenärer på sina fjärrtåg. Mellan juli och oktober minskade man med 11 % jämfört med samma tidsperiod förra året. Det innebär mer än en miljon färre tågresenärer i år.

Redan under första halvåret minskade antalet förstaklassresenärer med 20 %. Detta var speciellt markant på sträckan Göteborg–Stockholm. Det är i dag fler som flyger än som åker tåg på denna sträcka. Detta har aldrig skett tidigare.

SJ har nu gjort en del satsningar för att komma till rätta med problemet. Vissa resultat har därmed också uppnåtts. Från slutet av september har man åter fått ett visst passagerartillskott på linjen.

Detta är givetvis positivt. Men det återstår ännu mycket för att nå det mål som beslöts genom strukturplanen 1980. SJ måste göra avsevärda satsningar på framför allt förbättrad service om utvecklingen skall kunna vändas.

Jag ber med hänvisning till det ovan anförda att få rikta följande frågor till kommunikationsministern:

Vilken bör SJ:s ekonomiska målsättning för framtiden vara?

När anser kommunikationsministern att det är möjligt för SJ att förränta det statliga kapitalet?

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att tillsammans med SJ uppnå de mål som slogs fast i strukturplanen 1980?

9 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 december

1982/83:187 av Larz Johansson (c) till statsrådet Bengt Göransson om lärarnas arbetstider:

Den socialdemokratiska skolstyrelseordföranden i Åstorps kommun har den senaste tiden gjort mycket bestämda uttalanden om lärarnas arbetstider. Bl. a. anser han att lärarna bör tjänstgöra under elevernas sportlov.

Jag vill därför ställa följande fråga:

Delar skolministern sin partikamrats uppfattning om lärarnas arbetstider?

Torsdagen den
16 december 1982

*Meddelande om
frågor*

1982/83:188 av *Rune Torwald* (c) till industriministern om den subventionerade räntan för svenska beställare vid svenska varv:

Enligt uppgifter bl. a. i Svensk Sjöfarts Tidning har fartygskreditnämnden – uppenbarligen i samförstånd med regeringen – relativt kraftigt höjt den subventionerade räntan för svenska beställare vid svenska varv. Detta gäller speciellt vid beställning av s. k. offshoreprodukter. Från såväl varven som svenska beställare har uttalats farhågor för att detta påtagligt skulle minska de svenska varvens möjligheter att få nya beställningar i synnerhet när det gäller offshoreprodukter. Man har också känt sig dåligt informerad om motiven för de vidtagna åtgärderna.

Under hänvisning härtill anhålles om kammarens tillstånd att få ställa följande fråga till industriministern:

Avser statsrådet att vidta någon åtgärd med anledning av räntehöjningen, som påtagligt försämrar svenska beställares villkor vid placering av order hos något svenskt varv?

1982/83:189 av *Kurt Ove Johansson* (s) till kommunikations- och försvarsmnistern om Öresundsförbindelserna:

Problemen med förbindelserna över Öresund har utretts mer än kanske någon annan fråga. 1973 godkände Sveriges riksdag en överenskommelse mellan de svenska och danska regeringarna om fasta kommunikationer över sundet.

Trots att frågan om Öresundsförbindelserna aktualiserats vid ett flertal tillfällen har det ännu inte lett fram till några gemensamma danska och svenska investeringsbeslut. Under de borgerliga regeringarnas tid, 1976–1982, togs mycket få initiativ för att få till stånd en väl fungerande trafik mellan Danmark och Sverige över Öresund. Passiviteten i ärendet har fått negativa följder för samhällsplaneringen och näringslivets planering. Ovissheten rörande de fasta förbindelserna har medfört betydande problem för berörda kommuner.

Stora delar av färjetrafiken har nu lagts ned. Förbindelserna mellan Landskrona och Danmark liksom den mellan Malmö och Köpenhamn är på väg mot en total avveckling. Linjen mellan Limhamn och Dragör brottas också med mycket stora problem. Det är orimligt att de stora befolkningscentra som det här är fråga om skall ha så dåliga förbindelser som de nu har.

Jag vill med anledning därav ställa följande fråga till kommunikations- och försvarsministern:

Vilken inriktning och tidsplan har regeringen för sin handläggning av de frågor som är förknippade med förbindelserna mellan Sverige och Danmark över Öresund?

1982/83:190 av *Lennart Bladh* (s) till jordbruksministern om flygbesprutning av jordbruksmark:

Torsdagen den
16 december 1982

---

*Meddelande om
frågor*

Flygbesprutning av jordbruksmark sker i varierande omfattning och med olika giftmedel. Vid förekommande besprutningar har framkommit att svårigheter föreligger att inom begränsade områden utföra besprutningar som inte skadar annans mark, egendom eller t. o. m. person.

För att förebygga denna olägenhet föreligger obligatorisk anmälningsplikt. Område och tid för besprutning skall angivas och anmälas i god tid till ansvarig hälsovårdsnämnd, som har en central roll och skyldighet att mottaga anmälningar och handha tillsyn av aktuell besprutning.

Det förekommer tyvärr alltför ofta exempel på att anmälningsplikten inte fungerar tillfredsställande. Hälsovårdsnämnderna får in anmälningar alltför sent och saknar enligt uppgift lagrum som ger stöd för ett aktivt agerande i aktuella ärenden.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till jordbruksministern:

1. Finns det några centrala anvisningar för tillsyn som ger stöd för ett aktivt agerande från hälsovårdsnämndernas sida?
2. Om så är fallet, vilka åtgärder tänker jordbruksministern vidta för att få en effektiv, fungerande tillsyn?

10 § Kammarén åtskildes kl. 17.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert